

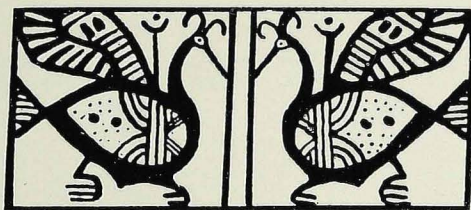

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, ΜΑΙΡΗ Π. ΣΤΑΥΡΟΥ, ΚΛΑΙΡΗ ΑΓ-
ΓΕΛΙΔΟΥ, ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗ, ΤΟΥΛΑ Ν. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ,
ΦΩΤΕΙΝΗ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΝΑΓΙΑ ΑΝΤΩΝΙΟΥ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΝΤΩ-
ΝΙΑΔΗΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΔΗΜ. ΛΙΠΕΡΤΗΣ, ΗΣΙΟΔΟΣ,
ΜΙΧ. ΠΙΣΣΑΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΣΕΡΕΖΗΣ, ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΡΜΙΟΣ, ΕΥΑ-
ΓΟΡΑΣ ΠΑΛΗΚΑΡΙΔΗΣ, ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ-ΤΣΟΥΛΛΗ, ΑΝ-
ΔΡΕΑΣ ΛΑΔΟΜΜΑΤΟΣ.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ :
«ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ» ΤΟΥ ΗΣΙΟΔΟΥ

80

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος έκδοτης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Ἐτησίαι συνδρομῆ ἔ 1,250 μίλις

Ἐτησίαι συνδρομῆ ἑξωτερικοῦ ἔ 1,500 μίλις

Τιμὴ τεύχους ἔ 0,125 μίλις

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται

Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Τὰ δῶρα τῆς θάλασσας (ποίημα)	σ. 217
ΜΑΙΡΗΣ Π. ΣΤΑΥΡΟΥ: Ἐπίγραμμα, Κινήσαμε (ποιήματα)	218
ΚΛΑΙΡΗΣ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ: Ὁρθοὶ (ποίημα)	218
ΒΡΕΤΝΑ: Ἡ γυναῖκα τῆς Κύπρου καὶ ἡ λογοτεχνία. Ἀπαντοῦν: Καλλιόπη Καραγιώργη, Τούλα Ν. Χαραλάμπους, Φωτεινὴ Πετροπούλου, Νάγια Ἀντωνίου	219
ΑΝΔΡΕΑ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ: Ἀναζήτησι (διήγημα)	223
ΚΤΙΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Φιλολογικὰ στὸ Λιπέρτη	227
ΔΗΜΗΤΡΗ ΛΙΠΕΡΤΗ: Ἐνα γράμμα (φωτοτυπία)	228
ΗΣΙΟΔΟΥ (μετ. Μιχ. Πισσᾶ): Ἔργα καὶ ἡμέραι	229
ΚΩΣΤΑ ΣΕΡΕΖΗ: Ἐμπειρία (διήγημα)	236
ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΡΜΙΟΥ: Κύπρο μου, εὐλόγησέ με (ποίημα)	238
ΣΕΛΙΔΕΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ: Εὐαγόρα Παλλημαρίδη «Φτωχικὴ ἐκκλησοῦλα», Εἰρήνης Παναγῆ-Τσουλλῆ «Ὁ σκύλος», Κύπρου Χρυσάνθη «Γυρισμὸς τῆ Λαμπρῆ»	239

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χρυσάνθη: Ὁ θάνατος τοῦ Ρώσου ἀστεροναύτη, «Ὁ ἀποχαιρετισμὸς» τοῦ Ρίτσου στὸ Δημοτικὸ Θέατρο Λευκωσίας — Ἀ. Λαδόμου τ.ο.υ: Σημείωμα μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐκθεσι Σπυρόπουλου — Μιχ. Πισσᾶ: Ἐνα ψευδώνυμο τοῦ Κοραῆ — Κ. Χρυσάνθη: Μελισσάνθη «Τὰ φράγμα τῆς σιωπῆς», Χ. Σακελλαρίου «Ὁ ἀγρὸς τοῦ Κεραμέως» — ΓΕΝΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ (Κ. Χρυσάνθη «Θεοτόκε ἡ ἐλπίς...)

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθη.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία-Κύπρος.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική 'Ομάδα: ΦΡΙΞΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γραμματέας: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ζ'

ΜΑΗΣ 1967

ΑΡ. 80

ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Δευτερογιούνης και τὰ φαγκριά γεμάτα ἦταν γαλάρι
και τ' αὐγωμένα ψάρια γυρεύανε λίγο θάλασος.
Τὸ ἀσήμι τους ζυγίζανε οἱ σαφειλομάνες νὰ θυμώσουν τὸ φεγγάρι
κι' ἓνα χταπόδι, χτυπημένο στὸ πρωτόπνι του,
σταυρωμένο σ' ἓνα καμάκι, ἀπελπισμένο,
χαροπάλευε και τὸ κεφάλι του κόκκινο
ἔπαλλε σὰ μὰ ὀργισμένη καρδιά
κι' ἔδενε σταυρὸ τὰ πόδια του και τὰ βυζιά του
θέλανε ν' ἀρπαχτοῦνε ἀπ' τὴ ζωή.
Στὰ δάκτυλά μας τὰ κυδώνια σαρταροῦσαν
στοῦ λεμονιοῦ τὲς σταγόνες καθὼς βροίσαμε
τὴ μυστικὴ κλειδαριά τους. Τὸ κύμα τῶν βαποριῶν ποὺ φεύγαν
ἐρχότανε βοερὸ φιλιὸ στὴ Φρεατύδα,
τραγοῦδι ναυαγῶν θεῶν, ἀγαπημένων μαρμάρων
ὅπου τὴν τρόπιδα ἀκουμπᾶ τροπαιοφόρος τριήρης
καθὼς λαφυραγώγησε τὸ ἡλιοβασίλεμα τῆς Αἴγινας.
Τόσα χαμένα ἀγάλματα στὰ νησιά μας,
Μῆλο, Σαμοθράκη, ἄγονες πὰ γραμμές.
Ποὺ ἀφμενίζονε μαζί μας κι' ἄς ἔχονε ἀγκυροβολήσει
στὴ μοναξιά τοῦ Αἰγαίου κι' ὁ κάθε ἥλιος
εἶναι σ' αὐτὰ καινούργιος και δὲν καιεἶ
καθὼς φρεσκοπλυμένος βγαίνει, θαλασσόχαρος.
Μὲ τὰ κορμιά μας ἕπτα πλεούμενα, σὰ νεκρά,
ἀκούσαμε τὴν ἀνάσα μας μέσα στὸ νερὸ
και τὴ βοή μιάς ἄλλης τρικυμίας
και τὴ σιωπὴ τοῦ πελάου
μεγάλη και φοβερὴ σάν τὲς σιωπὲς τοῦ Χριστοῦ.
Τὸ πιὸ ὄμορφο δῶρο ποὺ μᾶς χάρισε ἡ θάλασσα
ἦτανε δυὸ πλεξοῦδες. Τὸ κύμα τὲς χτυποῦσε
στὰ βράχια τοῦ Ἀποστόλου Ἀντρέα, ὅπου τὲς πῆραν τάμα.
Μαλλώσαμε ποιὸς θὰ τίς πάρῃ. Τὲς χαϊδεύαμε γιὰ χρόνια.
Ἔστερα γυρίσαμε τὸ δῶρο πίσω
στὴν ἐκβολὴ χειμάρρου ποὺ μυρίζει χῶμα και θάμνα πλυμένα ἀπ' τὴ βροχὴ
ποὺ φέρονε κροκάλες κι' ἀρώματα περιβολιῶν ὅπου γυρίζαμε παιδιά.
Και τὰ δένδρα τοῦ δάσους τὰ σημαδεμένα γιὰ νὰ κοποῦν
ἦταν βουβά καθὼς ἀμνοὶ γιὰ τὴ Λαμπρὴ μ' ἓνα σταυρὸ στὸ μέτωπο.

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ε Π Ι Γ Ρ Α Μ Μ Α

Μέσα στὸν πόλεμο ἀναπτύξαμε αὐτὸ ποὺ λέγεται θάρρος.
 Μέσα στὴ ζωὴ ἀγωνιστήκαμε γι' αὐτὸ ποὺ λέγεται προσαρμογὴ.
 Μέσα στὴν κοινωνία πιστέψαμε σ' αὐτὸ ποὺ λέγεται συμβιβασμός.
 Μέσα στὸ νοῦ δημιουργήσαμε αὐτὸ ποὺ λέγεται προσωπικότητα.
 Μέσα στὴν ἀγωνία πετύχαμε αὐτὸ ποὺ λέγεται ὠριμότητα.
 Μέσα στὴν ψυχὴ νοιώσαμε αὐτὸ ποὺ λέγεται φθορά.

Κ Ι Ν Η Σ Α Μ Ε

Κινήσαμε μὲ ὄνειρα
 σὰν στρατὸς ἔτοιμος γιὰ νίκη
 στητὸς, χαρωπὸς, ἀρειμάνιος,
 μὲ ὄπλα, μὲ κράνη μὲ εὐπιστία.
 Φέρναμε μαζί μας καὶ ὑπερηφάνεια καὶ γνώση καὶ παράδοση.

Καὶ κάπου κεῖ στὸ βάθος μας,
 ἐκεῖ ποὺ λένε πὼς βρῖσκεται ἡ συνείδηση
 ἢ ὁ ὀμφάλιος λῶρος ποὺ μᾶς συνδέει μὲ τὸν Ἄδρατο,
 σὰ μὰ γραμμὴ ποὺ ἐνώνει τὰ δυὸ ἄκρα,
 φέρναμε μαζί μας τὴν βεβαιότητα.

Κινήσαμε λοιπὸν μὴ μέρη,
 μόλις πρωτόδαμε τὸν κόσμο,
 τότες ποὺ νοιώσαμε τὴ ζωὴ,
 κινήσαμε μὲ κᾶτι βιβλία στὴ μασχάλῃ
 μὲ δυὸ - τρία ἐγχειρίδια ποὺ σήμαιναν πολλὰ γιὰ μᾶς
 στὸ σακκίδιο
 καὶ μὴ ψυχὴ βαρυσφορτωμένη ἀπὸ παραγγέλματα.

Γυρῶσαμε ξανά, ὄχι πολὺ ἀργότερα ἀπ' τὸ ξεκίνημα,
 μὲ ξεφτισμένα τὰ ὄνειρα,
 μὲ ἀποδιωγμένη τὴν περηφάνεια,
 μὲ μεστή γνώση
 καὶ τὴν παράδοση προδομένη.

Προσφέραμε στοὺς καινούργιους, στα'ς κατοπινούς,
 σ' αὐτοὺς ποὺ προσμένανε ἀπόκριση,
 ὅσα πῆραμε καὶ μεις ξεκινώντας,
 μὰ κρύβαμε στὴν ψυχὴ μας τὸ ἀβέβαιο, τὴ φθορά.

ΜΑΙΡΗ Π. ΣΤΑΥΡΟΥ

Ο Ρ Θ Ο Ι

Γευτήκαμε
 τὴν πικροδάφνη,
 κα' ὀραματιστήκαμε.
 Ἦπαμε τὸ γλυκὸ κρασί,
 Μεθύσαμε.
 Δὲν εἶδαμε πὼς ἡ Νύχτα ἦρθε.
 Δὲν ἀκούσαμε τῶν τσακαλιῶν τὶς φωνές.
 Μᾶς γέλασε τὸ ὄνειρο.
 Πιστέψαμε.
 Τὴ μέρα, ὅλα τὰ εἶδαμε.
 Τὴ μέρα ὁ νοῦς μας ἄστραψε.

Γευτήκαμε τὴν πίκρα!
 Δὲν ἦτανε ἄλλοιῶς νὰ γίνῃ!
 Ἄγγιξαμε τὶς πληγές μας,
 οἱ φουῦχτες μας γέμισαν αἶμα πηχτό.
 Τρία καρφία μπηγμένα στὴν καρδιά μας
 ψαχουλέψαμε.....
 Σκουπίσαμε,
 μὲ τὴν παλάμη ἀνάστροφη
 τὰ δάκρμά μας.
 Δὲν λυγίσαμε.

ΚΛΑΙΡΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

(Έρευνα)

Ἡ Κυπριακὴ Κοινωνία στὰ τελευταῖα 20—30 χρόνια ἄλλαξε βασικὰ χαρακτηριστῆρα. Ἐπαινετὸ νὰ εἶναι κλειστή. Τὰ μαζικὰ μέσα ἐπικοινωνίας μαζί με τὴν ἀγγλικὴ κατάρτιση δίδαξαν στὸν τόπο ἓνα καινούργιο τρόπο ζωῆς, ὃς ποῦμε, πὺθ διεθνιστικὸ.

Μοιραία αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ ἐπηρέασε τὴν γυναῖκα. Τὴν ἔβγαλε ἔξω ἀπὸ τὸν «γυναικωνιτῆρ». Τῆς ἔδωσε δικαιώματα, τὴν ἔκανε ἀπὸ οἰκογενειακὴ, «κοινωνικὴ» προσωπικότητα.

Ἔτσι αὐτόματα βρέθηκε ἡ γυναῖκα δίπλα στὸν ἄντρα νὰ διεκδικῆ δικαιώματα, νὰ ρίχνεται στὴ δράση, νὰ ἐπιδιώκῃ τὴ διάκριση.

Αὐτὸ βέβαια ἐπηρέασε τὴν οἰκονομικὴ τῆς ζωῆς, πὺθ ὅμως με τὸν καιρὸ τρεῖνε μετὰ ἀπὸ κάποιον σάλο, νὰ ἐξομαλυνθῆ καὶ αὐτὴ.

Στὸ πνευματικὸ ζήτημα σήμερα ἡ Κυπρία διακρίνεται, ἀφοῦ με τὴν πὺθ πλοῦσια εὐαίσθησία τῆς μπορεῖ εὐκολώτερα νὰ κατακτῆσει μεγάλους τομεῖς τέχνης. Καὶ νομίζουμε, με τὸν καιρὸ θὰ διακριθῆ ἀκόμα περισσότερο. Σήμερα δὲν λογοτεχνίζουν οἱ γυναῖκες ἀπὸ ἐφηβικὴ ἀνία ὅπως γινόταν πὺθ παλιὰ, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνάγκη ἐσωτερικὴ καὶ ἀπὸ ἀνάγκη νὰ δώσουν διὰ τῆς τέχνης λύσεις στὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς τους.

Ἄν ἀνοίξουμε τὰ λογοτεχνικὰ περιοδικὰ μας θὰ δοῦμε δεκάδες γυναικῶν πὺθ ἀσχολοῦνται με τὴν τέχνη καὶ μάλιστα γυναῖκες ὅλων τῶν ἡλικιῶν. Ἐπίσης ἡ ποιότητα τῶν ἔργων τους εἶναι ψηλὴ ἐφάμλλη τῶν ἀνδρῶν.

Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ «γυναῖκα σάν κοινωνικὸς καὶ πνευματικὸς ἄνθρωπος διήλθε τὴν κρίση πὺθ ὑπέστη ἀπὸ τὴν καινούργια ἀποστολὴ τῆς καὶ πορεύεται δίπλα στὸν ἄντρα γιὰ ὅλων τῶν εἰδῶν τὶς κατακτήσεις. Τὸ μέλλον θὰ δεῖξῃ καὶ τὴ πραγματικὴ πνευματικὴ δύναμη τῆς γυναῖκας πὺθ σίγουρα θὰ εἶναι μεγάλη.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗ

Εἶναι γεγονός, ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια ὄχι τόσο ἡ κοινὴ ἐκπαίδευση καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ ἰσοτιμία τῆς γυναῖκας στὴν Κύπρο, πὺθ ὑπῆρχαν καὶ πρὶν ἀρετὰ χρόνια, ἀλλὰ κατὰ κύριο λόγο ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ τῆς στὸν τετραετῆ ἀγῶνα τῆς Ε.Ο.Κ.Α., καὶ ἡ ἀναγνώριση ψήφου στὴν γυναῖκα, ἀπὸ τὴν μὴ ἀτσάλωσαν τὸν χαρακτήρα τῆς, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἔκαμαν τὴν Κυπρία νὰ συνειδητοποιήσῃ τὸν ἐσωτερικὸ τῆς κόσμο καὶ νὰ ἐκφράξῃ τὶς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθηματὰ τῆς, χωρὶς φόβο. Ἡ προκατάληψη γιὰ τὴν διανοούμενη γυναῖκα ἐκλείπει σιγά-σιγά. Καὶ ἐνῶ στὰ παλιὰ χρόνια ἐμετροῦνταν στὰ δάκτυλα οἱ γυναῖκες πὺθ καταπιάνονταν με τὴν λογοτεχνία, — κ' αὐτὲς ἀντιμετώπιζαν καθημερινὰ τὶς ἔμμεσες καὶ ἄμεσες εἰρωνείες τῶν διαφόρων — τώρα βλέπουμε καθημερινὰ σχεδὸν στὶς ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ μας καινούργια γυναικεῖα ὀνόματα, με ποιήματα, διηγήματα καὶ ἄλλη λογοτεχνικὴν ἐργασία.

Εἶναι πολὺ εὐδαίμονα τὰ σημεῖα αὐτὰ τῆς ἀλλαγῆς. Χρειάζεται ὅμως ἡ Κυπρία λογοτέχνης στοργή, ἀγάπη κ' ἐνθάρρυνση γιὰ νὰ προχωρήσῃ στὸν δρόμο τῆς καὶ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν λογοτεχνικὴ τῆς ὑπόσταση, παίρνοντας ἔτσι τὴν θέση πὺθ τῆς ταιριάζει, ὅπως ἡ λογοτέχνης στὴν ἐλευθέρῃ πατρίδα.

Γιὰ τὸ ὅπως ἀντιλαμβάνεστε, δὲ μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε ὅτι ὑπάρχει ἀνθοῦσα γυναικεῖα λογοτεχνία στὴν Κύπρο, μόνο καὶ μόνο, γιὰ τὸ βλέπουμε δημοσιευμένη στὶς ἐφημερίδες καὶ στὰ περιοδικὰ ἔστω καὶ συχνὰ, λογοτεχνικὴ ἐργασία.

Μόνον ἐλάχιστος ἀριθμὸς γυναικῶν ἐξέδωσαν ἔργα τους μέχρι τώρα. Οἱ λόγοι εἶναι κυρίως, τὰ τεράστια τυπογραφικὰ ἔξοδα ἀπὸ τὴν μιά, κ' ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ ἀδιαφορία πὺθ δυστυχῶς ὑπάρχει ἀκόμα γιὰ κάθε πνευματικὴ ἐργασία, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἔλλειψη ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ.

Γιὰ νὰ ἐκλείψουν αὐτοὶ οἱ λόγοι, πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ ὑπάρξῃ κρατικὴ βοήθεια πὺθ νὰ ἐπιχορηγῆ κάθε ἀξιόλογη λογοτεχνικὴν ἐργασία — ἀνδρικὴν ἢ γυναικεῖα — γιὰ νὰ ἐκδίδεται σὲ βιβλίο, τὸ ὅποιο νὰ πωλεῖται σὲ χαμηλὴ τιμῆ. Καὶ δεύτερο, πὺθ ἔχει ἔξ ἴσου με τὸ πρῶτο ὑψηστὴ σημασία, νὰ καλλιεργήσουμε στὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν λογοτεχνία. Μονάχα τότε κατὰ τὴ γνώμη μου, θὰ ξεθαρρέψουν ἀκόμα πὺθ πολὺ οἱ λογοτεχνιδές μας καὶ θὰ βάλουν ὅλη τὴν ψυχὴ τους στὴν πέννα τους, πετώντας στὰ ὑψη τῆς τέχνης. Κ' ἔτσι θὰ δοῦμε τὴ γυναικεῖα λογοτεχνία νὰ κατακτῆ τοὺς ὀρίζοντες πὺθ δικαιωματικὰ τῆς ἀνήκουν.

ΤΟΥΛΑ Ν. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Σήμερα κανείς δὲν μπορεί ν' ἀρνηθῆ τὴν προσφορά τῆς Κυρίας στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Θαυμάζει ὁ μελετητὴς τὰ δείγματα τῆς γυναικίας στὰ διάφορα λογοτεχνικά εἶδη, ποίηση, πεζογραφία καὶ ἐνίοτε στὴν κριτικὴ. Ἡ γυναικεία παραγωγή, ὅση ὑπάρχει, συγκρινόμενη μὲ τὴν ἀντρικὴ δὲν ὑστερεῖ καθόλου.

Ἡ λογοτεχνικὴ προσφορά τῆς Κυρίας ποιοτικά εἶναι πολὺ ἱκανοποιητικὴ, ποσοτικά πολὺ περιορισμένη. Λίγα πρόσωπα τοῦ γυναικείου κόσμου ἀσχολοῦνται μὲ τὰ γράμματα καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ φέρουν στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας τὰ πνευματικὰ τους δημιουργήματα. Οἱ πλὸς πολλὰς τὰ κρατοῦν κλειδωμένα στὰ συρτάκια τους.

Τίθεται τὸ ἐρώτημα: Δικαιολογεῖται ἡ Κυρία στοὺς σημερινούς καιρούς νὰ μὴν συμμετέχη ἐνεργᾶ στὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ νὰ μὴν προσφέρει στὴ Λογοτεχνία; Προσωπικὰ νομίζω ὄχι. Τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τῆς γυναικίας στὴν ἐποχὴ μας εἶναι ὑψηλὸ καὶ κυρίως τῆς νέας. Ὅχι μόνο στὶς πόλεις ἀλλὰ καὶ στὴν ὑπαίθρο ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς γυναικῶν ἔχει πάρε μὸρφωση μέσης παιδείας. Πολλὲς γυναικες τῆς τελευταίας δεκαετίας προχώρησαν καὶ πέρα ἀπὸ τὴ γυμνασιακὴ μὸρφωση καὶ ἔλαβαν καὶ ἀνώτερη.

Ἡ ἀνηρῆ οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ νησιοῦ ἐπιτρέπει σὲ πολλὰς νὰ ταξιδεύουν στὸ ἔξωτερικὸ καὶ νὰ μποροῦν ἔτσι νὰ γνωρίσουν ἀπὸ κοντὰ τὴν πνευματικὴ κίνηση τῶν ἄλλων λαῶν. Πολλὲς γυναικες καὶ κυρίως νέες γνωρίζουν μιὰ ξένη γλῶσσα, κυρίως τὴν ἀγγλικὴ καὶ εἶναι σὲ θέση νὰ διαβάσουν τὴν ξένη λογοτεχνία. Ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπόλοιπες μποροῦν νὰ κατατοπιστοῦν στὰ πνευματικὰ ζητήματα ἀπὸ τὸν τύπο, τὸ ραδιόφωνο κλπ. Καὶ ὅμως παρ' ὅλες αὐτὰς τίς εὐνοϊκὰς προϋποθέσεις, λίγες γυναικες προσφέρουν στὰ γράμματα, ἐνῶ πολλὰς ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴ Λογοτεχνία.

Θὰ πρέπει νὰ ζητηθοῦν οἱ λόγοι. Καὶ οἱ λόγοι εἶναι ἱστορικοί, γεωγραφικοί, κοινωνικοί, οἰκογενειακοὶ καὶ οἰκονομικοί.

Δὲν ὑπάρχει μιὰ πνευματικὴ παράδοσι ἢ μάλλον δὲν ὑπῆρχε μέχρι τώρα σχετικὰ μὲ τὴν γυναῖκα στὸ νησί. Δὲν συνέβη κάτι τέτοιο στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο ποὺ ἡ γυναῖκα ἀπὸ ἐνωρίς εἶχε βρῆ τὴ θέση της καὶ εἶχε βαθεῖα συνειδητοποίησι τὴν ἀποστολὴ της στὰ πνευματικὰ ζητήματα τοῦ χώρου της. Ἡ Ἀναγέννησι τὴν βρίσκει πολὺτιμο βοηθό. Ἐκεῖ ποὺ ἀποθεώθηκε ἡ γυναῖκα ἦταν στὴ Γαλλία τοῦ 16ου αἰῶνα, καὶ πέρα. Ἡ γυναῖκα θὰ δημιουργήσῃ τὸ κατάλληλο περιβάλλον γιὰ ν' ἀρχίσῃ ὁ οὐμανισμὸς ποὺ πέρασε στὴ Γαλλία ἀπὸ τὴν Ἰταλία νὰ δίνῃ τοὺς καρπούς τοῦ πνεύματος. Γυναῖκες θὰ ἰδρύνουν τὰ λογοτεχνικὰ σαλόνια καὶ θὰ γίνωνται ἐκεῖ οἱ πνευματικὲς συζητήσεις τοῦ Ρονσάρ καὶ τῶν ἄλλων πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ τέταρτος σταθμὸς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος ποῦναι ὁ δέκατος ἔβδομος αἰῶνας τῶν γαλλικῶν γραμμάτων θὰ ὀφείλῃ τὴν ὑπαρξὴ του στὶς γυναικες τίς μορφωμένες ποὺ ἀγαποῦσαν τὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον καὶ βοηθοῦσαν τὰ ταλαντοῦχα πνεύματα νὰ ἐκφραστοῦν. Καὶ ἄλλες πάλι θὰ ἀσχοληθοῦν οἱ ἴδιες μὲ τὰ γράμματα. Ἡ περίφημη Madame Rolande θὰ γράψῃ κριτικὴ γιὰ τὸν Σαίξπηρ. Ἡ γνώμη τους μέχρι σήμερα γίνεται σεβαστή. Ἀργότερα στὰ νέα λογοτεχνικὰ κινήματα γυναικες θὰ διακριθοῦν ὡς κορυφαῖες. Ἡ Madame Stael, ἡ Σάνδη, ἡ Σεβινιὲ καὶ ἄλλες.

Καὶ στὴν ἐποχὴ μας στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο ἡ γυναῖκα διακρίνεται ἐξ ἴσου μὲ τὸν ἄνδρα καὶ πολλὰς φορὰς τὸν ξεπερνάει καὶ παίρνει αὐτὴ τὰ βραβεῖα τὰ διεθνή τῆς Λογοτεχνίας, τὰ Νόμπελ. Ἔτσι τιμῆθηκαν μὲ Νόμπελ ἡ Λάγκερλεφ, ἡ Μπὰκ ἀκόμη καὶ ἐφέτος γυναῖκα τοῦ Ἰσραὴλ πῆρε τὸ βραβεῖο.

Οἱ ἱστορικοὶ λόγοι δὲν εἶχαν ἐπιτρέψει στὸ Νησί μας νὰ δημιουργηθῇ μιὰ ἔντονη πνευματικὴ κίνηση, στὴν ὁποῖαν καὶ ἡ γυναῖκα νὰ ἔχη ἀρῆ τὴ θέση της. Καὶ μόνο τὰ τελευταῖα χρόνια βλέπουμε τὴν γυναῖκα ἀπὸ δικὴ της πρωτοβουλία νὰ συμμετέχῃ στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ Νησιοῦ καὶ νὰ προσφέρῃ ἔργα ἱπολογίσιμα στὰ Γράμματα. Ἐνῶ ἂν ὑπῆρχε μιὰ παράδοσι ἢ συμβολὴ της καὶ ἡ προσφορά της θὰ ἦταν πολὺ σημαντικὴ.

Τὸ περιβάλλον ἀκόμη καὶ σήμερα δὲν εὐνοεῖ τὴν ἀπασχόλησι τῆς γυναικίας σὲ πνευματικὰ ζητήματα καὶ κυρίως στὰ Γράμματα. Ἡ γυναῖκα δουλεύει ἀκόμα κάτω ἀπὸ ἓνα ἄγονο συντηρητισμὸ καὶ χρειάζεται μεγάλον ἥρωισμὸς ἀπὸ μέρους της νὰ τὸν ξεπεράσῃ. Τὴν γυναῖκα τὴν βλέπουν ἀκόμη κατὰ μεγάλο ποσοστὸ δεμένη μὲ τὸ σπῆτι, τὰ παιδιὰ, τὸ σύζυγο καὶ γενικά μὲ ὅλα τὰ οἰκιακά:

Στὰ μικρὰ μέρη κρίνεται μὲ δυσμένεια καὶ περιφρονεῖται ἀπὸ τὸ σύνολο μιὰ γυναῖκα ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὸ γράμμα καὶ ποὺ ἔχει λογοτεχνικὰ ἐνδιαφέροντα. Διατρέχει διαρκῶς τὸν κίνδυνον νὰ χαρακτηρισθῇ τρελλή, ἀπὸ ὅλους. Κάτω ἀπὸ μιὰ τέτοια κατάσταση ἀποφεύγει νὰ φέρῃ σὲ φῶς τὰ δημιουργήματά της ἢ νὰ συζητήσῃ φανερά θέματα πνευματικά. Δὲν

αίσθάνεται ελεύθερη ή γυναίκα να εκφράσει τις ιδέες της. Καταπιέζεται και οδηγείται σε απογοήτευση και τέλος σε σιωπή. Η γυναίκα της πόλης που έχει λογοτεχνικές ικανότητες, μπορεί να κινηθεί, να δράσει και να σκεφθεί πιο ελεύθερα. Έχει όμως κι αυτή ν' αντιμετώπιση πολλά άλλα προβλήματα. Αυτές που έχουν κάποια οικονομική ευχέρεια και μπορούν να προσφέρουν στα γράμματα, το περιβάλλον τους τις απορροφά με τις κοσμικές του εκδηλώσεις και τις κοινωνικές δραστηριότητες. Έτσι διοχετεύουν προς τα εκεί όλες τις ικανότητές τους και σιωπούν λογοτεχνικά.

Οι άλλες γυναίκες της πόλης που έχουν ικανότητες αλλά αντιμετώπιζουν οικονομικά προβλήματα κατατρέχονται με το σπίτι, την οικογένεια, την εργασία και δεν έχουν καθόλου χρόνο ν' αφιερώσουν σε κάτι άλλο. Έχουν καλά ύψος τους ότι το γράμμα δεν θα τους φέρει καμιά οικονομική ενίσχυση.

Η στενότητα του γεωγραφικού χώρου επηρεάζει και αυτή με τη σειρά της την γυναίκα προσφορά στη Λογοτεχνία.

Οι λόγοι που αναφέραμε είναι λίγοι από τους πολλούς που δεν βοηθούν τη γυναίκα να ασχοληθεί με τη Λογοτεχνία. Και τούτο είναι θλιβερό γιατί γνωρίζουμε ότι έχουμε πολλές γυναίκες με μεγάλες λογοτεχνικές ικανότητες και όμως είναι χαμένες για τα γράμματά μας.

Και είναι καιρός ή Κύπρια να πάρει τη θέση που της αξίζει και στο λογοτεχνικό τομέα όπως την πήρε σ' όλες τις εκδηλώσεις της ζωής.

Και προς το σκοπό αυτό πρέπει να γίνουν σοβαρές προσπάθειες από τους ώριμους πνευματικούς ανθρώπους του νησιού μας. Αυτοί πρέπει να ενθαρρύνουν και να βοηθήσουν τη γυναίκα και κυρίως τη νέα, που έχει τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα για τη Λογοτεχνία. Η βοήθεια να είναι και με έργα, όχι μόνο με λόγια. Να ιδρυθεί ένα πνευματικό κέντρο στην πρωτεύουσα με παραρτήματα στις άλλες πόλεις. Να οργανώνονται ετήσιοι διαγωνισμοί διηγήματος, ποιήματος, ταξιδιωτικού, κριτικής, θεατρικού έργου κλπ. και να βραβεύονται τα καλύτερα. Αυτό το κέντρο και τα παραρτήματά του να έρχονται σ' επαφή με τους πνευματικούς ανθρώπους και κυρίως το διδακτικό προσωπικό των γυμνασίων που θα μπορούσε πολύ να βοηθήσει αυτή την προσπάθεια, γιατί οι διδάσκοντες ξέρουν τις ικανότητες των μαθητριών τους και μετά την αποφοίτηση αυτών θα μπορούσαν να υποδείξουν σ' αυτές να γίνουν μέλη των εν λόγω πνευματικών κέντρων. Έχουμε πολλές απόφοιτες μαθήτριες με λογοτεχνικές ικανότητες. Δεν τις αξιοποιούν όμως και έτσι χάνονται πραγματικές αξίες.

Το Ρ.Ι.Κ. μέσα στον κύκλο των λογοτεχνικών του εκπομπών θα μπορούσε κατά χρονικά διαστήματα να παρουσιάσει γυναίκες έργα είτε πρωτότυπα είτε μεταφραστικά. Ο ήμερησιος τύπος θά ήταν δυνατό να έχει μια ωρισμένη στήλη αφιερωμένη στα λογοτεχνικά έργα των γυναικών.

Βεβαίως δὲ θά κάνουμε όλες τις γυναίκες ποιήτριες ή πεζογράφους γιατί τότε θά καταντούσαμε μιὰ ψευτολογοτεχνία. Σκοπὸς τῆς προσπάθειάς μας θά εἶναι νὰ βοηθηθοῦν τὰ δημιουργικά μυαλά νὰ ἐκδηλωθοῦν μὲ εὐθνή και σοβαρότητα. Καὶ ἡ προσπάθεια αὐτὴ πρέπει νὰ ἀναληφθῆ ἀπὸ τοὺς ὄριμους πνευματικούς ἀνθρώπους και κυρίως τὶς πνευματικὲς γυναίκες μας. Αὐτές, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς λογοτεχνικὲς τους ικανότητες ἔχουν και δραστηριότητα σ' ἄλλους τομεῖς. Εἶναι εὐτύχημα τὸ ὅτι ἔχουμε τέτοιες γυναίκες. Νὰ ἔλθουν σ' ἐπαφή μὲ τὶς γυναίκες και κυρίως τὶς νέες, που ἔχουν πραγματικὰ ἐνδιαφέροντα λογοτεχνικά. Νὰ συζητήσουν πνευματικὰ θέματα, τὶς νέες ιδέες, τὰ νέα μηνύματα κ.ά. Γιατί πρέπει νὰ ἔχουμε ὑψὸς ἄψη μας τούτο: Σὲ μικρὸ βαθμὸ σ' ὄλες τὶς ἐκδηλώσεις μας και στὶς πνευματικὲς μας ἀκόμη ἔχουμε κάποια ἀκνησία και στατικότητα. Δὲν ἔχουμε πάντοτε ἀνοιχτά και ἀνοιχτὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὰ πανανθρώπινα προβλήματα που εἶναι και ἀτομικά τοῦ καθενός.

Τὰ δείγματα που ἔχουμε ἀπὸ τὴ γυναίκα τῆς Κύπρου στὴ Λογοτεχνία εἶναι πολὺ σημαντικά και ἐνθαρρυντικά για τὸ μέλλον. Για νὰ βρῆ ὅμως τὴν πλήρη ἐκδήλωσή της ἡ γυναίκα στὴ Λογοτεχνία χρειάζεται κάποια ἐνίσχυση ἠθική και ἀναγνώριση τῆς προσφοράς της.

ΦΩΤΕΙΝΗ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ ἡ παγκόσμια γυναικεία χειραφέτηση εἰσχωρεῖ και στὴν Κυπριακὴ κοινωνία. Καὶ κατὰ τρόπον ἀναπόφευκτο βέβαια τὰ νέα βιώματα και οἱ καινούργιες ἐμπειρίες τῆς σύγχρονης Κύπριας βρῖσκουν ἀντανάκλαση στὶς διάφορες ἐκδηλώσεις της. Στὸν κοινωνικό, τὸν ἐπαγγελματικό στ' ὅλο ἴσως ἡ ἐξέλιξη τῆς γυναικῆς νὰ προδιαγράφεται μὲ πε-

ρισσότερη ομαλότητα. Σ' ένα τομέα πνευματικόν ὅμως τόσον εὐαίσθητο ὅπως εἶναι ὁ τομέας τῆς δημιουργικῆς λογοτεχνίας ἢ στάθμιση τοῦ παρόντος μπορεῖ νά εἶναι σχετικά εὐκόλη, ἢ μελλοντική ἐξέλιξη ὅμως εὐκόλα μπορεῖ νά ὀδηγήσῃ σέ ὀλισθήματα.

Τώρα, παρὰ ποτὲ ἄλλοτε ἀσχολοῦνται πρὸ πολλῆς γυναῖκες στὴν Κύπρῳ μὲ τὸ γράψιμο. Στὴ νέα αὐτὴ ἐξόρμησή της, ἡ γυναῖκα σὰν μονάδα νεοφώτιστη στὸ δρόμο τῆς δημιουργικῆς ἀποδέσμευσης, δίνει κατὰ πρῶτο λόγο διέξοδο «προσωπική», στὸν ξυπνημένο ἐσωτερικό της κόσμο. Γράφει κυρίως ποίηση. Ὅχι ὅμως ποίηση ποὺ καθάπτεται ἢ ἀνατέμνει ἢ μεταστοιχειώνει πανανθρώπινα προβλήματα, ἀλλὰ ποίηση ποὺ εἶναι κατὰ πρῶτον λόγο προσωπικὸν συναίσθημα καὶ ἀγωνία. Ἄντρια, καταφέρει ν' ἀγγίσει τίς κορφές τῆς καθολικότητας σημειώνοντας ἐπιδοφόρες ἀναλαμπές. Σποραδικὴ ἐπίσης εἶναι ἡ προσφορά τῆς Κυπρίας λογοτέχνιδας στὶς ἄλλες κορφές τοῦ λόγου. Στὸ διήγημα, στὴ μελέτη, στὸ μυθιστόρημα, στὸ θέατρο. Δεῖται κι' ἐδῶ, στὶς πλείστες περιπτώσεις καὶ ἡ πυκνότης καὶ τὸ νεῦρο. Τὰ κενὰ βέβαια δὲν προκύπτουν ἀποκλειστικά ἀπὸ σύγκριση μὲ τοὺς Κυπρίους συναδέλφους της, ὅπως μπορεῖ εὐκόλα νά παρεξηγήσουν πολλοί, ἀλλὰ ἀπὸ μὰ βαθεῖα βεβαιότητα ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν σύγχρονη διεθνή κατάργηση τῆς «γυναικίας λογοτέχνιδας» ἢ τῆς «γυναικίας - ποιήτριας» καὶ τοποθετεῖ τὴ γυναῖκα - δημιουργὸ ἰσάξια πλάϊ στὸν ἄντρα. Ἀλλὰ ἐφ' ὅσον ἡ πρώτη κι' ἀναπόφευκτη σύγκριση γιὰ τὴν Κυπρία γυναῖκα ποὺ ἀκόμα δὲν κέρδισε πλήρη ἰσοτιμία μὲ τὸν ἄντρα — ὅσο κι' ἂν ἐπιθυμοῦμε νά τὸ ὁμολογήσουμε — εἶναι παντοῦ καὶ πάντα ἡ σύγκριση μὲ τὸν ἄντρα Κύπριον, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι σὰν σύνολο ἡ Κυπριακὴ γυναικεῖα λογοτεχνικὴ παραγωγή ὑστερεῖ τῆς ἀντρικῆς. Σὲ πνοή, σὲ προβληματισμό, σὲ ποσότητα. Ὁ ἔθνικὸς ἀγὼνας βοήθησε πολὺ τὴν Κυπριακὴ λογοτεχνία, ἔχοντας προσφέρει νέα βιώματα καὶ νέους προσανατολισμούς. Εἰδικότερα δὲ βοήθησε ἀκόμα πρὸ πολλῆς τὴ γυναῖκα - δημιουργό, μὰ καὶ τῆς παραχώρησε ἄλλη μὰ εὐκαιρία νά σταθεῖ δίπλα στὸν ἄντρα, σὲ ἐθνικὸν ἀγῶνα αὐτὴ τὴ φορὰ.

Ποῦ ὅμως θὰ ὀδηγήσει ἡ νέα αὐτὴ λεωφόρος ποὺ ἀνοίχθηκε μπροστὰ στὴν Κυπρία λογοτέχνιδα; Ὁριμάζοντας σὰν δημιουργὸς ἀναπόφευκτα βέβαια κάποτε θὰ ξεπεράσει τὸ στάδιο τῆς ὑποκειμενικῆς διέξοδου. Καὶ τότε ὄχι μόνο θὰ βρεθοῦνε οἱ γυναῖκες ποὺ θὰ δώσουν ἔργα μὲ πρὸ ὑψηλὴς διανοητικῆς ἀρχιτεκτονικῆς κι' αἰσθητικῆς ἀξιώσεις ὅπως εἶναι τὸ θέατρο ἢ τὸ μυθιστόρημα, ἀλλὰ θὰ σφραγίσουν αὐτὴ τὴν προσφορά τοὺς μὲ τὸ δεῦτερον αἰσθητήριον τῆς παγκόσμιας πνευματικῆς ἀναζήτησης. Πότε ὅμως θὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ πραγματοποίηση εἶναι δύσκολο νά προβλέψῃ κανεὶς. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τίς εὐκαιρίες καὶ τὴν ἀναγνώριση ποὺ θὰ δεθοῦν στὸν Κύπριον λογοτέχνη, τμήμα ἀναπόσπαστο τοῦ ὅποιου, πρὸ εὐαίσθητο καὶ πρὸ τρυφερό εἶναι ἡ Κυπρία γυναῖκα - λογοτέχνιδα. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ γυναῖκα καὶ τὴν ἐπίδοση ποὺ θὰ σημειώσει στὶς κοινωνικῆς κι' ἐπαγγελματικῆς της προσπάθειες. Ἐξαρτᾶται τέλος ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ πραγματικότητα ποὺ διέπει τίς ἀρχές τῆς παγκόσμιας ἐξέλιξης κι' ἀποφασίζει πότε ἕνας λαὸς ἢ μὰ μερίδα του εἶναι ὄμοιοι καὶ ἱκανοὶ γιὰ μεγαλύτερα ἐπιτεύγματα σὲ ὅποιονδήποτε σφαῖρα. Κι' αὐτὴ ἡ πραγματικότητα ἀκολουθεῖ μὲν τὴν πορεία τῶν ἐξωτερικῶν γεγονότων ἐν γένει, ἀλλὰ στηρίζεται ἐκ παραλλήλου καὶ σὲ νόμους κάποτε ἀκαθόριστους, ἀσύλληπτους καὶ ἀπρόβλεπτους γιὰ τὴν ἀνθρώπινη διάνοια.

ΝΑΓΙΑ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ

(δ ι ή γ η μ α)

‘Η πόρτα τοῦ θαλάμου μισάνοιξε. Μιά γραμμή πῶς μπῆκε στοῦ σκοτάδι καὶ κτύπησε στοῦ κρεββάτι μου. ‘Η πόρτα ἔκλεισε. Προσεχτικὰ βήματα... Κι ὕστερα ἀκούστηκε ὁ κρότος τῆς σιαῖς στοῦ διπλανοῦ κρεββάτι. ‘Ετριξε λιγάκι.

—Παῦλο; ‘Εσύ; ψιθύρισα.

—Ναί, Μάριε.

—Γιατί ἀργησες;

—‘Εμμεσα λίγο στήν ἀλλή γιά μερικὲς εἰσπνοὲς καί... γιά νὰ μετρήσω τ’ ἀστέρια.

—‘Αδιόρθωτε, γέλασα.

—Σιγά, μὲ συμβούλευσε. Θὰ ξυπνήσης τοὺς ἄλλους στρατιώτες μὲ τὸ γέλιο σου.

Σάπασα καὶ τὸν ἄφησα νὰ βγάλῃ τ’ ἄρβυλα καὶ τὰ ρούχα γιά νὰ ξεπλώσῃ. ‘Απὸ τὰ μικρὰ παράθυρα τοῦ θαλάμου φαινόταν κάπου-κάπου ἓνα ἀστέρι γιά νὰ μποροῦμε νὰ διακρίνουμε τὴ σκοτεινὰ τ’ οὐρανοῦ καὶ τοῦ θαλάμου. ‘Αποροῦσα μὲ ὄλους τοὺς ἄλλους ποὺ μόλις ἔφευγαν στοῦ κρεββάτι κοιμόντουσαν. Μόλις πρὶν εἴκοσι λεπτὰ εἶχε γίνει τὸ σιωπητήριο. ‘Η μήπως ἀφήνονταν κι αὐτοὶ στὶς σκέψεις τους καὶ γὰ νόμιζα πὼς κοιμόντουσαν;

—Τί θὰ ποῦμε ἀπόψε, Μάριε;

—Ποῦ μέναμε πρὸς;

Κι οἱ δύο μέναμε ἀκίνητοι στὰ κρεββάτια μας, κοιτάζοντας στοῦ σκοτάδι τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀπάνω κρεββατιοῦ. Κι ὅταν μιλούσαμε, τὸ κάναμε ἀδιάφορα καὶ τεντώνουμε τὸ κεφάλι ἢ χειρονομίσαμε μονάχα ὅταν κάτι ἔντονο καὶ σημαντικό λεγόταν.

—Δοιπὸν, Μάριε;

—‘Απόψε θὰ μοῦ πῆς ἐσύ, Παῦλο, κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ σου.

—Μὰ δὲν ἔχω τίποτα σημαντικό.

—Νομίζεις... ‘Εμπρός...

—Πρὶν γραφτῶ στρατιώτης, ἤμουν δάσκαλος σ’ ἓνα χωριό.

—Ποιό;

—‘Εχει σημασία;... Τὸ ‘Αρσος. ‘Εκεῖ ἔμενε ἡ οἰκογένειά μου, ἐκεῖ ζοῦσε ὁ κύκλος τῆς ζωῆς μου, τὸ σχολεῖο μὲ τοὺς μαθητῆς.

—Συνέχισε...

—Χμ... Νᾶβλεπες κάθε μέρα τόσα παιδιά νὰ σὲ τριγυρίζουν, νὰ σὲ κοιτάζουν, νὰ περιμένουν ἀπὸ σένα τὴ συνέχεια τῆς ζωῆς, νὰ θέλουν νὰ διορθώνης τὴ ζωὴ τους καὶ ν’ ἀπαυτοῦν μάθηση γιά τὴν ἀγάπη, τὴ πατρίδα, τὴ θρησκεία, τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν ἐλευθερία. ‘Ολες οἱ μέρες κυλοῦσαν τὸ ἴδιο ἥρεμα κι εὐχάριστα μὲ μόνη

παρένθεση τοὺς μικροθυμοὺς μὲ τὰ παιδιά, τὶς γιορτὲς καὶ τὶς ἐκδηλώσεις στοῦ χωριό. ‘Ακόμη καὶ στὶς οἰκογενειακὲς συγκεντρώσεις διέκρινες αὐτὴ τὴ γαλήνη ποὺ ἐπέβαλλε ἡ τοποθέτηση τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ τὸ πράσινο βουνό. ‘Η μητέρα κι ὁ πατέρας, οἱ ρίξες τῆς οἰκογένειας, τὰ τέσσερα ἀδελφία μου κι ἡ μοναδικὴ κόρη, ὄλο τὸ σπῆτι σὰ μιά κυνέλη νὰ δουλεύῃ κάθε μέρα γιά τὸν ἴδιο ἄγνωστο σκοπὸ τῆς ζωῆς, τὴ στερέωσή μας σ’ αὐτὴν καὶ ὑπαρξή μας. Τὸ φθινόπωρο ποὺ γινόντουσαν ὄλες οἱ προετοιμασίες γιά τὴ φοίτηση τῶν μαθητῶν στοῦ σχολεῖο, τὴ καλλιέργεια τῶν χωραφῶν καὶ τὴν ἐντατικὴ δουλειὰ τῶν ἐργατῶν, τὸ μπλέξιμο τῶν χειμωνιάτικων κι οἱ ἐπιδιορθώσεις στὶς οἰκοδομὲς ποὺ γίνονταν ἀπὸ τὶς νοικοκυρὲς καὶ τοὺς χτίστες, ὄλα αὐτὰ τῶκαναν νὰ μοιάζῃ μὲ τὴ γένεση. Κάθε τι ἀρχίζει γιά κάτι. Κι ὕστερα ὁ χειμῶνας μὲ τὶς γιορτὲς, τὸ κλείσιμο τοῦ σχολεῖο, τὰ χαρούμενα παιδιά, τὰ κουλούρια καὶ τὰ γλυκά, ἡ ζεστασιά τῶν μαλλίνων, τὰ παραμύθια γύρω στὴ φωτιά, λίγα χιόνια καὶ πολλὲς βροχές, ὄλα ζωογόνα νὰ τὰ ζῆ. Κι ἀκολουθοῦσε ἡ ἀνοιξη. Μ’ ἀρέσει πολὺ ἡ ἐποχὴ αὐτὴ... Μοῦ θυμίζει ἀνανέωση κάθε παλιοῦ, ἄσχημου, κακοῦ καὶ διαβολομένου. Δουλοῦδα, καρποί, πράσινα λειβάδια, ποτάμια, ζωὴ. Κι ὁ οὐρανὸς ξεκαθάριζε... ‘Ολη ἡ φύση ντυνόταν μ’ ὅτι καλύτερο, γιά ν’ ἀρέσει στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ δικαιοῦνονταν οἱ κόποι τῶν ἐργατῶν κι ἔβλεπες πρόσωπα ρυτιδωμένα νάχουν τὴν ἱκανοποίησιν πὼς πέτυχαν καὶ φέτος, τὴ λάμψη στὰ μάτια γιά μιά καλύτερη ἐποχὴ. Πρὶν καλὰ-καλὰ δοῦμε τὴν ἀνοιξη, ἔφτανε τὸ καλοκαίρι. Ζεστό, βίαιο μᾶς ἀνάγκαζε νὰ κλείνουμε τὰ σχολεῖα, τὰ παιδιά νὰ γελοῦν γιατί θὰ πήγαιναν στὴ θάλασσα, ποὺ γι’ αὐτὴν γινόταν τὸ καλοκαίρι, γι’ αὐτὴν καὶ τὶς καταχνησμένες Αὐγουστιάτικες νύχτες. Γι’ αὐτὴν, καὶ γιά τὶς γυναῖκες ποὺ τολμοῦσαν πιά ν’ ἀφήσουν γυμνὰ μπράτσα, λευκὰ γόνατα καὶ δυνατοὺς μαστοὺς, νὰ νοιώσουν κάποια ξεγνοιασιά. Γι’ αὐτὴν, καὶ τοὺς ἄντρες ποὺ δουλεύουν ὄλες τὶς ζεστοὺς μέρες καὶ ξεκουράζονταν ὄλα τὰ δειλινὰ κι εἶχαν πάντα, καὶ τὴν νύχτα, στοῦ νοῦ τους τὴ γυναῖκα π’ ἀγαποῦσαν... Μάριε, κοιμήθηρες;

—‘Οχι, ψιθύρισα συνεπαρμένος.

—Σὲ κοῦρασα...

—Τί λές... Μιλᾶς ἄμορφα, Παῦλο, τὸ ξέρεις; Εἶσαι δάσκαλος. Σὲ χρειάζονται οἱ ἄνθρωποι.

—Ευχαριστώ, Μάριε... Θά μου πῆς κι ἐσὺ τώρα κάτι...

—Εἶναι ἀργά.

—Ὅχι... τουλάχιστον τὴν συνέχεια ἀπὸ ψές... Ἐσὺ εἶσαι γεμάτος γεγονότα καὶ ζωή...

—Χωρὶς τὴ δική σου γαλήνη... Ποῦ μείναμε;

—...Ἐκεῖ... σὰν ξμεινες μόνος ἀπὸ φίλους, χωρὶς νὰ μὸς ἐξηγήσης καθαρὰ τὸ γιατί. Λοιπὸν;

—Ἄς μιλήσουμε αὔριο γιὰ μένα. Ἄς κοιμηθοῦμε μὲ τὴ γαλήνη τῆς ζωῆς σου.

—Τὸ δέχομαι... Αὔριο ἔχουμε πορεία... Θά μαστε καὶ κουρασμένοι... θά...

—Ναί... θά μιλήσουμε γιὰ μένα, ἔστω κι ἂν εἴμαστε κουρασμένοι. Μήπως θάναι ἡ πρώτη φορά;

—Ναί... ξέρω...

—Καληνύχτα, Παῦλο.

—Καληνύχτα, Μάριε.

**

Τὸ ἄλλο βράδυ, ἤμουν ἐγὼ πὸν ἄργησα νὰ μῶ στοῦ θάλαμο. Εἶχα μείνει καθισμένος σ' ἓνα πεζούλι κοιτάζοντας τὶς ἀκρες τῶν παπουτσιῶν μου. Τεράστιες ἀρβύλες. Καὶ τονίζονταν καθὼς μικρὰ μυρμήγκια ἀνεμοκατέβαιναν ἀθόρυβα στοῦ σκοτάδι...

Κάθισα στοῦ κρεβάτι μου κι ἄκουσα τὸν Παῦλο νὰ στριφογυρνᾷ.

—Ἐσὺ;

—Ναί.

—Ἄργησες.

—Ναί.

—Τί συμβαίνει;

—Τίποτα.

Πέταξα τὰ ρούχα καὶ ξάπλωσα. Περιμέναμε κι οἱ δυὸ ποὺς θά μιλοῦσε. Ἔτσι πέρασαν λίγα λεπτά.

—Ἡ σειρά σου ἀπόψε.

—Ναί... Ἐκεῖ πὸν σταματήσαμε, ἦταν καὶ γιὰ μένα ἓνας διαχωριστικὸς σταθμὸς. Πέρασε λίγος καιρὸς χωρὶς κανένα ἐνδιαφέρον, χωρὶς κανένα ξέχωρο πρόσωπο. Ἦταν μιά ἡσυχία μεταβατικὴ περιόδος ὥσπου...

—Ὡσπου;

—Τὴ συνάντησα σ' ἓνα πάρτυ. Ἐκεῖ βρέθηκα ἐντελῶς τυχαῖα καὶ ἤμουν βαριεστημένος γιατί τὸ πάρτυ ἦταν γιὰ νέους τελειόφοιτους. Κι ἐγὼ ἔνοιωθα σὰν ξένος. Τὴν πρόσεξα γιατί εἶχε ὕψος ἀγομμῶ ἔτοιμου ν' ἀμνηθῆ σ' ὅποιαδήποτε ἐπίθεση. Φοροῦσε ἓνα μῶβ φόρεμα κι εἶχε τὰ μαλλιά της λυμένα στοὺς ὄμους... Μὰ τὰ μάτια της ἔλαμπαν παράξενα πράσινα. Κα-

τάλαβε πὸς τὴν κοίταξα... Στοὺς πρώτους δυὸ χοροὺς ἔγιναν οἱ τυπικὲς ἀναγκαῖες συστάσεις. Κι ἔνοιωθα γελοῖος. Πιάσαμε κουβέντα κοιτάζοντας τὸ φτηνὸ ἀμπαζοῦ τοῦ χῶλ, μὲ τὰ κινέζικα σχέδια. Παγόδες, λίμνες, χρυσάνθεμα... Τὸ κομμάτι τῆς κρουβόταν στὴν ἀγκαλιά μου καὶ στιγμὲς-στιγμὲς τῶνοιωθα νὰ τὸ διαπερνᾷ μιά ἀνατριχίλα.

—Τὴν ἀγαπᾷς;

—...Χωρὶς νὰ δώσουμε κανένα ραντεβού, συναντηθήκαμε ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες σὲ κάποιο χῶρο σταθμεύσεως αὐτοκινήτων. Προχωροῦσα στὴν ἀπέραντη σειρά τῶν αὐτοκινήτων, γυρεύοντας τὸ δικό μου... Καὶ βρέθηκε μπροστά μου μὲ μιά φίλη τῆς. Πήγαμε ζαχαροπλαστεῖο. Θίξαμε γενικὰ θέματα. Πῆρα τὸ τηλέφωνό τῆς. Ἔτσι ἀρχίσαμε... Ἐσὺ; Δὲν ἔχεις κορίτσι;

—Ἐγώ;... Εἶναι διαφορετικὸ. Εἶναι μιά δασκάλα στοῦ ἴδιο σχολεῖο. Τίποτε τὸ ξέχωρο. Μιά συμπάθεια... μὲ καταλαβαίνει καὶ συνεργαζόμαστε. Σὰν ἐπιστρέφω τελειώνοντας τὴ θητεία, νομίζω θά χαρῆ πολὺ.

—Ναί...

—Γιατί χρειάζοσαστε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Ἐσένα εἶναι πὸν ὁμορφ, μὰ καμμιά φορά δὲν ἐπεδίωξα νὰ ἐρωτευθῶ.

—Μὰ δὲν εἶναι κάτι πὸν ἐπιδιώκεται. Ἔρχεται.

—Μάριε, εἶσαι ἐρωτευμένος.

—Πότε τελειώνει τὴ θητεία;

—...Σ' ἀρκετὸ καιρό. Μὰ ἴσως, ἐμᾶς τοὺς δασκάλους, μᾶς ἀπολύσουν πὸν νωρίς. Ἐρεῖς κάτι;

—Τί;

—Τὸ νοιώθα ὀλοένα συνεχῶς νὰ μὲ πλημμυρίζη. Τὸ σχολεῖο εἶν' ἓνα κομμάτι ἀπὸ μένα. Θέλω, στοῦ τονίζω,, θέλω νὰ ξαναβρεθῶ στὴ μικρὴ τάξη μὲ τὸ μαῦρο πίνακα καὶ γεμάτη ἀπὸ παιδιὰ πὸν νὰ μὲ ζορίζουν.

—Νοσταλγεῖς τοὺς δικούς σου;

—Πολύ. Ἐσὺ;

—...Ἄ... εἶναι πολὺ καλοί. Μὲ περιμένουν.

—Μὰ κάτι ἄλλο σὲ ρώτησα.

—Ἀπόψε ξαγρυπνήσαμε πολὺ.

—Θέλεις νὰ μείνης μόνος; Νά... τὴ θυμηθῆς;

—Παῦλο, ἀπόψε εἶσαι περιεργός. Κι ὄλο ῥωτᾷς...

—Νόμιζα πὸς θά σ' εὐχαριστοῦσε.

—Δὲ μὲ πειράζει... συνέχισε...

—Δὲ μοῦδειξες τὴ φωτογραφία τῆς. Ἦ δὲν ἔχεις;

—Πῶς; Ἄλλὰ εἶναι σκοτάδι. Ἄσε αὔριο.

—Ὁραία. Καληνύχτα. Μὲ μιά συμφωνία. Πῶς αὔριο θά μιλήσουμε πὸν πολὺ.

—Δεχτός.

—Είμαστε φίλοι;

—Ναί, Παῦλο. Καληνύχτα.

*

Τὸ «αὔριο» τούτη τὴ φορὰ, ἄργησε πολὺ, γιατί μεσολάβησε ὁ πόλεμος. Χαθήκαμε στοὺς καπνοὺς ποὺ ἔφταναν στὰ σύννεφα, κι ὁ νοῦς γέμισε φωτιά, ἰδρώτα καὶ αἷμα. Ἄδειασε ἀπὸ κάθε σκέψη καὶ συναίσθημα κι ἔγινε ἓνα μὲ τὴν ἴλη. Στις ἀπέραντες μέρες ποὺ πέρασαν δὲν εἶδα τὸν Παῦλο σὲ κανένα δέντρο σὲ καμμιὰ βουνοπλαγιά. Ἡ κι ἂν συναντηθήκαμε, δὲν ἀναγνωριστήκαμε. Εἶχαμε ὄλοι μεταμορφωθεῖ. Μιλοῦσα μ' ἀγνώστους βλῆ τὴν ὥρα, γιὰ πράματα πολὺ δικὰ μου καὶ ποὺ ὄλοι νιάζονταν. Θὰ ζούσαμε; Ἄν ναι, πῶς; Νικηταὶ ἢ νικημένοι; Ἀκέραιοι ἢ ὄχι; Καὶ ποῖος ὁ κόσμος μας;

Κάποτε δόθηκε τὸ σύνθημα γιὰ τὴν ἐπιστροφή. Καὶ φτάσαμε στὸ στρατόπεδο... Οὔτε σὰν χτυποῦσε ὁ ἓνας στὸν ἄλλο, νοιώθαμε, οὔτε σὰν σκίφαμε ὄλοι νὰ ποιῶμε νερὸ σὺς τρεῖς-τέσσερις βρῆσες, οὔτε πάλι σὰν μπάχαμε ὀμαδικὰ ἀπὸ τὴ στενὴ πύρρα τοῦ θαλάμου. Ἐνοστικωδῶς καθέννας βρέθηκε στὸ δικό του κρεβάτι. Ἄν ἔλειπε καὶ τὸ ἐνοστικτο, δὲ ἔξρω τί θὰ γινόταν...

—Νοιώθω κούραση ἀπόψε. Κι ἀπόγνωση... μὰ νοιώθω πιὸ πολὺ τὴν ἀνάγκη νὰ σοῦ μιλήσω.

—.....

—Δὲν ἀπαντᾷς; Μὲ βαριέσαι; Ὅχι... Ὁρραῖα, λοιπόν, ἀρχίζω: Τόσα βράδια σοῦ μίλησα γιὰ τὰ ἐφηβικά μου χρόνια, τοὺς φίλους μου, τὴν ἀγάπη μου καὶ τοὺς γονεῖς μου. Δὲ μίλησα γιὰ ὅ,τι πιὸ βαθὺ εἶχα σ' ὄλα αὐτὰ. Εἶσαι ὅμως φίλος, καὶ πρέπει νὰ τὰ μάθης. Διηγήθηκες ποτὲ γιὰ ὅ,τι ἔχασες; Καὶ τί ἔχασες;

—.....

—Πάλι δὲν ἀπαντᾷς. Ἀπόψε μ' ἀφήνεις, δάσκαλε νὰ σοῦ φλυαρῶ. Σ' ὄλο τὸ θάλαμο κανεῖς δὲ μιλά. Ὅλοι ἀναλογίζονται τὶς ὥρες τοῦ πολέμου ποὺ ἔζησαν ὡς χτέες. Καὶ θαυμάζουν τὸ περιεργὸ τῆς ὑπαρξῆς τους. Καὶ δὲν θέλουν νὰ πιστέψουν πῶς δὲν δὲν πέθαναν. Σ' αὐτοὺς ἀνήκεις καὶ σύ. Γιατὶ δὲ μιλάς, νὰ βγῆς ἀπὸ τὸ σύνολο;

—.....

—Τοὺς φίλους μου, τοὺς ἔχασα ὅταν πιὰ πιστεψα πῶς φτάσαμε στὴ κορφή. Κι ἔχω ἓνα κακό. Ὅ,τι ἀγαπήσω, τ' ἀγαπῶ ὀλοκληρωτικά. Θὰ πολεμήσω νὰ τ' ἀποβάλω. Κι ἂν εἶναι, θ' ἀλλάξω πετσί καὶ κόκκαλο. Σκέψη καὶ μυαλό. Πρέπει... Μὲ τοὺς γονεῖς μου συμβαίνει τὸ παρᾶξενο τῆς ἀστάθειας. Σ' ὄρισμένο χρονικὸ διάστημα τοὺς νοιώθω ὅσο τίποτ' ἄλλο, τοὺς ἀγαπῶ ὅσο ποτέ... Μὰ τότε ἀκριβῶς αὐτοί, θὰ-

ναί προσηλωμένοι κάπου ἄλλου. Στ' ἀδέλφια μου, στὸ χτίσιμο τοῦ σπιτιοῦ, στὴ γέννηση κάποιου ἐγγόνου... Καὶ τ' ἀντίθετο. Σὰν πείσω τὸν ἑαυτὸ μου πῶς δὲν πρέπει νὰ τοὺς δίδομαι τόσο πολὺ κι ἀπομακρύνομαι σκόπιμα, φιλεύοντάς κάτι ἄλλο, μὰ καρριέρα, μὰ τέχνη, μὰ γυναῖκα, τότε «βλέπω» νὰ ζητοῦν ἀπὸ μένα κάτι πιὸ πολὺ, μὰ καὶ μοῦ δείχνουν ἀπέραντη ἀγάπη... Δὲ γελᾷς;

—.....

—Τί σκέφτεσαι ἀπόψε, Παῦλο; Τὸ χωριό σου; Τοὺς γονεῖς ἢ τὸ σχολεῖο μὲ τὰ παιδιὰ; Ἡ... μάλιστα. Αὐτὸ εἶναι. Θυμᾶσαι ἓνα βράδυ τῆς πρώτης γνωριμίας μας; Καθόμασταν μόνοι στὸν θάλαμο. Ψιθύριζες γιὰ τὸ βουνὸ ποῦνα μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό... Ἀποτελεῖ τὸ κυριακτικὸ περιπάτο, σὰ κοντεύει τὸ δειλινό. Εἶναι μὰ ἀπὸ τίς πιὸ ὁμορφες σου στιγμές. Αὐτὸ εἶναι; Ἡ... τὴν ἀπόλυσή σου; Κι ἢ δασκάλα;

—.....

—Διάβολε! Θὰ συνεχίσω ἐγὼ. Θὰ βγάλω τὴ χασούρα. Καὶ νὰ σκεφτῆς πῶς χτέες σὲ γύρευα στὸ βουνὸ τοῦ πολέμου, ἐνῶ τόσες μέρες οὔτε κἂν σκεφτόμουν ἐσένα, ἐμένα, ὄλους. Νόμιζα πῶς δὲν θὰ ξανάβρισκα τὸ ἄνδιαφέρον τῆς ζωῆς. Καὶ νά... ἀπόψε μιλῶ, σὰ χτέες νὰ καθόμασταν παρῆα στὸ ἀναφυκτικὸ, ἀκούοντας μουσικὴ, ἀπὸ τὸ μσοχαλασμένο ραδιόφωνο... Ἐμεινε νὰ σοῦ πῶ γιὰ τὴν ἀγάπη μου. Ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια, νόμιζα πῶς βρήκα κάτι μόνιμο. Τῆς δόθηκε ὅσο μοῦ ἦταν δυνατό. Κι αὐτὴ, ἀνόητη παιδούλα, μὲ λάτρευε σὰν εἰδωλο κι ἠθελε νὰ τῆς ἐκδηλώνω ὅ,τι ἐνοιώθα, ὅπως αὐτὴ. Μὰ γιὰ μένα ἦταν κάτι ξεπερασμένο καὶ περίμενα τὴν ὀριμότητά της, χωρὶς οὔτε ἓνα λιγώτερο μῦθο ἀγάπης ἀπὸ πρῖν... Δυστυχῶς ὠρίμασε μὲ τὴ λανθασμένη ἰδέα τῆς «ἐλλιπούς» ἀγάπης μου. Καὶ πάλεψε νὰ διώξῃ τὸ συναίσθημα... Δυστυχισμένη... Τὸ κατάλαβα καὶ δέχτηκα τὴ λύση, ἔστω κι ἂν γνώριζα πῶς ἔχανα ὅ,τι πιὸ ἀγαπημένο.

—.....

—Νομίζω πῶς βλέπω τὸ πρόσωπό σου νὰ μὲ κοιτᾷ μὲ οἶκτο. Δὲν τ' ἀξίζω. Ὁ πόλεμος μοῦκανε ἓνα καλό. Νὰ σκεπᾷς ὅ,τιδήποτε ἄλλο, σὲ μέγεθος κι ἔκταση. Τὸν σκέφτηρες; Πῶς μᾶς ἔξυσε τὶς πληγὲς κι ὠρίμησαμε, πεινασμένοι λύκοι, νὰ κρατήσουμε ὅ,τι θέλαμε δικό μας; Μᾶς κούναγε στὰ δάχτυλά του, πόνια σκακιοῦ, καὶ μεις ἀδύνατοι ἄνθρωποι, χάσαμε τὴ νοημοσύνη τοῦ λογικοῦ καὶ γίναμε μηχανεὲς κακοῦ. Πόσους σκότωσες χτέες; Προχτέες; Ἡ τὴν πρώτῃ μέρα;

—.....

—Ὁ πόλεμος μοῦδωσε τὴ δύναμη ν' ἀντιμετωπίσω τὸ χαμὸ της. Κάποτε, σ' ἓνα δασύλιο,

βρεθήκαμε ἀγκαλιασμένοι... Θάταν τέλος καλοκαριού. Πιὸ πέρα τ' αὐτοκίνητο μὲ τὴ ζεστὴ ἀνάσα μας πρόσφατη... Γελούσαμε θλιμμένα γιατί θὰ χωρίζαμε γιὰ ἕνα τρίμηνο. Τί εἰρωνία. Μιλῶ χωρὶς πικρία, πρέπει νὰ τὸ καταλάβης, γιατί συνήθισα πιά στὴν ἀδιάφορη προσαρμογὴ μᾶς κατάστασης. Μιλῶ, γιατί θέλω κάτι νὰ πῶ ἀπόψε... Δὲ σοῦτνχε καμμιά φορὰ;

—.....

—Εἶσαι καλὸς χριστιανός. Τὸ ξέρω. Δὲν ὠδηγήθης σ' αὐτὸ ἀπὸ ἀδυναμία ἢ ἀπογοήτευση. Γέμισες ἀπὸ μιὰ ἰδέα καὶ πίστευες σ' αὐτὴ ζώντας εἰρηνικά. Ἄν ψάξω, θὰ βρῶ καὶ γὼ κάτι σ' αὐτό;... Ἔνας Θεὸς εἶναι Δύναμη. Κοιτάζοντας τὴν ἱστορία ὅλων τῶν λαῶν, τὸ καταλαβαίνης. Καὶ μιὰ δύναμη θέλω νὰ βρῶ. Θὰ νικήσω πολλὰ κακὰ καὶ ἀνθρώπινα πού ἔχω. Ν' ἀφροσιωθῶ; Δάσκαλε καὶ φίλε, γιατί δὲ μιλάς;

—.....

—Τὸ παύρω σὰ κατάφαση. Καὶ θὰ σ' ἐγγυμονῶ, στὰ χρόνια πού θὰ δῶ τὴ διάπλωση μου.

—.....

—Τί εἶπες; Ναι, δίκη... Πολὺ σκοτάδι ἀπόψε. Χωρὶς ἄστρα θάνα ἢ νύχτα... Καὶ παγωνά στὸ θάλαμο. Νὰ κοιμῶνται οἱ ἄλλοι; Νᾶμαστε οἱ δύο μόνοι ἄγρυπνοι;... Ζωντανοί. Θὰ γελάσης. Πρὶν λίγες μέρες ἴσως νᾶσουν νεκρός. Ἐμένα πέθανε δίπλα μου ἕνας ἄγνωστος καὶ δὲν ἔνοιωσα τίποτα. Λὲς νᾶμουνα τὸ ἴδιο καὶ σὲ σένα;... Νὰ ζῆς καὶ ἴσως νὰ συνέβη τὸ ἴδιο καὶ σὲ σένα... Σὲ λίγες μέρες θ' ἀπολυθῆς. Αὐτὲς οἱ λίγες μέρες, θάνα γιὰ σένα μιὰ ἐντονη διαδρομὴ. Θὰ δικαιοθῆς σὰν βρεθῆς στὸ σπῖτι του, στοὺς γονεῖς σου, στὸ περίπατο τοῦ βουνοῦ, στὸ σχολεῖο μὲ τὰ παιδιὰ. Τυχερό! Δὲ σὲ ζηλεύω. Σὲ συμμερίζομαι... Θὰ μοῦ γράφης. Δὲν εἶναι; Καὶ θὰ λές: «Μάριε, ... στὸ κυριακάτικο περίπατο τοῦ δειλινοῦ, συνάντησα τὴ δασκάλα. Σκόπιμα ἄρρησα νὰ κατέβω τὸ βουνὸ γιὰ νὰ μείνω πιὸ πολὺ μαζί της καὶ κάπως μό-

νοι... Μακριὰ ἀπὸ συγχωριανούς καὶ μαθητές. Λὲς, ἄρχισα νὰ ἐρωτεύομαι;... Βγήκαμε ἀπὸ τὸ δρόμο καὶ ξανοιχτήκαμε στὸ δάσος τοῦ βουνοῦ. Ἦ μρωδιὰ τοῦ πεύκου, ὁ ἀέρας ὁ ὕγιεινός, ἡ δασκάλα καὶ ἐγώ. Σύνθεση. Κοιτοσταθήκαμε. Ψηλά, στὴν κορυφὴ ἕνας βοσκὸς μὲ τὰ λίγα γίδια του... Καὶ ξαφνικὰ ἀκούστηκε κρότος. Διὸ τεράστιες πέτρες κατακύλησαν ἀπὸ τὸ βουνό. Καὶ ὁ κρότος δυνάμανε... Στὴν ἀρχὴ ἐνωμένες... ὕστερα ἢ μιὰ κάπου σκόνταψε. Σὲ μιὰ προεξοχή; Σὲ δυνατὰ δέντρα; Σὲ βράχο νὰ συγκρατήθηκε ὁ ὄγκος της; Καὶ ἡ ἄλλη κύλησε μόνη... Πέρασε ἀπὸ πολὺ κοντὰ μας καὶ συνέχισε τὸ κύλημα ὡς κάτω, ἀφήνοντας πίσω της σκόνη καὶ θόρυβο. Δὲ ξέρω γιατί, μὰ στὴ δασκάλα εἶπα πὼς αὐτὴ ἢ πέτρα εἶναι κάποιος φίλος μου, πού γνώρισα στὸ στρατό, καὶ λέγεται Μάριος...». Παῦλο, δὲν εἶν' ὄμορφο γράμμα; Χρησιμοποίησα τίς δικές σου λέξεις.

—.....

—Μὰ ἐπιτέλους, γιατί δὲ μιλάς; Θυμήθηκα. Πείσμως γιατί δὲ σοῦδειξα τὴ φωτογραφία τῆς «ἀγάτης» μου. Νάτην, λοιπόν.

Ἐβγαλα ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ τζέπη τοῦ πουκαμῖσου μιὰ φωτογραφία της, πού μοῦχε δώσει τὸν πρῶτο χρόνο... Βρῆκα καὶ τὸν ἀναπτήρα μου... Θὰ βοηθοῦσε στὸ νὰ δοῦμε τὴ φωτογραφία. Ἀπὸ «τότε» εἶχε νὰ τὴ δῶ... Πολλὲς φορές στὸ πόλεμο, ἔφερα ἀσυναίσθητα τὸ χέρι στὴ τζέπη της καρδιάς. Τώρα τὸ ἐξηγῶ. Ἦταν μιὰ ἐπιθυμία στὸ χαλασμὸ πού γέμιζε τίς μέρες. Μιὰ ἐπιθυμία...

Ἄναγα τὸν ἀναπτήρα καὶ πρότεινα μὲ τ' ἄλλο χέρι τὴ φωτογραφία της. Τὴ κοίταξα... Καὶ γύρισα στὸ Παῦλο νὰ δῶ τί ἐντύπωση τοῦχε κάνει...

Τὸ κρεβάτι ἦταν ἄδειο.

Θεέ μου...

ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

Ἰκτώβριος 1965.

Ἐκφράζουμε πρὸς τοὺς ὁμοίαιμους ἀδελφούς μας Ἠπειρώτες τὴν εἰλικρινῆ μας συμπάθεια γιὰ τὸ κακὸ πού τοὺς προξένησαν οἱ τελευταῖοι σεισμοί.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΝ ΛΙΠΕΡΤΗ

Φυλλομετρώντας τὸν κυπριακὸ τύπο τοῦ περασμένου αἰώνα γιὰ νὰ ὁσφρανθῶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὄχι στὸν πολιτικὸ μόνον τομέα ἀλλὰ καὶ στὸν κοινωνικὸ, καὶ ξεχωριστὰ στὸν πνευματικὸ, εἶχα μιὰ ἐκπληξη ἀπὸ ἀπρόβλεπτες συναντήσεις. Βοήθημα σὲ κάποια φύλλα τῆς ἑβδομαδιατικῆς ἐφημερίδας «Ἐνωσις» (Λάρνακα) τῶν χρόνων 1889 (τομ. Ε΄) καὶ 1890 (τομ. Στ΄) δυὸ ποιήματα τοῦ ἰδιωματικοῦ μας ποιητῆ Δημήτρη Λιπέρτη.

Στὸ φύλλο ἀρ. 206 (23/4 Ἰανουαρίου 1889) δημοσιεύεται τὸ ποίημα «Ἡ τάλαινα καρδιά μου» μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ με ἡμερομηνία «Ἰανουάριος 1889». Τὸ ποίημα αὐτὸ χωρὶς τὴ δῆλωση πὼς εἶναι μετάφραση (ἂν εἶναι) βρίσκεται στὴν ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Λιπέρτη «Χαλαρωμένη Λύρα» (1890) (ἴδε Δ. Θ. Λιπέρτη «Ἀπαντα» τὰ εὑρισκόμενα, Κύπρος, 1961, σελ. 280). Δὲν ἔχω δὴ τὴν πρώτη ἐκδοσὴ τῆς δυσέυρετης αὐτῆς συλλογῆς. Ὁ Ἄ. Περγάνης μὲ βεβαιώνει πὼς δὲν ἔχει συναντήσει τέτοια σημείωση στὴν πρώτη ἐκδοσὴ, οὔτε τοῦ ἀνέφερε ὁ ποιητὴς ἕνα τέτοιο πρῶμα. (Ἐπάρχουν μερικὲς διαφορὲς στὴν στίξη μεταξὺ τῶν δυὸ δημοσιεύσεων καὶ μιὰ παράλειψη ἀπὸ τυπογραφικὸ λάθος στὰ «Ἀπαντα» στὸ δέκατο τρίτο στίχο ποῦ εἶναι ὁ ἐξῆς:

Ὡς ἄνθος νὰ περιφρονῶ ἐγὼ ἔμαθον τρικυμάν...

Στὸ φύλλο ἀρ. 212 (3/15 Μαρτίου 1889) δημοσιεύεται τὸ ποίημα «Ὁ ἀποχαριρετισμὸς» με ἡμερομηνία «Τῆ 14 Μαρτίου 89» καὶ με ἐπίτιλο «Κατὰ τὸν ἦχον «Μιὰ βοσκοπούλα ἀγάπησω». Τὸ ποίημα αὐτὸ χωρὶς τὴ δῆλωση τοῦ ἐπίτιλου βρίσκεται δεύτερο στὴν ἴδια συλλογὴ «Χαλαρωμένη Λύρα» (ἔ. ἀ. σελ. 273). Ἐκτὸς τῶν μικρῶν διαφορῶν στὴ στίξη κι' ὀρθογραφία ὑπάρχουν καὶ μερικὲς ἄλλες, ποὺ ἀφοροῦν κυρίως χερῆση συνωνύμων. Π.χ. «Μ' ἔβλεπε» στὸ βιβλίον, «Μ' ἐτήρα» στὴν ἐφημερίδα, «Ποῦ ἡ ζωὴ μου» στὸ βιβλ. ο, «Ποῦ ἡ πνοή του» στὴν ἐφημερίδα, «νὰ καταλάβω, νὰ ἰδῶ» στὸ βιβλίον, «γιὰ νὰ γνωρίσω, νὰ ἰδῶ» στὴν ἐφημερίδα, «ἂν μὲ ποτὴ ἡ ψυχὴ τῆς» στὸ βιβλίον, «τί λέγει ἡ ψυχὴ τῆς» στὴν ἐφημερίδα.

Στὸ φύλλο ἀρ. 274 (12/24 Μαΐου 1890) τῆς ἴδιας ἐφημερίδας δημοσιεύεται ἡ εἰδησιὴ πὼς ὁ Δ. Λιπέρτης ἔλαβε μέρος σ' ἑλληνικὴ κωμωδία. Εἶχε διοργανωθῆ στὴ Λάρνακα παράσταση γιὰ τὸ Νοσοκομεῖο Λάρνακος. Στὴ σχετικὴ πολὺστυλο περιγραφή ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς:

τὴν ὅλην παράστασιν ἐφαιδρουν ἀρκετὰ ἡ ἑλληνικὴ κωμωδία «Τὰ Δικηγορικὰ Γελοῖα» εἰς δύο πράξεις, ἦν παρέστησαν οἱ παρ' ἡμῖν νέοι κ.κ. Α. Πιερίδης, Δ. Πιερίδης γ. Κ. Α. Δάνδολος, Ἄλ. Λουϊζῆς καὶ Δ. Λιπέρτης,.....

Στὴν ἐφημερίδα «Φωνὴ τῆς Κύπρου» (β' περίοδος Λευκωσία) ἀρ. 275 (19/31 Δεκ. 1887) δημοσιεύεται ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴ Λάρνακα, ὅπου ἀναφέρεται πὼς ὁ Λιπέρτης καὶ ὁ Κραμβῆς διακριθῆκαν ὡς ἐρμηνευτὲς στὴ κωμωδία «Νησιτικὸς καὶ χωρὶς λεπτὸ». Ἡ κωμωδία αὐτὴ ὡς μέρος προγράμματος παίχτηκε στὸ Θέατρο «Πρόδοδος» γιὰ τοὺς φτωχοὺς τῆς πόλης.

Στὴν ἴδια ἐφημερίδα ἀρ. 113 (1/3 Ἰαν. 1889) δημοσιεύεται με ἡμερομηνία 6.4.89 τὸ ποίημα τοῦ Λιπέρτη «Στόνοι συμπαιθείας» (τὸ πρῶτο στὴ συλλογὴ τοῦ «Χαλαρωμένη Λύρα») με ἀφιέρωση πάνω ἀπ' τὸν τίτλον τὴν ἐξῆς:

Τῷ Κυρίῳ Ε. Σ. ἀδελφῷ ἐν ἄλλοδαπῇ
Διαφορὲς στίς δυὸ δημοσιεύσεις δὲν ὑπάρχουν ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κτητικὸ «σου» ποῦ στὴ συλλογὴ γράφεται με κεφαλαῖο «Σου».

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν δημοσιεύω φωτοτυπία γραμματος (ἡμ. 9.3.32) τοῦ Δ. Λιπέρτη, ποῦ ἔστειλε στὸν ποιητὴ Γλαῦκον Ἀλιθέρση, προφανῶς ὅταν ὁ δεύτερος εἰτοίμαζε μιὰ διάλεξη γιὰ τὸν πρῶτο. Στὸ γράμμα δίνονται πληροφορίες γιὰ τὸ πότε ἄρχισε ὁ Λιπέρτης νὰ γράφῃ ποιή-

ΗΣΙΟΔΟΥ: ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

Μὲ τὰ γλυκὰ τραγοῦδια σας, ὦ Μοῦσες Πιερίδες,	1
ἐλάτε στὸν πατέρα σας τὸν Δία νὰ τραγουδάτε	
ποὺ κυβερνάει τοὺς θνητοὺς, μικροὺς καὶ δοξαμένους,	
καὶ δυνατοὶ κι' ἀδύνατοι τὴν δύναμή του τρέμουν.	
Τὸν Δία ποῦναι στὸ χέρι του κι' ἡ συντριβὴ κι' ἡ δόξα,	5
καὶ δυναμώνει τὸν μικρὸ καὶ ρίχνει τὸν αὐθάδη,	
ποὺ τὰ σφρεβλά διορθώνει τα καὶ τοὺς σπουδαίους συντριβίει,	
τὸν Δία τὸν παντοδύναμο ποὺ κατοικᾷ στὰ οὐράνια.	
Κι' ἐσύ, μεγάλε ἀθάνατε παῖ τῆ σοφία παντέχεις	
κάνε τὸ Δίκαιο βολετὸ καὶ δυνατό στὸν κόσμο	10
καὶ γὼ τοῦ Πέροση πῶ πολὺ θὰ τοῦ τὰ Ξαναψάλλω.	
Δυὸ ξέχωρες γεννήθηκαν Ἔριδες δῶ στῆ γῆ μας	
καὶ χαίρεσαι μόνο τῆ μὰ γιὰ τὰ πολλὰ καλὰ τῆς	
ἐνῶ τὴν ἄλλη τὴν μισᾷς, ἀταίριαστη τῆς πρώτης,	
γιατὶ τὸν πόλεμο γεννᾷ κι' ὅλες τῆς θλίψεις φέρνει	15
ἢ δολερὴ ποὺ ἀληθινὰ θνητὸς δὲν λογαριάζει	
μὰ τὴν τιμοῦν γι' ἀνώτερη βουλή τῶν ἀθανάτων.	
Τὴν ἄλλη τὴν ἐγέννησε πῶ πρώτα ἡ μαύρη Νύχτα	
κι' ὁ γιὸς τοῦ Κρόνου ὁ ἀνώτερος τῶν οὐρανῶν ἀφέντης	
ποὺ κυβερνᾷ ἀπ' τὸν Ὀλυμπο ὡς τὰ Τάρταρα καὶ πέρα	20
τὴν ἔβαλε λαχταριστὴ ἀρετὴ μέσ' τοὺς ἀνθρώπους	
ποὺ καὶ παντέρημους αὐτὴ γιὰ τὰ μεγάλα σπρώχνει...	
Γιατὶ σὰν δὴ τὸν ἄλλοι με κόπο νὰ πλουτίξῃ	
γεννιέται μέσα του τρανὸς ὁ πόθος νὰ δουλέψῃ	
τὸ σπιτικό του στ' ἀγαθὰ νὰ καλοθεμελιώσῃ	25
κι' ἔτσι ζηλεύει ὁ γείτονας τὸν γείτονα στὰ πλούτη,	
κι' εἶναι καλὴ γιὰ τοὺς θνητοὺς εὐγενικὴ αὐτὴ ἡ ζήλεια.	
Κι' ὁ κεραμέας κι' ὁ Ξυλοργὸς τοὺς σύντεχνους ζηλεύουν,	
ὁ ἕνας φτωχὸς τὸν ἄλλοι κι' ὅλοι οἱ τραγουδιστάδες.	
Αὐτά, ἀδελφέ μου, βάλε τα καλὰ μέσ' τὸ μυαλό σου,	30
νὰ μὴ σὲ διώχνῃ ἀπ' τὴν δουλειὰ ἢ καταραμένη ζήλεια	
καὶ ν' ἀσωτεῖς ἄδικα στῆς περιπαίχτρες δίκης.	
Γιατὶ κανεὶς στὴν ἀγορὰ γιὰ δίκης καὶ καυγάδες	
δὲν τρέχει ἂν μέσ' τὸ σπιτί του δὲν ἔχει τ' ἀγαθὰ του	35
περίσσια μὲ καρπούς τῆς γῆς καὶ μὲ ξανθὸ κριθάρι.	
Μονάχα οἱ πλούσιοι προσπαθοῦν νὰ πάρουν τὰ χωράφια	
τῶν ἄλλων μὲ τοὺς δικαστὲς, μὰ σὺ, ἀδελφέ, δὲν ἔχεις	
τὰ μέσα γιὰ μιὰ δεύτερη νὰ ξεκινήσῃς δίκη.	
Μόν' ἔλα νὰ τὴν λύσουμε τὴν διαφορὰ μας τούτῃ	40
μὲ τῆς ἀλάνθαστες βουλὲς τοῦ φωτισμένου Δία.	
Γιατὶ μοιράσαμε σωστὰ τὸν κλῆρο τῶν γονηῶ μας	
κι' ἐσὺ περίσσια μ' ἄρπαξες κι' ἐλάδιαξες μὲ δῶρα	
τοὺς δικαστὲς τοὺς λαίμαργους νὰ μᾶς Ξαναδικάσουν.	
Τοὺς δικαστὲς ποὺ δὲν ξέρουν λαφρόφυλλοι σὰν εἶναι	
πῶς μὲ τὸ λίγο καὶ τ' ἀπλὸ καλύτερα χορταίνεις	45
ὅταν τὰ παίρνεις καθαρὰ μὲ τρόπο εὐλογημένο,	
παρὰ νὰ τᾶχης ἀφθονα μὲ ψέμα κι' ἀδικίες,	
ποὺ δὲν ξέρουν πῶς τὸ μισὸ καὶ τ' ὅλο ξεπερνάει	
κι' εἶναι καλὰ νὰ πρῶθ κανεὶς μολόχες κι' ἀσφοδέλους.	
Γιατὶ οἱ Θεοὶ ἂν δὲν κρύβανε τὸ μέλλο τῆς ζωῆς μας	50
θὲ νὰ μποροῦσες μὲ δουλειὰ μᾶς μέρας στὸ χωράφι	
νᾶχες ὀλόχρονα ἀγαθὰ καὶ νᾶσαι ἀναπαυμένος	
καὶ τὸ τιμὸν μὰ χαρὰ θὰ κρέμαζες στὴν ἀπάνη	

νὰ τὸ φυλάξης ἄθικτο καὶ οἱ κόποι τῶν βαδιόνε
 καὶ τῶν ἀλόγων τῶν γερῶν θὰ πήγαιναν χαμένοι. 55
 Ἄλλὰ τὸ μέλλον ἔκρυπεν ὁ Δίας ὁ χολωμένος
 ὄντας τὸν ἔξεγέλασεν ὁ πλάνος Προμηθεῆς
 κ' ἐκείνος ἔστειλε κακὰ μυριάδες στοὺς ἀνθρώπους
 κ' ἔκρυψε ἀκόμα τὴν φωτιά, μὰ πάλιν ὁ λεβέντης
 ὁ Προμηθεῆς τοῦ Γιαπετοῦ τὴν ἔκλεψε ἀπ' τὸν Δία 60
 μὲ σὲ καλάμι φέρνοντας φωτιά πάλι στὸν κόσμον
 χωρὶς τὸν Δία νὰ φοβηθῇ μ' ὄλους τοὺς κεραινοὺς του.
 Γι' αὐτὸν τοῦ εἶπε μὲ θυμὸ ὁ Δίας, συγνεφιασμένος:
 «Πολύτεχνε, πολύξερε, τοῦ Γιαπετοῦ βλαστάρι,
 χαίρεσαι ποὺ μὲ γέλασες κ' ἔκλεψες τὴν φωτιά μου 65
 μὰ θάχης βάσανα σκληρὰ κ' ἐσὺ κ' ἡ συντροφιά σου.
 κ' ἐκεῖ στὸν τόπο τῆς φωτιάς κακὸ θεὸ νὰ σᾶς δώσω
 ποὺ θὰ τὸ χαίρεστε θλιπτοὶ καὶ θὰ τὸ λαχταρᾶτε.»
 Ἔτσι εἶπε κ' ἀχνογέλασε τῶν πάντων ὁ Γενάρχης.
 Τὸν ἔραουσιμένον ἠφαιστο γοργὰ τονε προστάζει 70
 νὰ σμίξῃ χῶμα καὶ νερὸ κ' ἀνθρώπινη κουβέντα
 νὰ βάλῃ μέσα καὶ μυαλὸ καὶ καλλονὴ ἀθανάτων,
 παρθένα πολυαγάτητη νὰ πλάσῃ ποὺ τὰ ἔργα
 νὰ τῆς διδάξῃ ἡ Ἀθηνᾶ καὶ τὸν ἴστό νὰ ὑφαίνῃ,
 κ' ἡ Ἀφροδίτῃ ἡ ὁμορφονιά νὰ τινε λούση χάρες 75
 καὶ πόθους δυσκολόκρυφτους καὶ θλίψεις καταλύτρεις.
 Καὶ νὰ τῆς βάλουνε μυαλὸ ξεδιάντροπο καὶ τρόπους
 πανούργους κ' ὑστερόβουλους ἀπ' τὸν Ἑρμῆ παρμένους
 τὸν πονηρὸ Ἀργοφονῆα καὶ τὸν μαντατοφόρο.
 Ἔτσι εἶπε κ' ὅλοι ἐκάνανε τὴν θέληση τοῦ Δία 80
 κ' ἀπὸ τὸ χῶμα ζύμωσεν ὁ ἠφαιστος τὴν Κόρη
 τὴν νεοπαλὴ μὲ τὴν βουλή τοῦ Ἀφέντη ταιριασμένη.
 Τὴν ἔζωσε, τὴν στόλισε ἡ θεὰ ἡ γαλανομάτα,
 κ' οἱ Χάριτες μὲ τίς Θεές καὶ τὴν Πειθῶ τὴν ὄρηα
 τὴν στόλισαν μὲ τὰ χρυσᾶ κ' ἀστραφτερά στολίδια 85
 κ' οἱ Ἐποχὲς ὀλάνθιστα, ἀνοιξιὰτικα στεφάνια
 τῆς δώρησαν κ' ἡ Ἀθηνᾶ τὰ ταίριασε ἔνα-ἔνα.
 Κι' ὁ Ἀργοφονῆας ὁ κήρυκας τῆς ἔβαλε στὰ στήθεια
 ψεύτικα λόγια, πονηρῇ ψυχῇ καὶ ξελογιάστρα.
 Σὰν τέλειωσεν ἡ προσταγὴ τοῦ θροντορροίχτη Δία, 90
 ὁ Ἑρμῆς τῆς ἔδωσε φωνὴ κ' εἶπανε τὴν κοπέλλα
 ΠΑΝΔΩΡΑ γιατί οἱ ἀθάνατοι ποὺ κατοικοῦν στὰ οὐράνια
 ὅλοι τῆς δώσαν χάρισμα γιὰ νὰ γενῇ μεγάλο
 κακὸ καὶ βάσανο φοιχτὸ στοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους.
 Καὶ σὰν τῆς βάλαν πονηριὰ ἀξεγέλαστη καὶ δόλο 95
 ὁ Δίας τὸν Ἀργοφονῆα στέλλει νὰ πάῃ τὸ δῶρο
 γοργὰ ἀπὸ τοὺς ἀθάνατους πρὸς τὸν Ἐπιμηθεά,
 κ' αὐτὸς ὁ δόλιος ἔχεσσε πῶς τοῦπε ὁ Προμηθεῆας
 κανένα δῶρο ἀπ' τὸν Θεὸ τοῦ Ὀλύμπου νὰ μὴν πάσῃ
 μὰ πίσω νὰ τοῦ τὸ γυρνᾶ κακὸ μήπως πλακώσῃ. 100
 Κι' αὐτὸς τὸ δῶρο δέχτηκε, τὸν λάκκο μὴ θεωρῶντας.
 Γιατὶ πρὶν ζοῦσανε στὴ γῆ πολλὲς γενεὲς ἀνθρώπων
 δίχως κακὰ καὶ βάσανα, δίχως βαρσιεὲς ἀρρώστειες,
 μὰ τώρα ὅλα τὰ στείλανε μέσ' τὴν καρδιά τοῦ κόσμου
 καὶ γρηγόρα στὰ βάσανα γερνοῦν καὶ μαρτυροῦνε, 105
 γιατί ἡ κοπέλλα βγάζοντας τοῦ πίθου τὸ καλάμι
 τ' ἀνοιξε μὲ τὰ χέρια τῆς καὶ τὰ κακὰ ἀπλωθήκαν.
 Κι' ἔμεινε μόνο στὸ κοντὶ τὸ σφαλιστὸ κλεισμένη
 ἡ Ἑλπίδα κατασφραγιστὴ χωρὶς νὰ βγῇ στὸν κόσμον,

- γιατί κι' αὐτὴν τὴν ἔβαλε μέσ' τὸ ζουτὶ ὁ Ἄφέντης 110
 πὺν κυβερνᾷ τὰ σύγνεφα καὶ τὶς ἀνεμοζάλες.
 Καὶ μύρια χύθηκαν κακὰ στοὺς δύστυχους ἀνθρώπους
 κι' ἐγέμισε ἅλη ἢ στεροῖα κι' ἡ θάλασσα μαρτύρια,
 ἀρρώστειες καθημερινές καὶ μυστικὲς πὺν πῆραν
 ἀράδα κι' ἐξαπλώθηκαν μέσ' τοὺς θνητοὺς σιωπῶντας 115
 γιατί τοὺς πῆρε τὴν φωνὴ ὁ φωτισμένος Δίας
 πὺν δὲν τοῦ φεύγει τίποτα κι' ὀρμαθιαστὰ τὰ ξέρει.
 Κι' ἂν θέλῃς ἄλλο θὰ σοῦ πῶ ἓνα λόγο μετοημένο
 καὶ ζυγισμένο πὺν καλὰ στὸν νοῦ σου νὰ τὸν βάλῃς,
 σὰν ἐξαρχῆς γεννήθηκαν οἱ ἀθάνατοι κι' οἱ ἀνθρώποι, 120
 κάνανε πρῶτα μὰ χρυσὴ γεννὰ θνητῶν ἀνθρώπων
 οἱ ἀθάνατοι πὺν κατοικοῦν στ' ἀνάχτορα τοῦ Ὀλύμπου.
 κι' ἦτανε τότες πὺν ψηλὰ βασίλευεν ὁ Κρόνος.
 Κι' ἐξούσανε σὰν ταῖς Θεοὺς μὲ τὴν ψυχὴ γαλήνια,
 δίχως τὶς θλίψεις τὶς βαρεῖες καὶ τοὺς πικροὺς τοὺς πόνους. 125
 Μῆτε γερούσανε ποτές μὰ πάντα νεοὶ λεβέντες
 ἀπεύραχτοι μὲ τὸν ἀνθὸ τῆς νεότητος τοὺς γλεντοῦσαν.
 Κι' ἐπέθαιναν γλυκὰ-γλυκὰ στοῦ ὕπνου τὴν ἀγκάλῃ
 ἔχοντας ἄφθονα ἀγαθὰ πὺν ἡ μάνα Γῆ γεννοῦσε
 χιλιάδες ἀπ' τὰ στήθεια τῆς τὰ καρποφόρα, κι' ὅλοι 130
 γαληνεμένοι κι' ἤσυχτοι μοιροῦζονταν στὶς πόλεις
 χρυσὰ τὰ δῶρα κι' εἶχανε τοὺς Ἀθανάτους φίλους.
 Μὰ σὰν τοὺς ἔκρυψαν αὐτοὺς στῆς γῆς βαθεῖα τὰ στήθεια
 οἱ Δαίμονες μὲ προσταγὴ τοῦ Κυβερνήτη Δία,
 αὐτοὶ πὺν τριγυροῦν στὴν γῆ φρουροῦντας τοὺς ἀνθρώπους 135
 καὶ διαφεντεύουν ἄφθαστα ἔργα τρανὰ καὶ δίκη,
 ντυμένοι αἰθεροστόλιστοι στὴν γῆ φτεροκοπῶντας
 καὶ τ' ἀγαθὰ σκορπίζοντας, εἶχανε τὸ βασίλειο.
 Καὶ δευτέρη ξανάπλασαν γεννὰ ἀργυρὴ κατόπι
 κατώτερη στ' ἀνάχτορα τοῦ Ὀλύμπου αὐτοὶ πὺν ζοῦνε, 140
 χωρὶς νὰ μοιάζον στὸ μυαλὸ καὶ στὴν χρυσὴ θεωρὰ τους.
 Μὰ ζοῦσανε ἑκατόχρονα παιδάκια στὴν ἀγκάλῃ
 τῆς τρυφερῆς μητέρας τοὺς σκιρτῶντας μέσ' τὸ σπῆτι,
 μὰ μόλις ἐγεννόντουσαν ἄντρος στὴν ἀνοιξὴ τους
 μαραινε ἢ νεώτη μονομιᾶς ἀπ' τὶς πολλὲς τοὺς τρέλλες, 145
 νὰ ζήσουν δὲν μπορούσανε δίχως κακὰ καὶ πόνους,
 κι' οὔτε θυσιάσαν στοὺς θεοὺς κι' οὔτε βωμοὺς τιμοῦσαν
 σὰν ἦτανε παράδοση καὶ νόμος στοὺς ἀνθρώπους.
 Κι' αὐτοὺς ὁ Δίας τοὺς ἔσθησε πικρὰ χολοσκασμένοις
 σὰν τοὺς Θεοὺς δὲν σέβονταν τοὺς τρισευλογημένους, 150
 καὶ σὰν ἡ Γῆ τοὺς ρούφηξε καὶ τὴν γεννὰν ἐδαῦτη
 τοὺς ὑποχθόνιους πὺν θνητοὶ τρισμάκαρες λογιῶνται —
 καὶ πάλι τοὺς ἐτίμησε μὲ δόξα καὶ μὲ πλοῦτια.
 Τρίτη γεννὰ ξανάπλασε χάλκινη τότε ὁ Δίας
 πὺν μὲ τὴν ἀργυρὴ γεννὰ κι' αὐτὴ δὲν ἦταν ὅμοια, 155
 γερὴ, παλληκαριάτικη ἀπὸ σκαρὶ ψημένο
 πὺν γνοιάζεται γιὰ τὶς κλαγγὲς τοῦ πολεμῶχαρου Ἄρη.
 Σιτᾶρι δὲν ἐτρώγανε κι' εἶχαν καρδιὰ ἀτσάλενα
 πελώριοι κι' ἀπροσπέλαστοι μὲ δύναμη καὶ χέρια
 πὺν σὰν κλαδιά ἀπ' τοὺς ὄμους τοὺς πετιοῦνταν γιγαντένια. 160
 Κι' εἶχανε χάλκενα ἄρματα καὶ χάλκενα παλάτια
 καὶ μὲ χαλκὸ δουλεύανε τὴν γῆ γιατί δὲν εἶχαν
 τὸ μαῦρο ἀκόμα σίδηρο, καὶ μόνοι τοὺς σφαχτῆμαν
 καὶ κύλισαν μέσ' τὰ πλατεῖα παλάτια ξεχασμένοι
 τοῦ κροῦν Χάρου πὺν κι' αὐτοὺς τοὺς σκέπασε λεβέντες 165

- μέ τὸ σκοτάδι κι' ἔχασαν λαμπρὸ τὸ φῶς τοῦ Ἀπόλλου.
 Κι' αὐτοὺς ὅταν τοὺς ἔκρινε τὸ νοτισμένο χῶμα
 ὁ Δίας Κρονίδης ἔπλασε τὸ τέταρτο πιά γένος
 στήν πολυτρόφα μάνα Γῆ καλύτερο ἀπ' τὰ πρῶτα
 μέ δικαιότερη σειρά κι' ἦρωες θεοριεμένους 170
 Ἡμίθεοι ἀφεγάδιαστοι μέ τῶν Θεῶν τήν ὄψη
 ποὺ ζούσανε πὰ στήν πλατειά τήν Γῆ στὸν πρῖν αἰῶνα.
 Κι' αὐτοὺς ὅμως τοὺς ἔφαγεν ἡ καταλύτρα μάχη
 κι' ὁ πόλεμος ὁ μισητὸς στοῦ Κάδμου τήν πατρίδα,
 ἀπ' ἔξω τήν Ἐφτάπυλη τήν Θήβα ὄντας γενναῖα 175
 μαχόντουσαν τοῦ Οἰδίποδα νὰ πάρουν τὰ κοπάδια,
 κι' ἄλλοι χαθῆκαν στὰ νησιά καὶ στὸ βαθὺ τὸ κύμα
 ὅταν τήν ὠρηοπλέξουδη Ἑλένη ἀπὸ τήν Τροία
 παλεύαν γιὰ νὰ πάρουνε κι' ἔτσι χαθῆκανε ὄλοι.
 Κι' αὐτοὺς ὁ Δίας ἔστειλε στὰ πέρατα τοῦ κόσμου 180
 ποὺ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς δὲν εἶχε οὔτε σημάδι,
 μακρὰν ἀπ' τοὺς ἀθάνατους στήν χώρα τῶν Μακάρων,
 στὰ βλογημένα τὰ νησιά στὸν βαθειοστρόφο Πόντο,
 ὅπου βασιλεύε γλυκὰ καὶ μετρημένα ὁ Κρόνος
 καὶ τρεῖς φορὲς ἡ Γῆ ἀγαθὰ τὸν χρόνο γεννοβόλα 185
 ἐκεῖ νὰ ζήσουν πρόσχαροι κι' εὐτυχισμένοι ἐπῆγαν.
 Κι' ὕστερα γένηκεν αὐτὴ ποὺ ζοῦμε γεννὰ κέμπτη
 ποῦθελα νὰ μὴν ἔβλεπα τὸ φῶς σ' αὐτὸ τὸν κόσμο
 ἢ νὰ γεννιόμουνα ὕστερα γιὰτι εἶναι αὐτὸ τὸ Γένος
 τὸ σιδερένιο πᾶν γλυκεῖα δὲν γνώρισε στιγμοῦλα 190
 μὰ λιώνει μέσ' τὰ πάθη του καὶ πλήθειες οἱ πληγές του
 ποὺ δώσανε οἱ ἀθάνατοι μέ τ' ἀγαθὰ ἐνωμένες.
 Κι' ὁ Δίας τὸ πολὺγλωσσο θά καθάριση γένος
 ποὺ μόλις φτάση ἡ Ἄνοιξη γαρνάει γοργὰ καὶ φθίνει 195
 Μῆτε οἱ πατέρες μοιάζουνε μέ τὰ παιδιὰ τους μῆτε
 κι' ἐκεῖνα μοιάζουνε μέ τοὺς γονηοὺς τους κι' οὔτε
 ἀγάπη καὶ καλὴ καρδιά στοὺς φίλους καὶ στοὺς ξένους
 κι' οὔτε καλόγνωμη ψυχὴ στοὺς συγγενεῖς μιλάει
 σὰν πρῶτα καὶ τοὺς γέροντες γονηοὺς τοὺς ἀτιμάζουν
 καὶ τοὺς πετοῦν πικρόλογα φαρμακεμένες γλωσσες 200
 ἐνάντια πρὸς τὴν θεϊκὴ βουλή τ' ἀχάριστα παιδιὰ τους
 ποὺ δὲν τοὺς νοιάζει ἂν οἱ γονηοὶ πονέσαν νὰ τοὺς κάνουν
 μεγάλους καὶ λεβεντογιούς, τὸ δίκιο τώρα στέκει
 στὰ χέρια κάθε βάρβαρου καὶ ἄρπαγα δυνάστη
 κι' ἕνας τὸν ἄλλο πολεμᾷ τὸ κάστρο του νὰ πάρη, 205
 καὶ δὲν τιμοῦν τὸν δίκαιο, τὸν ἀγαθό, τὸν ἴσιο,
 μὰ προτιμοῦν τὸν ἄδικο, τὸν ψεύτη καὶ τὸν κλέφτη.
 Κι' ἀρπάζουνε, ρημάζουνε χωρὶς ντροπὴ τὸν κόσμο,
 κι' ὁ φθονερός τὸν τίμο τὸν ἄνθρωπο τὸν βλάπτει
 μέ χίλιες-δύο ψευτιὲς κακὲς μέ ψεύτικους τοὺς ὄρκους. 210
 Ὁ φθόνος γύρω φοβερός ἀπλώθηκε στὸν κόσμο
 καὶ τὰ κορμιά στὰ γαίματα τῆς μάχης νεκρὰ πλέουν,
 ὥστόσο πρὸς τὸν Ὀλυμπον πετάζουνε σκιασμένες
 ἡ Δικαιοσύνη κι' ἡ Ντροπὴ μέ τὰ λευκά τους πέπλα
 γιὰ νὰ μὴ βλέπουνε στὴ γῆ τοὺς πρόστυχους μας τρόπους, 215
 καὶ τὰ κακὰ τὰ μισητὰ θὰ μείνουν στοὺς ἀνθρώπους
 διπλα στὸν πόνου λυτρωμὸς νὰ φαίνεται κανένας.
 Καὶ τώρα στοὺς πολὺξερους θὰ πῶ στοὺς Βασιληάδες
 καὶ τοὺς Κριτὲς τὸν λόγο αὐτὸ καλὰ μελετημένο:
 «Ἐνα γεράκι σφίγγοντας μέ τὰ γαμφόνυχά του 220
 στὰ σύγγεφα πολὺπλομη κι' ἀνίσχυρη ἀηδόνα

την κρατούσε δυνατά κι' αὐτὴ μοιρολογοῦσε
 καὶ τὸ γεράκι θυμωτὰ τῆς εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια :
 «Τί κλαῖς, τρισάθλια; δὲν ξέρεις πὼς σὲ κρατᾶ μέγας
 κι' ἀνώτερός σου αἰχμάλωτη νὰ σέρνεσαι ὅπου πάω 225
 νὰ τραγουδάς γιὰ μένανε κι' εἶναι στὸ θέλημά μου
 νὰ σὲ ἀφήσω ἐλεύθερη ἢ δεῖπνο νὰ σὲ κάνω;
 Εἶναι τρολλὸς ὅποιος ζητᾶ μὲ κάποιον νὰ τὸ βάλῃ
 ἀνώτερό του καὶ ζημιὲς τὸν πελεκοῦν καὶ πόνοι.»
 Ἔτσι εἶπε τὸ γοργόφτερο καὶ δυνατὸ γεράκι 230
 ποῦχε φτεροῦγες ἄσπαστες, πλατειῆς ὡσάν τὸν πῆχυν.
 Κι' ἐσύ, Ἄδερφέ, τὸ λογικὸ μελέτα κι' ἄς τὶς δίκες,
 τίς μάχες ποῦναι συμφορὰ στοὺς δύστυχους ἀνθρώπους
 ποὺ καὶ σὲ πλούσιους συντριβὴ καὶ χαλασμὸ τοὺς φέρνει. 235
 Μόν' πάρε ἴσια τὴν γραμμὴ τὸ Δίκην ν' ἀκλουθήσης,
 ποὺ θὰ νικήσῃ κάποτε γιὰ τώρα γιὰ κατόπι
 κι' ὁ ἀδικητὴς θὰ πληρωθῇ τὸν κόπο τῆς ψευτιᾶς του.
 Γιατὶ κι' ὁ Ὅρκος χάνεται τ' ἄδικο ἀκολουθώντας
 κι' ὅταν οἱ λαίμαργοι Κριτὲς στρεβλώνουν τὴν ἀλήθεια 240
 τὸ Δίκην διαμαρτύρεται ποὺ τὸ ποδοπατοῦνε
 καὶ τὸ τραβοῦνε κεῖ καὶ δῶ στὸν ἄνεμο κουρέλι,
 καὶ κλαίοντας περιλυτο πλανιέται μέσ' στὴν πόλη,
 μὲ πένθιμη περιβολὴ καὶ μὲ θολὸ τὸ βλέμμα
 γιὰ τὰ κακὰ καὶ τίς ψευτιῆς ποὺ κλώθουνε οἱ ἀνθρώποι 245
 ὄντας τὸ Δίκην περιγελοῦν καὶ τ' Ἄδικο ἐπαινοῦνε.
 Μὰ ὅσοι τὸ Δίκην σέβονται καὶ τοὺς δικοὺς καὶ ξένους
 δικάζουνε μ' ἀγνή καρδιὰ χωρὶς φιλίες καὶ δόλους
 τιμοῦνται μέσα σὲ λαὸ χαρούμενο καὶ ἡ πόλη
 ποὺ κολυμπᾷ μέσ' τὴν χαρὰ καὶ στὴν γλυκεῖα Γαλήνη 250
 δίχως πικρία καὶ βάσανα νὰ τὴν κερᾶσῃ ὁ Δίας,
 κι' ἔχει γαλήνη στὴν ψυχὴ καὶ λυτρωμὸ στὸ σῶμα
 καὶ χαίρεται γλυκόγελη τ' ἀθάνατά της ἔργα.
 Ἡ γῆ τῆς ὄλο καὶ γεννᾷ κι' ἔχει βουνὰ μὲ δάση
 βαλανιδιάς μὲ μέλισσες δουλεῦτρες καὶ κοπάδια 255
 ἄρνια χιονάτα μὲ θερμὰ μαλλιά νὰ τοὺς ζεσταίνουν.
 Γεννοῦν μητέρες τὰ παιδιά ποὺ μοιάζουν τοὺς πατέρες
 καὶ ζοῦν μ' ἀπόλυτη χαρὰ οἱ τρισευτυχισμένοι
 ὄχι στὶς βάρκες μὰ σκυφτοὶ στὸ καρποφόρο χῶμα.
 Μ' αὐτοὶ ποὺ τ' Ἄδικο ἀγαποῦν καὶ πνίγουν τὴν ἀλήθεια 260
 ἀπ' τὸν ἀδέκαστο Κριτὴ τὸν Δία κακὰ θὰ πάθουν.
 Καὶ γιὰ χατήρι τοῦ Κακοῦ ποὺ μύρια σχέδια πλάθει
 σατανικά κι' ἡ Πόλη του γνωρίζει μαῦρες μέρες,
 κι' ἀπὸ ψηλὰ οἴχνει κακὰ καὶ τιμωρίες μεγάλες
 καὶ πείνες καὶ θανατικὸ καὶ βάσανα ὁ Κρονίδης. 265
 Κάνει τὰ σπῆτια ἐρείπια καὶ στεῖρες τίς γυναῖκες,
 μὲ τὴν βουλή τοῦ Ὀλύμπιου Κριτὴ γεννῆς πεθαίνουν,
 στρατοὶ κατασιντριβόνται, κάστρα ξεθεμελιώνει
 καὶ τὰ καρᾶβια στὸν γιάλο τσακίζει ἐξωργισμένος.
 Ἔσεῖς Κριτὲς κι' Ἄφεντικά βάλτε καλὰ στὸ νοῦ σας 270
 τὴν τιμωρία τῶν Θεῶν ποὺ τριγυροῦν κοντὰ μας
 καὶ κυνγοῦν τοὺς πονηροὺς ποὺ πνίγουν τὴν ἀλήθεια
 καὶ γόρω σέρνουν χαλασμὸ τὴν τιμωρία ἀνηφῶντας.
 Στὸν κόσμον μάτια ἀμέτρητα μᾶς στέλνει ὁ Δίας προστάτες 275
 ποὺ νὰ ζυγίζουνε τ' ὀρθὸ καὶ τ' ἄδικο νὰ γράφουν,
 οἱ φυλακὲς μας ποὺ μορφή μᾶς αἴρας πάντα παίρνουν
 κι' ἀπλώνονται σὰ πέρατα τῆς Γῆς μὲ τὴν Παρθένα
 Δικαιοσύνη τὴν γλυκεῖα τοῦ Δία τὴν θυγατέρα,

τὴν ντροπαλὴ πού τῶν Θεῶν τοῦ Ὀλύμπου εἶναι καμάρι.
 Μὰ βλέποντας τίς συμφορὲς π' ἀπλώνονται στὸν κόσμο
 καὶ τίς ψευτιὲς πού κυβερνοῦν τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων 280
 ἀλαφιασμένη κάθεται στὰ πόδια τοῦ Δία Κρονίδη
 καὶ κλαίει καὶ παρακαλεῖ τὸν κεραυνὸ νά ρίψῃ
 στὶς πόλεις πού λυμαινόνται λαίμαργοι βασιληάδες
 καὶ χίλια πλέκουνε κακὰ καὶ τ' ἄδικο εὐλογοῦνε.
 Ἀδτὰ νὰ μάθετε καλά, Κριτές, πολυφαγάδες 285
 καὶ δίκη πάντα κρίνετε, τὸ ψέμα παρατῶντας.
 Αὐτὸς ζημιώνει πού κακὰ στὸν γείτονά του πλάθει
 καὶ μέσ' τὸν λάκκο πέφτει αὐτὸς πού σκάφτει γιὰ τὸν ἄλλο.
 Ἐπὶ τὰ μάτια τῶν Θεῶν δὲν κρύβεται κανένας
 ὅλα τὰ ξέρονε τὰ κακὰ πού κρύβονται στὶς πόλεις. 290
 Μ' ἂν εἶναι νὰ με κυβερνοῦν οἱ ψεῦτες κι' οἱ κηφήνες
 πού κατακλέβουν τὸν φτωχὸ καὶ πνίγουνε τὸ Δίκιο
 καλύτερα νὰ πέθαινα κι' ἐγὼ καὶ τὸ παιδί μου
 παρὰ νὰ ζῶ σ' αὐτὴ τὴν γῆ πού πλέει στὴν ἀδικία.
 Κι' ὅμως ἐπλάξω στὸν Θεὸ τὸν βροντοροχίχτη Δία 295
 πού τοὺς μισᾷ τοὺς Ἄδικους βαρειά νὰ τιμωρήσῃ.
 Ἄκου τα, Πέροση μου ἀδελφέ, καὶ βάλτα στὸ μυαλό σου,
 τὴν βία παρὰ τὰ δλότελα κι' ἀγάπα τὴν ἀλήθεια,
 τὴν δικαιοσύνη ποῦβάλε γιὰ τοὺς θνητοὺς ὁ Δίας
 κι' ἀπῆκε τὸν κατατρεγμὸ, τὴν βία, τὴν ἀδικία 300
 στ' ἄγρια ζῶα, στὰ πουλιά, στὰ ψάρια ποῦναι νόμος
 ἢ δύναμη τοῦ ἀνώτερου καὶ δὲν ἔχουνε ἀγάπη.
 Τὸ δῶρο αὐτὸ στὸν ἄνθρωπο τὸ κάλλιστο ἔχει δώσει
 ὁ Θεὸς κι' ὅποιος δικάζει τίμια καὶ κρῆνει τὴν ἀλήθεια
 τὸν ραίνει μὲ τὰ δῶρα του καὶ τὸν πλουτίζει ὁ Δίας. 305
 Μὰ αὐτὸς πού βάζει μέσα του μαῦρες ιδέες καὶ κρίσεις
 καταπατεῖ τοὺς ὄρκους του κι' ἀναίσχυντα δικάζει,
 πληγὲς τοῦ δίνει ἀγιάτρευτες, μαυρίζει τὴν γεννὰ του
 καὶ τ' ὄνομά του σέρνεται στὴ γῆ καταραμένο.
 Μὰ μένει πάντα ἀθάνατη ἡ γεννὰ τοῦ εὐλογημένου 310
 πού κρῖνει πάντα θεϊκὰ καὶ σέβεται τοὺς ὄρκους.
 Τὰ μετροημένα θὰ σοῦ πῶ, ἐλαφρόμυαλε ἀδελφέ μου.
 Ἄν θεὸς Κακία μαζωχτὰ κι' εὔκολα θὰ τρυγήσῃς
 κι' ἴσιος ἀνοίγει ὁ δρόμος της κι' εἶναι κοντὰ ἡ φωλιὰ της.
 Ἐμπόδια πρὸς τὴν Ἀρετὴ οἱ Ἀθάνατοι ἔχουν στήσει 315
 κι' εἶναι μακρὺς, ἀνήφορος καὶ δύσκολος ὁ δρόμος,
 καὶ δυσκολοπερπάτητος εἰς τὴν ἀρχὴ μὰ ἰσιώνει
 κατόπι μόλις φτάσουμε μὲ βάσανα στὸ τέρας
 καὶ μαλακῶνουν οἱ πληγὲς κι' οἱ κόποι μας οἱ πρῶτοι.
 Αὐτὸς εἶναι ὁ καλύτερος πού μόνος του κατέχει 320
 καὶ διαφυλάττει τ' ἀγαθὸ καὶ τώρα καὶ κατόπι,
 τὰ τωρινὰ, τὰ μέλλοντα, τὰ πιὸ καλὰ πού θάρθουν
 κι' αὐτὸς πού παίρνει συμβουλὴ καλὴ καὶ τὴν δουλεύει.
 Μὰ κείνος πού δὲν δέχεται τὴν συμβουλὴ τῶν ἄλλων
 κι' οὔτε τὸ Δίκιο νοιώθει αὐτὸς εἶν' ἄχρηστος στὸν κόσμο 325
 Ἄκου τα αὐτὰ καὶ φύλαγε σφιχτὰ τὴν συμβουλὴ μου,
 δούλευε, Πέροση μου λαμπρέ, νὰ μὴ σὲ φτάσῃ ἡ Πεῖνα
 μὰ τὸ σιτάρι τὸ ξανθὸ κι' ἡ Θεὰ νὰ σ' ἀγαπήσῃ
 καὶ νὰ γεμίσῃ μ' ἀγαθὰ ἀκριβὰ τὸ σπιτικό σου.
 Γιατ' εἶναι ἡ Πεῖνα σύντροφος πιστὸς τοῦ χασομέρη 330
 κι' ὅλοι, θνητοὶ κι' Ἀθάνατοι μισοῦν τοὺς ἀκαμάτες
 πού ζοῦν παράσιτα στὴν γῆ σὰν κολοβοὶ κηφήνες
 πού κλέφτουνε τῆς μέλισσας τοὺς κόπους καὶ τὸ μέλι.

Μά ἀγάπα πάντα τὴν δουλειά καὶ δούλευε μὲ θέρημ
 γιὰ νᾶχης σπῖτι σου καρποὺς καὶ τ' ἀγαθὰ περίσσια. 335
 Μὲ τὴν δουλειά πλουτίζουνε, γίνονται τσελιγγάδες
 καὶ οἱ Ὀνητοὶ κ' οἱ Ἀθάνατοι τοὺς δουλευτές τιμοῦνε
 ἐνώ τοὺς χασομέρηδες μισοῦνε μὲ ἀηδία
 γιὰτὶ ἡ δουλειά δὲν εἶν' ντροπὴ μὰ ναι ντροπὴ ὁ τεμπέλης.
 Κι' ὅταν δουλεύης μὲ τιμὴ σὲ λίγο θὰ πλουτίσης 340
 καὶ βλέποντας τὰ πλοῦτη σου γοργὰ ζηλεύει ὁ χασομέρης
 κ' ἡ δόξα μὲ τὴν ἀρετὴ τὰ πλούτια σου ἀκολουθοῦνε.
 Ἄν κάμης ὅπως σοῦ μιλῶ κ' ἀρχίσης τὴν δουλειά σου
 ποῦναι καὶ τὸ καλύτερο καὶ πάσης νὰ κυτάξης
 πῶς ἀλλουῶν τὰ χτήματα ν' ἀρπάξης μὲ τὴν βία 345
 θὰ γίνης τότε ἀγαπητὸς καὶ σὰν Θεὸς θὰ μοιάξης.
 Ντροπὴ δὲν γίνεται ἡ δουλειά στὸν ἄνδρα πῶχει ἀνάγκη,
 ντροπὴ εἶναι ἄλλους βλάφτοντας νὰ ὠφεληθῆ κανένας.
 «Ἡ ντροπὴ στὴν φτώχεια ὀδηγᾷ, τὸ θάρος φέρνει πλοῦτη,
 τῆς ἀδικίας τὰ χρήματα θᾶναι καταραμένα 350
 καὶ μόνο κέρδη θεμιτὰ θὲ νᾶναι εὐλογημένα.»
 Ἐκεῖνος ποῦ μὲ βάρβαρο τὸ χέρι πλούτια ἀρπάξει
 καὶ μὲ τὴν γλῶσσα ξεγελᾷ κ' ὄλο στοιβάξει κέρδη
 μὲ τ' ἀγαθὰ του ξεγελᾷ τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων
 μὰ τὴν ἀναίδεια ἀκολουθᾷ ἡ ντροπὴ κ' ἡ κατασχύνη. 355
 Κι' αὐτὸν συντρίβουνε οἱ Θεοὶ καὶ τὴ γενιά του σβύνουν
 καὶ δὲν κρατοῦνε γιὰ πολὺ τὰ πλοῦτη τῆς ψευτιᾶς του.
 Κι' αὐτὸν ποῦ βλάφτει βάρβαρα καὶ ξένον καὶ ἰκέτην,
 κ' αὐτὸν ποῦ στρωῶμα συγγενοῦς ἀνήθικα προσβάλλη
 (καὶ τᾶρρεπα κρυφά-κρυφά μ' ἄλλον γυναῖκα πρᾶττη) 360
 κ' αὐτὸν ποῦ βλάφτει τὰ ὀρφανὰ ἀσυλλόγιστα, κ' ἐκείνον
 ποῦ τὸν γονιὸν πατέρα του στὰ γηρατεῖά σὰν γέρονε
 μὲ λόγια κρύα καὶ τσουχτερά μαζί του λογοφέρνει.
 Κι' αὐτὸς ὁ Δίας θυμώνεται μαζί του καὶ στὸ τέλος
 τότε πληρώνει αὐτὸς σκληρὰ γιὰ τ' ἄδικα ποῦ κάμνει. 365
 Μὰ κράτα, ὀλοτέλα, μακρὰ ἀπ' τὰ κακὰ τὸν νοῦ σου
 καὶ κύτα τοὺς ἀθάνατους θεοὺς νὰ εὐχαριστήσης
 μὲ καθαρὸτη στὴν ψυχὴ καὶ μὲ λαμπρὸς θυσίες. 368

μετ. ΜΙΧ. ΠΙΣΣΑ

ΕΜΠΕΙΡΙΑ

(διήγημα)

“Ολοι τὸν φοβόμασταν τὸν κ. Γεωργιάδη. Ἐκτός ἀπὸ τοὺς δασκάλους μας ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ εἶχε σὰν μέθοδο γιὰ τὴ διαπαιδαγώγησή μας ἐκτός ἀπὸ τὸ αὐστηρὸ ὕφος στὴ διδασκαλία καὶ πῆ συνεπικουρία τῆς ράβδου καὶ τοῦ θυμοῦ. Ἡ ράβδος λίγο ἢ πολὺ εἶναι κοινὴ σὲ ὅλους ὄσους τὴ χρησιμοποιοῦν. Ὁ θυμὸς τοῦ ἦταν κυρίως ποὺ μᾶς πανικόβαλλε. Ἀφοῦ καλοῦσε κοντὰ του τὸν φταίχτη ξεσοῦσε πάνω του μὲ φωνὲς καὶ τὸν ἔλουζε ταυτόχρονα μὲ μιὰ ἀκατάσχετη βροχὴ ποὺ ἔβγαине ἀπὸ τὸ στόμα του. Τέλος ἐνῶ τὸ κοντόπαχο περίπου ἀνάστημά του μᾶς ἔδινε τὴν ἐντύπωση πὼς θὰ ἔσκαζε ἀπὸ τὰ νεῦρα μέσα στὴν ἀφογὴ φορεσιά του κατέλιγε πάντα μ’ ὀλοπόρφυρο τὸ πρόσωπο στὴν ἴδια ἐπωδὸ:

—«Κρίμα στὰ ψωμιὰ ποὺ πρῶς καὶ δὲν τὰ δίνεις στοὺς σκύλους νὰ γαβγίζουν!»

Ὁ κ. Γεωργιάδης, λοιπόν, εἶχε μιὰ πρωτοβουλία. Πρότεινε στὴν τάξη μας ν’ ἀνεβάσει μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν Χριστουγέννων μιὰ θεατρικὴ παράσταση μὲ σκοπὸ νὰ ἐνισχυθοῦν οἱ ἄποροι μαθητὲς τοῦ δημοτικοῦ μας σχολείου. Ἀφοῦ μᾶς ἐξήγησε τὸ ἔργακι, ποὺ ἦταν μιὰ ἀθάλα ἀλλὰ ἀρκετὰ ἐξυπνὴ κωμωδιούλα φάρσα ἔκανε τὴ διανομή. Ὅλοι περιμέναμε πὼς καὶ πὼς ν’ ἀκούσουμε τ’ ὄνομά μας ποὺ θὰ μᾶς ἐπέτρεπε νὰ κάνουμε τὸ θεατρικὸ μας ντεμποῦτο στὴ σκηνοῦλα τοῦ σχολείου μας, πρᾶγμα ποὺ ἦταν ἀρκετὸ ν’ ἀπαλείφει ἀπὸ πῆ σκέψη μας ὅλες ἐκεῖνες τίς συνέπειες ποὺ δάξαμε στὸ νοῦ μας ἂν δὲν εἴμασταν στὰ μέτρα τῶν προσδοκιῶν τοῦ κ. Γεωργιάδη. Τὴν πρώτη ἐκείνη μέρα ἔδωσε ὅλους τοὺς ρόλους ἐκτός ἀπὸ τὸν κεντρικὸ.

—«Θὰ σκεφτῶ καλύτερα ποιὸν θὰ φωνάξω» μᾶς ἐξήγησε, «γιατὶ ἀπὸ τὴν ἀπόδοση τοῦ ρόλου αὐτοῦ ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου».

Ἡ χαριτωμένη ἀγωνία ὧσων δὲν ἄκουσαν τὰ ὀνόματά τους στὴν «πρῶτὴ διανομή», μεταπολίστηκε γιὰ ἓνα εἰκοσιτετράωρο.

Τὴν ἐπομένη ἀπόλυτη ἡσυχία ἐπικρατοῦσε σ’ ὅλη τὴν τάξη. Φυσικὰ πάντοτε εἴμασταν ἦσχοι στὰ μαθήματα τοῦ κ. Γεωργιάδη, ποῖς πολμοῦσε νὰ κάμει κι ἄλλως, ἀλλὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἦταν κάτι διαφορετικὸ. Δὲν ὀφειλόταν στὴν παρουσία τοῦ αὐστηροῦ δασκάλου ἀλλὰ ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διεύδυσης στὴ συνείδησή μας τοῦ Ἄγγελου, τοῦ διαβολικοῦ παιδιοῦ ποὺ οἱ ἀμέτρητες ζαβολιές του στὸ ἔργο ποὺ θ’ ἀνεβάξαμε εἶχαν ἐξάψει τὴν παιδικὴ φαντασία μας.

—«Μπράβο», ἀκούστηκε χρυστάλλινη ἡ φωνὴ τοῦ κ. Γεωργιάδη, «ἂν εἴχατε πάντα ἔτσι τεταμένη τὴν προσοχὴ σας στὰ μαθήματα, θὰ εἴσασταν ὅλοι ξεφτερία».

Ἡ παρατήρησή του ἔπεσε στὸ κενό. Δὲν ἄλλαξε καθόλου τὴ ψυχικὴ μας κατάσταση. Σὰ νὰ μὴ μίλησε σὲ μᾶς. Ἐξακολουθήσαμε νὰ ἔχουμε ἓνα ὕφος κάπως ἀποσβολομένο. Κρεμόμασταν ἀπὸ τὰ χεῖλη του.

Ὅταν φώναξε τ’ ὄνομά μου, τότε φαίνεται τόχα καταλάβει ὅταν εἶδα τὰ μάτια ὧσων συγγεντρομένα πάνω μου. Αὐτὸ καὶ μόνο θυμᾶμαι ἀπὸ τὴν εἰκόνα ἐκείνη.

* * *

Σὰν μπήκαμε γιὰ καλὰ στὴν προετοιμασία τῆς παράστασης, ἐκατάλαβα πὼς καμμὶ ἐπιτυχία δὲν εἶναι ἀνάδουνη καὶ πὼς τίποτε δὲν κερδίζεται χωρὶς προσπάθειες καὶ κόπους. Ἐκεῖ ποὺ ἄλλες φορὲς ἡ ἐκμάθηση ἑνὸς μικροῦ ποιήματος ἦταν μιὰ δοκιμασία, ἡ ἀποστήθιση τώρα τοῦ ρόλου μοῦ δημιουργήθηκε μιὰ ἀρκετὰ ἀσχημὴ κατάσταση. Ἐνοιωθα πὼς εἶχα ἀναλάβει εὐθύνες, ἀπὸ τὰ λόγια τῶν ἄλλων καταλάβαινα πὼς ὅλοι ἀπὸ μένα περιμένασαν νὰ δώσω ἐπιτυχία στὴν παράσταση ποὺ φάνταζε μέσα μας σὰν πὸ μεγαλύτερο γεγονός τῆς ζωῆς μας. Εἶχα ἐπωμιστεῖ ἓνα βάρος ποὺ τότε μόνο εἶχε παῦσει νὰ εἶναι ἀσήκωτο ὅταν ἐπιτέλους εἶχα μάθει τὰ λόγια τοῦ ρόλου μου ἀπέξω. Ἡ γέυση τῆς ἐπιτυχίας ποὺ ἔνωσα ὅταν μοῦ ἀνάθεσαν τὸ ρόλο καὶ ποὺ ἀργότερα δούστηκε ἐντελῶς μὲ τίς πρῶτες δυσκολίες ποὺ συνάντησα, ἄρχισε νὰ ἐπανέρχεται στὴν προηγούμενη γλυκιὰ στιγμὴ πης. Ὁ δάσκαλος ποὺ μᾶς ἔκανε ὀδική, εὐτυχῶς αὐτὸς εἶχε ἀναλάβει νὰ μᾶς διδάξει τὸ ἔργο, ἀνάπνευσε φανερὰ ἱκανοποιημένος ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ δὲν διάβασα τὸ κείμενο ἀπὸ τὸ χειρόγραφο.

Τὰ ἐπαινετικά του λόγια μοῦ ἀνοιξαν ξανά τὴ χαμένη μου ὄρεξη. Κι’ ἄρχισα πάλι νὰ ξεδεύω τὸ οικονομικὸ μου χαρτζιλίκι στὸ πλανόδιο ἀμαξάκι ποὺ εἶχε τὸ στέκι του ἔξω ἀπὸ τὸ

σχολείο αγοράζοντας «τύχες» με τις φωτογραφίες των «συναδέλφων» μου ήθοποιών του Χόλλυγουντ που φιγούραραν έγχρωμοι πίσω από τη ζελατίνα που τους περιτύλιγε. "Α ναί! είχα ξεχάσει και τόν γέρο. Ήταν ένα συμπαθητικό τυφλό γεροντάκι που στεκόταν στο πεζοδρόμιο και πουλούσε καραμέλλες μέσα σ' ένα μεγάλο κουτί με μπλε χελιδόνια. "Όταν μού κόπηκε ή δρεξη τά λίγα γρόσια που μούδιναν οί δικοί μου γιά ν' αγοράζω κουλούρι, δέν τάπαιρνα πίσω στο σπίτι γιά νά μήν άνησυχήσουν πώς έμενα τάχα νηστικός τώρα δά που βρισκόμουνα κιόλας «στην άνάπτυξή μου». Τά έδινα λοιπόν στο γέρο. "Έκανα πώς ανακάτωνα τις καραμέλλες του, γιά νά φανεί πώς διάλεγα άλλα δέν έπαιρνα καμμιά. "Όχι μόνο που δέν τις ήθελα, άλλα δέν ξέρω, τόν είχα συμπαθήσει συγκρίνοντας τον με τούς άλλους που βρισκόντουσαν σέ καλύτερη κατάσταση άπ' αυτόν άλλα προτιμούσαν νά γυρίζουν λιγδωμένοι και νά ένοχλούν, άνεξέλεγκτα τότε, τόν κόσμο με τή ζητιανιά και τή σκηνοθετημένη άναπηρία τους.

"Όταν λοιπόν χαιμογέλασε τó πρόσωπο και ή καρδιά μου και ό μπαμπούλας του ρόλου μου φάνηκε πώς είχε ξεπεραστεί είχαν πάει περίπατο και οί δικές μου σκοτούρες και ή δυστηχία των άλλων. Είχα ξεχάσει τόν γέρο. Τό τυφλό συμπαθητικό γεροντάκι που ώρες πολλές στεκόταν στο πεζοδρόμιο, με τά μάτια κρυμένα πίσω από μαύρα γυαλιά, χειμώνα καιρό, σά νάθελε νά κρατήσει με ζήλο τήν άνωνυμία του, τó ροζιασμένο χωριάτικο μαστούνι, τήν παντοτινή σωπή του — μόλις και μετά βίας έλεγε μιá δυó λέξεις — και τó μεγάλο κουτί με τις καραμέλλες και τά μπλε χελιδόνια...

Οί δυσκολίες όμως που νόμιζα πώς είχαν ξεπεραστεί μαθαίνοντας τά λόγια του ρόλου μου, άρχισαν πάλι νά έρχονται πίσω και νά με πνίγουν. Καινούργιος θραχνάς, ή έρμηνεία. Κι είχα ό άφιλότιμος ένα βασικό μειονέκτημα, που άν δέν τó ξεπερνούσα θά τάκανα όλα θάλασσα.

"Όπως είπαμε θά έπαιζα τόν "Άγγελο. Ήταν ένα άτίθασσο παιδί, πειραχτήρι, που δέν έπιανε πάνω του καμμιά συμβουλή. Κι είχε τó έλάττωμα νά μήν κρατά κανένα μυστικό. "Ό,τι άκουγε από τόν ένα, τόλεγε στον άλλο και τούς έβαζε όλους στα μαχαίρια, μικρούς και μεγάλους. "Όσπου στο τέλος μερικοί φίλοι του τού στήνον μιá φάρσα, πήζει ό νους του άθυρόστομου "Άγγελου, όπως θέλει ό συγγραφέας και, «πέφτει ή αυλαία».

Τό κακό με μένα ήταν πώς λέγοντας μιá φράση άστεία που θά έκανε τούς θεατές νά γελάσουν, άθελά μου γελοΐσα προηγουμένως εγώ, και κάθε διάθεση γιά νά γελάσουν οί άλλοι χανόταν. Ήμουν πράγματι χειριστός ήθοποιός κι ή κατάσταση αυτή έκανε όλους νά νευριάζουν μαζί μου και με τó δικίο τους. "Όπως ό "Άγγελος δέν μπορούσε νά κρατήσει μυστικά, έτσι κι εγώ δέν μπορούσα νά κρατήσω τά γέλια μου. Καταλάβαινα πώς γινόμουν άνυπόφορος. Μά έλα που δέν μπορούσα νά βάλω χαλινάρι στο γέλιο μου. Έκει που άρχιζα τή φράση, άττάκα σκιζόταν τó στόμα μου και τέλειωνα γελώντας. "Ό δάσκαλος τής ώδικής που δέν ήταν και άσστηρός και τούχαμε πάρει λιγάκι τόν άέρα μου τόλεγε:

—«'Αν συνεχίσεις έτσι, παιδί μου, άνεβάξουμε ένα έργο που, τί νά σου πώ, θά γελάς έσύ και κανένας άλλος. Και δέν έχουμε τόν καιρό και νά σ' αλλάξουμε».

'Εδω που τά λέμε μού είχαν τόσο ριχτεί από τήν αρχή, είχαν όλοι έντοπίσει τó μειονέκτημά μου και τó κοπανούσαν άσταμάτητα, που κι' εγώ από άσυνείδητη αντίδραση δέν έννοούσα νά τó σταματήσω. "Όταν κάποτε ό κ. Γεωργιάδης τράβηξε κατά μέρος τόν «σκηνοθέτη» μας και φαίνεται τού ζήτησε νά μάθει σχετικά με τήν πρόοδο που κάναμε, τούς είδα νά με κοιτάζουν καλά -καλά, άλλα δέν μού είπαν τίποτε. Και γώ πάντα σέ τόνο σοβαρό, ή μοναδική περίπτωση που ήμουν σοβαρός, τούς έλεγα:

—«Νά δητε που στήν έπίσημη παράσταση δέν θά γελώ».

* * *

Κι' ήρθε έπιτέλους ή «ποεμέρα». Ήταν μιá μέρα βροχερή. Ντύθηκα στα «καλά» μου και μόνος άφησα τó σπίτι. Είχα γιά κάθε ένδεχόμενο στή μιá μου τσέπη τó χειρόγραφο του ρόλου μου, στήν άλλη μιá ζεστή γωνιά γιά τó ένα μου χέρι και πετώντας παρα περπατώντας τράβηξα γιά τó σχολείο μέσα στή βροχούλα που ήδη είχε λιγοστέψει κι έγινε φιλή και διακριτική. Στο δρόμο χαιρόμουνα τούς ανθρώπους που είχαν αγοράσει χριστουγεννιάτικα δέντρα και δδεναν βαρμμένοι από τή ρουτίνα τής βιοπάλης και σ' αυτήν άκόμα τή έξέωση σιγμή του χρόνου, γιά τά σπίτια τους. "Έτσι που τά σχολεία είχαν κλείσει από τήν προηγούμενη και δέν συνάντησα παιδιά στο δρόμο, ένιωθα τόν έαυτό μου σαν μιá στάλα τής

βροχής, σάν ένα χελιδόνι πού ἔκανε τὴ σαθάτη ἐμφάνισή του πρὶν ἀπ' τὸν καιρὸ του. Ἐνα τέταρτο τῆς ὥρας ἦταν τὸ σχολεῖο ἀπ' τὸ σπίτι μου. Ἀπὸ μακριὰ κάτι τὸ ἀσυνήθιστο ξεχώρισα στὴ σκηνὴ τοῦ δρόμου μπροστά στὸ σχολεῖο μέσα στὴ βροχὴ πού ἄρχισε νὰ δυναμώνει. Ὅταν κόντεψα στὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο εἶχε κάμποσους περαστικούς πού σταμάτησαν καὶ κοίταζαν περίεργα στὴ θέση πού στεκόταν πάντα ὁ γέρος μὲ τὶς καραμέλλες. Σκεπασμένο μὲ μιὰ γροῖζα τριμμένη κουβέρτα ἦταν ξαπλωμένο πάνω στὸ πεζοδρόμιο ἕνα ἀνθρώπινο σῶμα. Ἐκεῖ πού ἦταν τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς, ἄγγιζε λίγο μέσα στὸ νερὸ πού ἔτρεχε στὸ πλάι τοῦ δρόμου καὶ τόβαφε κόκκινο, πού ὅσο πῆγαινε ἔβγαφε κι ἔπαιρνε ξανά τὸ συνηθισμένο θολὸ χρώμα τοῦ νεροῦ τῆς βροχῆς.

— «Δυστύχημα» ἄκουσα σάν ἀπὸ μακριὰ νὰ ἐξηγεῖ σὲ κάποιον ἕνας ἀπὸ τοὺς περίεργους πού μαζεύτηκαν. Περισσότερες λεπτομέρειες δὲν ἤθελα. Δίπλα στὴν κουβέρτα ἦταν τὸ μεγάλο κουτί μὲ τὶς καραμέλλες καὶ τὰ ἴδια μπλὲ χελιδόνια. Τὸ μπαστούνι μόνο δὲν τόδα. Σκεπάστηκε συντροφικὰ μαζί του, μὲ τὴν κουβέρτα.

Ἡ παράσταση φυσικὰ ἔγινε στὴν ὥρα της λίγο πρὶν ὕστερα. Γέμισε ἡ αἴθουσα. Ἄκουσα πὸν κόσμο νὰ γέλαει, τὶς περισσότερες φορὲς μὲ συγκατάβαση παρὰ ἀπόρημα. Πάντως γελοῦσε. Καὶ κάποτε χειροκροτοῦσε. Ἐγὼ μόνο δὲν γέλασα, μόνο ἐγὼ δὲν εἶχα διάθεση νὰ γελᾶσω, κι ἔλεγα τὰ λόγια μου σοβαρὸς σάν νὰ ἔλεγα τὰ ἀπλούστερο πρᾶγμα στὸν κόσμο, τὸ μειονέκτημά μου εἶχε ξεπεραστεῖ, οἱ θεατὲς γελοῦσαν, ἡ ταραχὴ δὲν μ' ἔκανε νὰ ξεχάσω τὰ λόγια, παρόλο πού πάντα μέσα στὸ μυαλό μου δὲν ἔλεγε νὰ φύγει ἡ εἰκόνα τοῦ γέρου μὲ τὰ μαῦρα γυαλιά, τὸ ροζιασμένο μπαστούνι, τὸ ἀμίλητο στόμα καὶ τὸ μεγάλο κουτί μὲ τὶς καραμέλλες καὶ τὰ μπλὲ χελιδόνια πού ξεψύχησε σ' ἕνα πεζοδρόμιο μὲ μιὰ γροῖζα τριμμένη κουβέρτα, τὴν κουβέρτα του, τὴ μοναξιά καὶ τὴ σιωπὴ του.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΕΡΕΖΗΣ

ΚΥΠΡΟ ΜΟΥ, ΕΥΛΟΓΗΣΕ ΜΕ

Ἐκαμα τὰ πάθη σου, ἀνεκτίμητο φυλαχτὸ

καὶ τὸ κρέμασα στὸ λαιμό μου.

Ἐκαμα τὸ αἶμα σου Θεία Μετάληψη

καὶ τὸ ἐναπόθεσα μετὰ φόβου Θεοῦ

μέσα στὸ Ἅγιο Δισκοπότηρο

τῆς ψυχῆς μου.

Πῆρα τὸ δάκρυ σου,

ἀκεανὸ λόνου κι' ἐγκαρτέρησης,

ἄνοιξα κοίτη μέσα στὶς καρδιές

τῶν ἀνθρώπων

καὶ τὸ διοχέτευσα.

Πῆρα τὸ Ἅγιο Μύρο σου

ράντισα τὰ μάτια τῶν ἀπίστων

καὶ εἶδαν τὸ Φῶς.

Θάλασσα τὰ κρίματα

πελάγη οἱ ὀμαρτίες.

Κι' ἐσύ, κρινόλευκη Παρθένα,

μέσα στὸν ἀρμαγεδῶνα,

νὰ καρτερᾷς περήφανο.

τὴν Ἀνάσταση.

Σὲ βλόγησαν οἱ ἄγιοι.

Κι' ἡ Παναγία ἡ Κυρκώπισσα

ἀκούμπησε τὸ Παιδί δίπλα της

καὶ πῆρε ἐσένα στὴν ἀγκαλιά της.

Καὶ πρόσταξε...

Ἔπεσαν τὰ πεῦνα

καὶ προσκύνησαν τ' ἀχνάρια σου.

Γονάτισαν οἱ πλάτανοι

κι' ἔκαμαν τὰ χρόνια τους

χιλιάδες λαμπάδες

— πυρκαγιά οἱ φλόγες! —

νὰ φωτᾷ τὴ δόξα σου

στὸ διάβα της.

Κύπρο μου πολὺπαθη

Μάννα γλυκογάλαχτη...

Ἔεστράτισε ὁ λογισμὸς

καβαλλάρης περήφανος στὰ αἰθέρια κύματα

κι' ἦλθε νὰ σοῦ φέρει

τὴ σμύρνα καὶ τ' ἀρώματα.

Ἄναξήτηδες σταθμοὺς νὰ ξαποστάσει

κι' ἦταν ἀναρίθμητοι.

Ἄναξήτησε μορφές νὰ δημοσιθεῖ

κι' εἶδε μὰ,

μοναδικὴ κι' ἀδιάσπαστη:

τὸ Διὸς σου.

Κι' εἶδε ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς

τοὺς ἀγγέλους τῆς πρωτοπορείας

καὶ τὶς ψυχὲς τῶν ἀθανάτων

νὰ σὲ ἕμνοῦν καὶ ν' ἀγάλλωνται.

Κύπρο μου, πολυκάθητη

Μάννα γλυκογάλαχτη

Εὐλόγησέ με τὸν δούλο Σου!

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΡΜΙΟΣ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΦΤΩΧΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΟΥΛΑ

Φτωχική εκκλησούλα
 στοῦ βουνοῦ τὴν κορφή
 καὶ φωτᾶ μιά καντήλα
 κάποιαν ἄγια μορφή...

Τὸ φτωχὸ τὸ ξωκλήσι
 στὴν καρδιά μας μιᾶ
 καὶ πὺ πέρα μιά βούση
 προσκυνήτρα κυᾶ...

ΕΥΑΓΟΡΑΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΔΗΣ

Ο ΣΚΥΛΟΣ

Στὴν αὐλή, σὰ σκοτεινά,
 περπατῶ μὲ συντροφιά
 τὸ φεγγάρι,
 γάβου - γάβου δυνατὰ
 ἢ φωνή μου στὴ νυκτιὰ
 ἀντηχάει.

Τὸ παιδάκι πὺ περνᾶ
 στέκεται προσεκτικὰ
 καὶ κοιτάζει
 δὲ σηκώνω χωρατὰ
 καὶ τὸ ξέρουν τὰ παιδιά
 — τί μὲ νοιάζει;

Κι ἂν ὁ κλέφτης στὴν αὐλή
 γιὰ νὰ κλέψη κάτι τι
 σιγανὰ τρυπώση,
 θὰ τὸν πιάσω στὴν στιγμή
 κι ἀπ' τὰ δόντια μου πολὺ
 δύσκολο νὰ τὴ γλυτώση

ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ—ΤΣΟΥΛΗ

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑΚΙ ΜΑΣ

ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗ ΛΑΜΠΡΗ

Ἡ Ἑλένη ἔτοιμάστηκε τελευταία. Εἶχε νὰ ρίξει ἀκόμη κάτι βελονιές στὰ ραμμάτια τῆς. Θάπρεπε σὲ λίγο νὰ παραδώσῃ τὸ λαμπριάτικο φουστάνι τῆς Καλῆς, τῆς κόρης τοῦ προεστοῦ.

—Ἐλα καὶ θὰ ποῦν τὸν Καλὸ Λόγο, μουρμουρᾷ νευρικά ἡ Μαρία, ἡ μικρὴ ἀδερφή τῆς Ἑλένης.

—Ἐτοίμη εἶμαι καημένη, ἀπαντᾷ ἡ Ἑλένη.

—Μὰ τὸ παράναες. Τέτοια μέρα, περιμένουμε τὴν Ἀνάσταση ὥρα τὴν ὥρα καὶ δουλεύεις; Εἶναι ἀμαρτία...! λέει ἡ Μαρία.

—Δὲν εἶναι ἡ δουλειὰ ἀμαρτία. Ἐχουμε ἀνάγκη νὰ ζήσουμε. Μιὰ μέρα ὅμως θὰ γυρίσῃ ὁ πατέρας ἀπὸ τὰ ξένα...

Δυὸ δάκρυα κηλῆσανε στὰ μάγουλα τῆς Ἑλένης ἐνῶ τύλιγε τὸ φουστάνι τῆς Καλῆς, σ' ἓνα καθαρὸ μλοξά.

Τὴν ἴδια ὥρα χτύπησε ἡ πόρτα καὶ μιὰ δουλεύτρα ἀπὸ τ' ἀρχοντικὸ τῆς Καλῆς ἦρθε νὰ πάρῃ τὸ φουστάνι.

Στὸ μεταξὺ βγήκε ἀπὸ τὸ δωμάτιό του καὶ ὁ γέρο παππούς.

—Ὅλοι ἔτοιμοι; ρωτᾷ.

—Ναί, παππού, ἀπαντοῦν.

Ἡ δουλεύτρα τῆς Καλῆς βγήκε πρώτη. Βιαζόταν νὰ τὸ πάρῃ τὸ φουστάνι στὴν νεαρὴ κυρά τῆς. Δεύτερος βγήκε ὁ παππούς μὲ τὴ μητέρα. Ἡ Μαρία προχώρησε κι' ὄλας, ξεπερνώντας ὄλους. Μονάχα ἡ Ἑλένη ἔκοβε πίσω.

—Τί κάνεις, παιδί μου, ρωτᾷ ἡ μητέρα.

—Πῆρα τὴ φωτογραφία τοῦ πατέρα. Θὰ τὴν πάω στὴν ἐκκλησία μαζί μας. Ὅλοι πρέπει νάμαστε στὴν Ἀνάσταση.

Κι' οἱ τέσσερεις δακρῶσανε. Ὁ πατέρας ἔλαπε χρόνια. Μὰ τώρα τελευταία δὲν εἶχανε οὔτε κἄν νέα του μ' ἓνα γράμμα. Ζῆ; Πέθανε; Τοὺς ξέχασε; Ποιὸς ξέρει. Μονάχα ὁ Θεός.

Μὲ σφιγμένη καρδιὰ στὴν ἐκκλησία.

Τὴν ἴδια ὥρα ὁ παπὰς φώναξε:

—Εἶναι ὅλοι οἱ χωριανοὶ στὴν ἐκκλησία;

—Ὅλοι... ἀπάντησε ὁ πρόεδρος ἀπὸ τὸ παγκάρι.

Ἡ Ἑλένη δάκρυσε, σφίγγοντας τὴ φωτογραφία τοῦ πατέρα.

Μὰ πρὶν ἀνοιξῆ τὸ στόμα του ὁ γέρο παπὰς, ἡ πόρτα δίπλα στὸ παγκάρι ἄνοιξε. Ἐνα ρεῦμα δροσεροῦ ἀγέρα ὄρμησε μέσ' τὴ ζεστὴ ἐκκλησία.

Μπήκε ἓνας ἀνθρωπος μᾶλλον ἡλικιωμένος, ντυμένος ξενικά. Τὰ μάτια του ἦταν θολὰ ἀπὸ τὸ δάκρυ. Τὸ πρόσωπό του φαινόταν χλωμό. Κάτι ζητοῦσε.

Ἡ Ἑλένη τὸν κοίταξε καλά.

Καὶ μιὰ στιγμή προτοῦ προλάβῃ νὰ σκεφτῆ περισσότερο, φώναξε δυνατὰ:

—Πατέρα, πατέρα μου. Γύρισες..

Ὁ πατέρας τῆς Ἑλένης κλονίστηκε. Ἡ Μαρία κι' ἡ Ἑλένη τρέξανε κοντά του.

Ὁ κόσμος μέσ' τὴν ἐκκλησιὰ ἀναταράχτηκε.

—Εἶναι ὅλοι, λοιπόν; Ξαναρωτᾷ ὁ παπὰς.

—Ὅλοι. Καὶ οἱ ξηνητεμένοι μας γύρισαν, λέει ὁ πρόεδρος ἀπὸ τὸ παγκάρι.

Καὶ συγκινημένος ὁ γέρο παπὰς ἄρχισε νὰ λήῃ τὸν Καλὸ Λόγο.

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΡΩΣΣΟΥ ΑΣΤΡΟΝΑΥΤΗ

Συχνά συγχίζουμε από πολιτική σκοπιμότητα τις σχέσεις έπιστήμης και πολιτικής ιδεολογίας. Τουτό μας δείχνει άδικους στις εκτιμήσεις μας. Πολλές φορές για ν' αποφύγουμε την παρεξήγηση, από πολιτικήν πάλιν άποψη, παρασιωπούμε τὸ έπιστημονικὸν έπίτευγμα. Ἡ συμπεριφορά όμως αὐτή δὲν πρέπει νά χαρακτηρίζη τὸν πνευματικὸν άνθρωπο. Πρέπει αὐτὸς ν' άνουώνεται πὸ πάνω άπ' τά τρέχοντα συμπεφέροντα, όπως ακριβώς άνουώνεται τὸ πνεύμα, και νά υπερνικά κάθε ιδιοτέλεια, αποδίδοντας σὸν ιδιοκτητή τὸ δ,τι τοῦ άνήκει.

Ἡ άστροναύτης Βλαδιμίρ Κομάροφ ύπηρετοῦσε τὸ παγκόσμιο πνεύμα τῆς έπιστήμης, όπως ακριβώς βλοι οί Ἄμερικανοί και Ρώσοι άστροναῦτες. Συνεπώς ή πτήση τοῦ ένέχει τὸ πνεύμα ήρώτισμοδ. Μὲ τὸ θάνατό του κατά τὴν άστροναυτική του δραστηριότητα έπισφράγισε τὴν πίστη αὐτή. Ἡ μνήμη του άς είναι στις δέλτους τῆς έπιστήμης αἰώνια.

«Ο ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ» ΤΟΥ ΡΙΤΣΟΥ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

Πραγματικά έπιτελεί ευρύτερο πολιτιστικό έργο τὸ Ραδιοφωνικὸν Ἰδρυμα Κύπρου με τὴ διοργάνωση δημοσίων εμφανίσεων. Πέρις με τὴν παρουσίαση τοῦ έπίκαιρου με τὴν 28η Ὀκτωβρίου ποιήματος «Ἄσμα ήρωικὸ και πένθιμο γιὰ τὸν χαμένο άνθοπολογαγὸ τῆς Ἄλβανίας» τοῦ Ἐλύτη έκαμε μιὰ πολὺ καλή άρχή. Ἐφέτος με τὴν παρουσίαση τοῦ έπίκαιρου με τὴν 1η τοῦ Ἀπρίλι 1955 ποιήματος «Ἡ Ἀποχαιρετισμὸς» τοῦ Ρίτσου κατά διδασκαλία—προσαρμογῆ κειμένου κ. Πάνου Ἰωαννίδη, έδωσε ένα πραγματικὸν έορταστικὸν παρόν με σοβαρὰ καλλιτεχνικά στοιχεία κι' όχι πρόχειρους (έστω και καλὸδεκτους) έρρασιχτισμοῦς.

Προσωπικά δείχνω πολλές έπιφυλάξεις γιὰ πολλὰ μέρη τοῦ πολύστιχου ποιήματος «Ἡ Ἀποχαιρετισμὸς», παρόλο πὸ δὲν άρνέμαι τὴν αξία του σὲ πολλά σημεία. Ἡ έπιφύλαξή μου, καθαρῶς καλλιτεχνικῆς ύφης, άφορᾶ τὰ μέσα πὸ χρησιμοποιηθήκανε γιὰ νά φανῆ πὸς ὁ ήρωας δὲν απομακρύνθηκε ἀπὸ τὰ ανθρώπινα μέτρα (π.χ. ὁ καφές σὸ παραλιακὸν καφενεῖο τῆς Λεμεσοῦ, τὸ καθρεφτάκι γιὰ νά δῆ τὴν όμορφιά του κλπ.). Ἡ Πάνος Ἰωαννίδη, πὸ πραγματικά στις παραστάσεις τοῦ «ήχος, φῶς και κίνηση» (στὴν τωρινή περίπτωση έλειπε ή κίνηση) φάνηκε μοναδικός, έστισε τὸ έργο με ούσιαστική μαεστρία κι' όχι με απλῶς έντυπωσιακά έφφέ. Ἡ ήροτελεστική άπαγγελία τοῦ Λύσαντρου Ἄθρα-

αμίδη με τις ποικίλες σὲ χροιά και ύφος φωνές τὸν τριῶν άντρῶν (Τάκη Σταυρινίδη, Θάνου Πεττεμεριδῆ και Ἄγγελου Κοτσώνη) και μιᾶς γυναίκα (Μαίρη Σμετσοῦλου) πὸ αποτέλούσανε ένα είδος χοροῦ, δημιουργήσανε μιὰ πολὺ ποιητικὴ ατμόσφαιρα. Τὴν ατμόσφαιρα αὐτή τόνιζαν, απομακρύνοντας τὴν ἀπὸ τὴ μονοτονία (ύποχρεωτική στὰ πολύστιχα ποιήματα) οί καλεῖ φωτισμοί τὸν γλυπτῶν (τὰ γλυπτά τοῦ Δημήτρη Κωνσταντίνου). Οί φωτισμοί αὐτοί ακολουθούσανε κι' έρμηνεύσανε τις έννοιες τοῦ ποιήματος, χωρίς όμως νά διασποῦν τὴν προσοχή με άκαιροὺς έντυπωσιασμοῦς.

(Γιὰ τὸ καθαρὰ μουσικὸ μέρος τῆς εμφάνισης αὐτῆς δὲν νοιώθω κατάλληλος γιὰ νά μιλήσω).

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Οφείλω νά όμολογήσω πὸς τὸ Γιάννη Σπυρόπουλο και τὸ έργο του γνώρισα γιὰ πρώτη φορά στὴν έκθεση πὸ έγινε στὸ Χίλτον μεταξὺ 6—16 Ἀπριλίου. Τὴν έκθεση δογάννωσε τὸ Ἰπουργεῖο Παιδείας τῆς Κύπρου και ή εδῶ Βασιλικὴ Πρεσβεία τῆς Ἑλλάδος. Ἐξετέθη δουλειὰ πὸν έγινε μέσα στὰ τελευταία χρόνια.

Ἡ έκθεση περιλαμβάνει πίνακες πὸν είναι δυνατὸ νά χωριστοῦν σὲ τρεῖς ομάδες με βάση τὰ έξωτερικά τους χαρακτηριστικά.

Ἡ πρώτη ομάδα έχει σάν κύρια χαρακτηριστικά τὴν ψηλὴν τονικότητα — τόνοι φωτεινοί — με μεγαλύτερες τονικές αντίθεσεις εκεί πὸν υπάρχει λίγο μαῦρο. Τὰ χρώματα είναι γήινα: Σπασμένα άσπρα, γκριζά, ὄχρες. Τὰ σχήματα είναι σαφή, κεκλιμένα σὲ διαφορετικὲς γωνίες τὸ ένα με τὸ άλλο, κινῶνται δὲ και στις τρεῖς διαστάσεις υποβάλλοντας έτσι τὴν έντύπωση τοῦ χώρου. (ΕΑΦΝΙΚΑ).

Στὴ δεύτερη ομάδα κυριαρχεῖ τὸ θεσμὸ καφέ - μαῦρο και άλλα συγγενικά χρώματα, σὲ πολὺ χαμηλὴ τονικότητα αὐτὴ τὴ φορά. Τὰ σχήματα είναι ρευστά. Ἐκεῖ πὸν υπάρχει περισσότερη τονικὴ αντίθεση αὐτὴ δὲν συμβαίνει άπότομα, αλλά σταδιακά πέφτει ὁ τόνος ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ σχήματος πρὸς τὰ έξω. (ΤΑ-Τ-ΓΕΤΑ, ΑΜΦΙΑΥΤΚΗ).

Ἡ τρίτη ομάδα πὸν αποτελεί και τὴν πὸ

πρόσφατη δουλειά που παρουσιάζεται στην έκθεση, έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό το μαύρο που απλώνεται στο μεγαλύτερο μέρος του πίνακα. Η επιφάνεια του μαύρου σπάει σε μικρότερα σχήματα (κυρίως εὐθύγραμμα) με θερμότερο μαύρο τόσο ως προς το χρώμα, όσο και ως προς τὸν τόνο. Ἡ ἀμυδρά σπασμένη αὐτὴ ἐπιφάνεια με τὴ λεπτή της διαφάνεια δίδει τὴν ψευδαίσθηση τοῦ ὀμιχλώδους βάθους, ἂν καὶ δὲν παύει ταυτόχρονα νὰ ἀνήκει στὸ ἴδιο ἐπίπεδο. Τὴ μονοτονία καὶ μονοχρωμία αὐτῶν τῶν χαμηλῶν τόνων σπάζουν ἄλλοι πὺρ ψηλοὶ, κόκκινοι, πορτοκαλιοί, πράσινοι, σπασμένα ἄσπρα, πάντοτε ὅμως σὲ μικρὴ ἔκταση. Εἶναι μαζεμένοι ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο σὲ σύνολα ποὺ δημιουργοῦν ἀκανόνιστα σχήματα στὸ μέσο τοῦ μαύρου ἢ σὲ λεπτὲς γραμμὲς κάθετες καὶ ὀριζόντιες κυρίως. (Οἱ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ, ΔΙΠΤΥΧΟ, ΤΡΙΠΤΥΧΟ).

Ἡ τεχνικὴ καὶ ἡ μέθοδος ποὺ ἀκολουθεῖ ὁ Σπυρόπουλος στὴν ζωγραφικὴ του, συνίσταται στὴν κάλυψη τοῦ μουσαμά ἀπὸ παχὺ ὑπόστρωμα γύψου. Μερικὰ μέρη του μένουν ἀκάλυπτα, γιὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν λειτουργικὰ στὴ σύνθεση. Ζωγραφίζει με τίντες — ἀραιωμένο χρῶμα — ποὺ τοῦ ἐπιτρέπουν τὴ διαφάνεια γιὰ τὶς λεπτὲς τονικὲς καὶ χρωματικὲς ἀντιθέσεις. Χρησιμοποιεῖ τὸ κολλάζ. Συνήθως ἐργάζεται σὲ περισσότερα ἀπὸ ἓνα ἔργα ταυτόχρονα, ἀρχίζοντας ἀπὸ μιὰ κεντρικὴ ιδέα.

Ἡ τέχνη τοῦ Σπυρόπουλου εἶναι ἀνεικονικὴ ἔφθασε δὲ στὸ ἐπίπεδο ποὺ εὐρίσκεται τώρα, κατόπιν συνεχοῦς μελέτης καὶ καθαρῆς ἀφαίρεσης, ὅπως ἀνέφερε ὁ ἴδιος.

Ἡ ἀνεικονικὴ τέχνη δὲν ἀπεικονίζει, δηλαδὴ δὲν χρησιμοποιεῖ γνωστὲς, συγκεκριμένους μορφὲς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, γιὰ τὴν δὲν ἔχει σὰ σκοπὸ τῆς τὴν ἀπεικόνιση, νὰ δώσῃ κάτι τὸ ἔτοιμο στὸ θεατὴ. Ἡ ἀνεικονικὴ τέχνη ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὰ πράγματα — με τὴν πολὺ πλατιά ἔννοια τῆς λέξης — τὸ ἔξωτερικό τους περιβλημα, γιὰ τὸ θέλει νὰ μιλήσῃ στὴν ὄραση μὰ στὴν ψυχὴ, νὰ ὑποβάλλῃ, παρὰ νὰ δείξῃ. Γι' αὐτὸ τῆς τὸ σκοπὸ χρησιμοποιεῖ δικὰ τῆς ἐκφραστικὰ μέσα καὶ σύμβολα ποὺ τῆς ταιριάζουν, τὴν ἐξυπηρετοῦν. Αὐτὰ τὰ νέα ἐκφραστικὰ μέσα ἔρχονται σὺν ἀπὸ ἀνάγκη. Αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Σπυρόπουλου.

Στὴν πρώτη ομάδα τῶν ἔργων του ὑπάρχει ἴσως μιὰ ἐλάχιστη ἀναφορὰ στὸ ὄρατό. Αὐτὸ ὅμως δὲν παίζει σπουδαῖο ρόλο. Ὑπάρχει ἐδῶ ἐκδηλῆ ταραχὴ καὶ δαμονιώδης κίνηση ποὺ ἀ-

ποδεσμεύεται σὺν ἀποτέλεσμα μιᾶς τρομακτικῆς ἐκρηξης. Ὅμως ἡ ἐκρηξη αὐτὴ καὶ τὰ ἀποτελέσματά της δὲν ἀναφέρονται σὰ φυσικά, μὰ σὲ ἔσωτερικὲς ψυχικὲς καταστάσεις. (Ἡ ἀπεικόνιση μιᾶς ἐκρηξης βόμβας σὲ ἓνα σπίτι, γιὰ παράδειγμα, με τὰ ἀνατιναγμένα παράθυρα καὶ τοίχους θὰ μᾶς δημιουργοῦσε διαφορετικὲς ἀντιδράσεις: «Τοὺς καιμένους τοὺς κατοίκους!» «Τὶ οικονομικὴ συμφορὰ!» «Κακὸς ὁ πόλεμος!» Ἡ ἔσωτερικὴ αὐτὴ ἐκρηξη τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὶς ἀσφυκτικὰ δυνατὲς καὶ πολυπαθεῖς ἐμπειρίες ἐκφράζεται με τὸ πανδαιμόνιο τῆς πολυγωνικῆς κίνησης τῶν ἐπιπέδων ἀπὸ τὸ κέντρο πρὸς τὰ ἔξω τοῦ πίνακα. Φαίνεται μάλιστα πὺς καμιά δύναμη δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀναχαιτίσῃ.

Στὴ δεύτερη ομάδα εἶναι ἐκδηλῆ καὶ τελειωμένη ἡ διάλυση. Τίποτα δὲν κινεῖται· κυριαρχεῖ μιὰ βουβὴ ἥσυχία ποὺ ὁ ἄνθρωπος τὴ δέχεται παθητικὰ: Τὰ σχήματα, τὰ χρώματα τὸ ὑποβάλλουν.

Στὴν τρίτη ομάδα κάνουν καὶ πάλι τὴν παρουσία τους τὰ πρῶτα ἀναρχικὰ σύμβολα, γραμμὲς, γρατσουνιές, σχήματα ἀκανόνιστα ποὺ μορφώνονται ἀπὸ τὰ κόκκινα, πορτοκαλιά, ἄσπρα καὶ ὄχρες. Ἀναχαιτίζονται τώρα ἀπὸ τὴν κυρίαρχη παρουσία τοῦ μαύρου ποὺ περιζῶνει ἀσφυκτικὰ, σὰ σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ τὰ βάλῃ σὲ κάποια τάξη. Ἡ κραυγὴ τῆς συγκεντρωμένης δυνάμεις ἀφίεται νὰ σχίσῃ τὴν κυριαρχία τοῦ μαύρου σὲ κάθετες καὶ ὀριζόντιες γραμμὲς σὲ προδ.αγεγραμμένη ὅμως πορεία. Τὸ μαῦρο κερδίζει ἔτσι πρόσθετη μεγαλοπρέπεια. Ἡ ἀντ.δραση αὐτὴ μπορεῖ νὰ ταυτισθῇ με ἐκείνη ποὺ παίρνει κανεὶς ἀπὸ τὴν Ἐννάτη Συμφωνία τοῦ Μπετόβεν. Εἶναι δυνατό ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ καὶ φυσικότατο ὁ καθένας νὰ δώσῃ διαφορετικὴ ἐξήγηση, ἂν εἶναι αὐτὸ ποὺ χρειάζεται, ἢ νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ διαφορετικὸ τρόπο. Γιατὶ τὰ ἄτομα, ἂν καὶ ἔχουν πολλὰ κοινὰ, εἶναι ἀποδεδειγμένο πὺς ἔχουν διαφορετικὲς ἐμπειρίες, ἔνεκα τῆς ἐπίδρασης διαφορετικοῦ εἶδους ζωῆς, πιέσεων καὶ ἐπίδρασης τοῦ περιβάλλοντος γενικά.

Ὁ θεατὴς θὰ ἐπικοινωνήσῃ με τὸ ἔργο τέχνης, ἂν τὰ σύμβολα, οἱ ἐκφραστικὲς μορφὲς του, ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν πραγματικότητά ποὺ ζῇ ὁ ἴδιος. Μὰ ἡ πραγματικότητα ἀλλάζει με τὸ χρόνο.

Ὑπάρχει ὁ ἰσχυρισμὸς πὺς ἡ ἀνεικονικὴ τέχνη ἐκφράζει τὴ σύγχρονη πραγματικότητα, ὅμως καὶ ἡ ριζικὴ διαφωνία. Τὸ ἴδιο συνέβη πολλὲς φορὲς σὲ ἄλλες ἐπαναστάσεις στὴν ἱστορία τῆς τέχνης — γιὰ τὴν καὶ ἐδῶ γιὰ ἐπανάσταση πρόκειται: Στὴ δεύτερη ἐκθεση τῶν Ἰμπρεσσιονιστῶν στὸ Παρίσι (1876), ἡ κριτικὴ

ήταν δομύτατη. Γράφτηκε τότε: «Ἡ ὁδὸς Πελετιῆ εἶναι ἡ ὁδὸς τῶν καταστροφῶν... Μόλις εἶχε ἀνοίξει μιά ἔκθεση ἡ ἴσθια περιέχει δῆθεν πίνακες. Εἰσέρχονται καὶ τὰ ἔντρομά μου μάτια βλέπουν κάτι τὸ φοβερό. Πέντε ἢ ἕξι τρελλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μία γυναῖκα, ἐξέθεσαν ὁμαδικά. Εἶδα τὸν κόσμον νὰ σιάζει στὰ γέλια μπροστὰ στοὺς πίνακες, ἀλλὰ ἡ καρδιά μου ῥάγισε, ὅταν τοὺς εἶδα. Αὐτοὶ οἱ δῆθεν καλλιτέχνες αὐτοκαλοῦνται ἐπαναστάτες, «Ἱμπερессиονιστές». Παίρνουν ἓνα κομμάτι μουσαμά, χρωματίζουν καὶ πινέλο, τραβοῦν λίγες πινελιές χρωμα, τυχαιά, καὶ ὑπογράφουν ὄλο τὸ πρᾶγμα. Εἶναι μιά ψευδαίσθηση ὅπως, γιὰ παράδειγμα, οἱ τρόφιμοι τοῦ Μπέτλαμ, ἂν μαζεύοντας πέτρους ἀπὸ τὸ μονοπάτι νόμιζαν ὅτι βρῆκαν διαμάντια». Σήμερα ἡ ἱμπερессиονιστικὴ τέχνη δὲν εἶναι μόνο παραδεκτὴ, ἀλλὰ οὔτε καὶ οἱ καλλιτέχνες της, ἢ οἱ ὁπαδοὶ της τότε, εἶχαν ψευδαισθήσεις (Μονέ, Πισσαρό, Ρενουάρ, Σίσλυ καὶ ἄλλοι).

19.4.67

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΔΟΜΜΑΤΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΝΑ ΨΕΥΔΩΝΥΜΟ ΤΟΥ ΚΟΡΑΗ

Ἄγαπητέ κ. Χρυσάνθη,

Μελετώντας τὰ ἔργα τοῦ Ἄδαμ Κοραῆ βρήκα πῶς τὴν 5 Σεπτέμβρι τοῦ 1817, ἀπαντώντας στὴν φιλολογικὴ συζήτηση μὲ τὸν Παναγιωτάκη Καγκελλάριο Κορδινγκάν χρησιμοποίησε στὴν ἡμερησίᾳ τῆς Βιέννης «Ὁ Λόγιος Ἑρμῆς» τὸ ψευδῶνυμο «ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΥΠΡΙΟΣ».

Δυστυχῶς ὁ καθηγητὴς κ. Ἀπόστολος Δασκαλάκης στὸ κριτικὸ βιβλίον του γιὰ τὸν Κοραῆ ἀναφέρει σ' αὐτό, χωρὶς ὅμως νὰ σχολιάζει τὸ πῶς καὶ γιατί ὁ Κοραῆς διάλεξε τὸ ψευδῶνυμο τοῦτο.

Παρακαλῶ ὅπως ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ περιοδικού σας δώσετε τὴν εὐκαιρία σ' ἐκείνους πού ἔχουν τυχὸν στοιχεῖα ρίψουν φῶς στὸ θέμα τοῦτο.

Με εὐχαριστίες

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΙΣΣΑΣ

Λευκωσία 31.3.67

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Μελισσάνθης: Τὸ φράγμα τῆς σιωπῆς, Ἀθήνα, 1965, ἔκδ. «Δίφρος».

Δὲ μπορῶ νὰ πῶ πῶς μοῦ μίλησε ἡ πρώτη σειρά τῆς συλλογῆς «Τὸ φράγμα τῆς σιωπῆς». Ὑπάρχει σ' αὐτὴ τὴ σειρά ἐξώφθαλμη ἀνισότητα στὰ ποιήματα καὶ ἀπὸ τὴ στιχουργικὴ ἀποψη καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ περιεχόμενου ἢ θέματος. Σὲ μερικὲς στροφές θρῖσκεις ἀσυνήθως κοινούς ἢ καὶ λανθασμένους στίχους χωρὶς κάποιο λόγο πού νὰ τὸν ἐπιβάλλη τοῦλάχιστον ἡ ἔννοια ἢ ἡ πρόθεση. Τὸ «ἄμος ἢ ξόδι»,

πού θυμίζει τὸ δημοτικὸ τοῦ Κωσταντᾶ (ἢ δὲν ξέρω τί ἄλλο μὲ διάφορον τίτλο στὸ ἢ Ἀρετοῦσα, οἱ Ἐννιά ἀδερφοὶ κλπ.), ἔστω κι' ἂν δικαιολογεῖται μὲ τὸ «διφορούμενο», πού ἀναπτύσσεται πιὸ ὕστερα ἀπὸ τὴν ποιήτρια, δὲν ἔχει στοιχεῖα ἢ δικαιολογία τέχνης, προπαντὸς ἂν ἐβρῆ στὸ μυαλό σου ἡ σύγκριση μὲ τὸ δημοτικὸ. Τὰ ποιήματα «Περσεφόνη» καὶ «Νάρκισσος» ἐπίσης δὲν προσθέτουν τίποτε στὸ γνωστὸ, ἔστω κι' ἂν ἔχουν πάλιν σχέση μὲ τὸ «διφορούμενο» καὶ ἐπὶ πλέον δὲν ἔχουν τοῦλάχιστον τὴν παρνασιακὴ τεχνικὴ πού θὰ τοὺς ἔδινε μιά κάποια ὑπόσταση. Δὲ μπορῶ ὅμως νὰ μὴ ἐπισημάνω τὸν «Ἄθελ» ὡς κάτι ξεχωριστὸ καὶ στὴ μορφῇ καὶ στὸ περιεχόμενον, καὶ τὸ μουσικὸ «Κυκλικὸ» μὲ τὸ μεγάλο του συμβολισμό: ἀπὸ νερὸ, χῶμα, ἀέρα, φωτιά εἴμαστε καμωμένοι ἀλλὰ καὶ ἀπὸ «οὐρανόν». Ὁ «Ἄθελ» καὶ σὰ σύμβολο καὶ σὰν ἔννοια προβάλλει τὴ σημασία τοῦ φόβου στὴ ζωὴ μας, ἐνὸς φόβου τοῦ ἑαυτοῦ μας πού στὴ πραγματικότητά ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτοῦ μας εἶναι — φόβος γιὰ τὸ ἑαυτὸ μας. Ἡ ἀποψη αὐτὴ ἀποτελεῖ μιά... «διφορούμενη» κι' ὅλας ἔννοια κι' ἀσφαλῶς συμβολίζει τὴν πάλιν μὲ τὸν ἑαυτοῦ μας.

Τὸ τελευταῖο τῆς σειράς μὲ τὸν τίτλο «Τὸ σκηρικὸ» νομίζω πῶς κανονικὰ ἀνήκει στὴν ἐπόμενη σειρά ὡς στὴ «Μικρὴ Συμβολὴ στὸ Δημοτικὸ Τραγοῦδι». Ἡ ἐνότητα αὐτὴ μὲ τὰ καθημερινὰ στοιχεῖα καὶ τὸν καθημερινὸ λόγο καὶ διάθεση εἶναι μιά πρωτότυπη σύλληψη τοῦ «διφορούμενου» (ὅπως τὸ χαρακτηρίζει ἡ ποιήτρια): τῆς ἀμφιβολίας ἂν ἡ γνώση μας γιὰ τὴ ζωὴ κι' οἱ χαρακτηρισμοὶ μας γιὰ τ' ὄνειρο ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἀλήθεια, ἂν ἡ ζωὴ τῶν ζωντανῶν κι' ἡ ζωὴ τῶν νεκρῶν ξεχωρίζει σαφῶς καὶ δὲν ὑπάρχει ἀνάμιξη ἢ ἀντίστροφη παραδοχὴ. Πάντως τὴν ἀποψη τῆς ποιήτριας «διφορούμενο» ὁ πνευματικὸς (κι' ἴσως πνευματιστικὸς) παράγοντας φαίνεται θασακικός. Χωρὶς νὰ συζητῶ τὴ φιλοσοφικὴ θέση, ἡ προσφορά καὶ ἡ συμβολὴ τῶν κομματιῶν αὐτῶν στὴ σύγχρονη νεοελληνικὴ ποίηση εἶναι εὐδιάκριτη γιὰ τὸν καθένα. Διάθεση εἰρωνικὴ στὸ ἓνα μέρος, ψυχρὴ, σχεδὸν ἐγκεφαλικὴ στὸ ἄλλο, μιά ἐλαφρὰ θερμότητα στὸ παρακάτω, δίνουν ποικιλία στὰ ποιήματα σὰν τὰ φόρτε καὶ πιανίσσιμα καὶ κρεσέντα καὶ ντιμιουόνετα ἐνὸς μουσικοῦ κομματιοῦ. Οἱ νέες λέξεις καὶ ὄροι τῆς σύγχρονης τεχνικῆς τοποθετοῦνται πολὺ κατάλληλα, ζυμώνονται μὲς τοὺς στίχους καὶ δὲν ἀνηχοῦν παράταιρα ἢ ἐξεζητημένα.

Τὸ δημοτικὸ στοιχεῖο στὸ κλίμα τῆς μπαλάντας ἢ παραλογῆς χαρακτηρίζει τὰ ὑπόλοιπα, πού τὰ παρουσιάζει ἡ ποιήτρια σὲ διαλογικὸ τύπο. Ἡ σύγχυση ὄνειρου καὶ πραγματικότητας, γήινης καὶ μεταθανάτιας ζωῆς, τὸ «διφορούμενο», πάλιν ἀποτελεῖ τὸ λάιτ - μοτιβ. Ἡ ἐκτέλεση ὅμως παρουσιάζει δημοτικοφάνεια, ὄχι ὅμως μιμητικὸ φολκλорισμό, πού ὀπωδῆποτε θὰ σὲ ἀπωθοῦσε. Πάντως δεχθεῖσαι μὲ κάποια ἐπιφύλαξη τὸ νέο αὐτὸ κλίμα, ἴδιους ὕστερα ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πολὺ ὕψηλὸ καὶ ἐξέχωρο τῆς δεύτερης σειράς, πού ἀνάφερα πιὸ πάνω.

Χάρη Σακελλαρίου: Ὁ ἀγρὸς τοῦ Κεραμέως, Ἀθήνα, 1966, ἔκδ. «Νεοελληνικὸς Λόγος».

Εἶν' ἀλήθεια πῶς ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος δὲν ξεχνᾷ εὐ-ολα. Οἱ ἀρχηγοὶ κι' ἡ διανόηση, βλέποντας μὲ

πλατύτερο μάτι τῆ ζωῆ, μπορεί πρὸς στιγμῆς γιὰ εὐρύτερα συμφέροντα νὰ λησμονοῦν ἢ νὰ κάμνουν πῶς λησμονοῦν ἢ νὰ ὑπακοοῦν στὶς ἐξωτερικὲς πολιτικὲς ἀπαιτήσεις καὶ νὰ δέχονται νὰ λησμονήσουν. Τὸ τελευταῖο διήγημα τοῦ Χάρη Σακελλαρίου ἀπὸ τῆ συλλογῆ του «Ὁ ἀγρὸς τοῦ Κεραμέως» αὐτὸ κι' ἄλλας ὑποστηρίζει. Τοῦτο τὸ τελευταῖο διήγημα ποῦ ἔχει τίτλο «Ὁ ἄνθρωπος κι' ἡ νύχτα», δίνει τὴν ἐξήγησιν γιὰ ποιὸ λόγο ξαναγύρισε ἡ πέννα τοῦ Σακελλαρίου σὲ κείνη τῆ μαύρη ἐποχὴ τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς. Γιατὶ τὰ πρῶτα τέσσερα διηγήματα τῆς συλλογῆς, ποῦ εἶναι καὶ τὰ πιὸ βασικά, κι' ἴσως τὸ πέμπτο ποῦ μᾶλλον συνδέεται μὲ τὸν ὁποιοδήποτε πόλεμο, ἔχουν χωρὸ τους τὰ ματωμένα κι' ἀνήθικα ἀπὸ ἔλλειψιν στοιχειώδους ἀνθρωπισμοῦ ἐκεῖνα χρόνια. Ὁ μεγάλος στόχος ἀσφαλῶς δὲν φαίνεται νᾶναι ὁ ἐχθρὸς (Ἰταλὸς ἢ Γερμανός). Τὸ βῆρος τὸ κρατᾶει ἡ ἀδικία τοῦ ἀδερφοῦ, ποῦ βρῆκε τὸν ἀνώμαλο καιρὸ νὰ συμμαχήσῃ μὲ τὸ ξένο ἄδικο, καὶ ποῦ ἡ θυσία τῶν ἄλλων τὸν φέρνει πίσω σ' ἕνα, τοῦλάχιστο οὐδέτερο δρόμο· ἐπίσης τὸ κρατᾶ ἢ γιὰ πολλὰ χρόνια στέφρα γυναίκα, ποῦ γίνεται γιὰ τὸ χαμένο παιδί τῆς μιᾶς ἡρώισσα μὲ τὴν ἀντρικία τῆς ἀποφασιστικότητάς· ἐπίσης τὸ κρατᾶ ὁ περιπαλιχτῆς γείτονας ποῦ γιὰ νὰ σώσῃ τὸν τυφλὸ σκοτώνεται τυχαῖα καὶ μένει κουβάρι μὲς τὸν χιονισμένο δρόμο· ἐπίσης τὸ κρατᾶ ἕνα ἀναιμικὸ κορίτσι ποῦ ἐνώνεται στὸν ἐπιθυμητὸ ἔρωτα μ' ἕνα νέο τὴν ὥρα ποῦ τρυποῦνται κι' οἱ δυὸ ἀπ' τὶς σφαῖρες τοῦ ἐχθροῦ. Ὡστόσο τὸ ὑπόστρωμα ἢ ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος τοῦ συμβέβητος δὲν παύει νᾶναι ἡ Γερμανικὴ Κατοχὴ. Ἴσως μὲ τὸ ὑπόστρωμα αὐτὸ νὰ πλαταίνουν τὰ ἀπλᾶ-γεγονότα καὶ νὰ παίρνουν μιὰ θέσι συμβόλου. Ἡ σκληρότητα δεσπόζει σὲ πολλὰ σημεία, ἀλλὰ σὲ ἀντίθεση πρὸς κάποιες ἡμέρες κι' ἀνθρώπινες νότες. Πολλὲς φορές ὁ σκληρὸς χρωματισμός, ποῦ προβάλλει στὸ προσκήνιο, δέχεται τὴν ἀνάγκη γιὰ μιὰ πιὸ ἀνθρώπινη στάση στῆ ζωῆ.

Μόνον τὸ διήγημα «Ἡ ἄσπρη μέρα» δὲν συνδέεται ἄμεσα ἢ ἔμμεσα μὲ τὸ κατοχικὸ ἢ γενικὰ πολεμικὸ στοιχεῖο. Ἡ σύνδεσίς του, κάπως συγγενική, γίνεται μὲ τὸ σεισμό, ποῦ καταστρέφει τὸ σπίτι καὶ σὲ συνέχεια τὴν οἰκογένεια.

Ἡ δομὴ τῶν διηγημάτων τοῦ Σακελλαρίου εἶναι ἢ γνωστὴ παραδοσιακὴ μὲ τὴν τετράγωνη λογικὴ τῆς διάρθρωσιν μεταξὺ τῶν μερῶν τῆς. Καμμιά «ἐκπληξη» (ὕπερ ἢ κατὰ), γλῶσσα μέσα στὰ ὄρια τοῦ ὄρθου καὶ ἀποδεκτοῦ ἀπὸ χρόνια. Ἔτσι ἡ προσοχὴ σου δάσκαλη διοχετεύεται στὴν ὑπόθεσιν καὶ στὶς συγκρούσεις καὶ συχνὰ σταματᾶς νὰ συλλογιστῆς πάνω στῆ δημιουργημένη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο σκληρότητα.

K. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΓΕΝΙΚΑ

Στὴν «Πρῶτότυπη Φιλολογικὴ Ἔπιθεώρησις» (Σεπτ.—Ὀκτ. 1966) δημοσιεύεται τὸ ποίημα «Ἐξομολόγησις τοῦ Λῶρου Φαντάζη — Στὸ ἴδιο περιοδικὸ (Ἰουλ.—Αὐγ. 1966) ποι-

ήματα τῶν Τ. Ἀνθία, Κ. Χρυσάνθη καὶ Γ. Εὐστρατιάδη. — Στὸν «Νεοελληνικὸ Λόγος» (ἀρ. 7) ὁ κ. Ἡλίας Σιμόπουλος γράφει γιὰ ἔργα τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη, κι' ὁ κ. Χ. Σακελλαρίου παρουσιάζει τὶς «Δώδεκα Σελίδες ἔμμετρα δοκίμια» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. — Στὴν «Ἰωλκὸς» (ἀρ. 12) δημοσιεύεται ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔργο «Περιπολὶα μέσα στῆ νύχτα» τοῦ Μελεῆ Νικολαΐδη. — Στὸ περιοδικὸ «Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος» (ἀρ. 137) ὁ κ. Νίκος Ἀρβανιτάκης κρίνει τὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Ὁρατόριο τῆς Κύπρου» τῆς Εὐγενίας Παλαιολόγου—Πετρώνας καὶ τὸ θεατρικὸ «Θεοτόκε ἡ ἐλπὶς...» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. — Στὸν «Παρνάσσος» (ἀρ. 4, 1966) δημοσιεύονται ποιήματα τοῦ Δ. Λιπέρτη καὶ οἱ ὄμιλλες στοὺς ἐορτασμοὺς Λιπέρτη τῶν κ.κ. Ν. Κρανιδιώτη καὶ Χρ. Πασιαρδῆ. — Στὴν «Ἰωλκὸς» (ἀρ. 11) ὁ κ. Μ. Γιαλλουράκης σχολιάζει τὴ συλλογὴ «Μετὰ τὰ φυσικά» τοῦ Ἀ. Λυκαυγῆ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Παν. Περσιάνη: Συγκριτικὴ Παιδεία, Λευκωσία, 1967.

* Δελτίον Κυπριακῶν Σπουδῶν, τ. Λ', Λευκωσία, 1966.

* Τριακονταετηρίς 1936—1966 (Κυπριακὰ Σπουδὰ), Κύπρος, 1966.

Χρυσ. Κυπριανοῦ: Παρουσίασις βιβλίων ὑπὸ τῶν μαθητῶν μου τῆς Στ' κλασσικοῦ, Λευκωσία, 1967.

Νίκου Ἀργυρόπουλου: Ὁ κρυφὸς ἐραστής, Θεσσαλονίκη, 1967.

Μηνᾶ Δημάκη: Ἡ νεοελληνικὴ κριτικὴ, Ἀθήνα, 1966.

Μηνᾶ Δημάκη: Ἡ περιπέτεια, Ἀθήνα, 1966.

Μανῶλη Χαλθατζάκη: Ὁ Καθάφης στὴν ὑπαλληλικὴ τῆς ζωῆς, Ἀθήνα, 1967.

Θωμᾶ Γκορπιᾶ: Παλιὲς Εἰδήσεις, Ἀθήνα, 1966.

Πάνου Γραϊκοῦ: Μελέτες πάνω στὴν πώλησιν τοῦ Σεφέρη, Ἀθήνα, 1967.

Χρυσάνθου Κυπριανοῦ: Ἡ πεζογραφία εἰς τὴν Κύπρον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας, Λευκωσία, 1967.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἐποχές (Ἀθήνα) ἀρ. 47 — Νέα Ἐποχὴ (Λευκωσία) ἀρ. 73 — Σχολεῖον καὶ Σπίτι (Ἀθήνα) ἀρ. 62 — Παιδικὴ Χαρὰ (Λευκωσία) ἀρ. 6 (1967) — Χρονικὰ τῆς Νικαίας (Ἀθήνα) ἀρ. 53/54 — Ἐκπαιδευτικὸς (Λευκωσία) ἀρ. 11 — Ἐπιθεώρησις Shell (Ἀθήνα) ἀρ. 144 — Σύνορον (Ἀθήνα) ἀρ. 40 — Ἰωλκὸς (Ἀθήνα) ἀρ. 12 — Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος (Ἀθήνα) ἀρ. 137 — Πρωτότυπη Φιλολογικὴ Ἐπιθεώρησις (Ἀθήνα) τεύχη Ἰουλ. Αὐγ., Σεπτ., Ὀκτ. — Παρνασσὸς (Ἀθήνα) ἀρ. 4, 1966 — Κρίκος (Λονδίνο) ἀρ. 195 — Ἀστυνομικὰ Χρονικὰ (Λευκωσία) ἀρ. 4.

Γιατί πολλά παράξενα έχουν γίνει τελευταία
πού αδυνατεί ο ανθρώπινός μας νους
χωρίς αμφιβολίες να τα χωρέση.

Μαγδαληνή : Δέν είχε καν ό θρθρος άσημωαι
πέρα του όρίζοντα τον κύκλο
κι' είπα να πάω στο μνήμα να κοιτάξω.
Οί μαθητές του κλείστηκαν γιατί ό έχθρος
νυχτοήμερα ζητούσε να τους πιάση.
Έμās που νάχη νου να μās προσέξη;
Σάν τί κακό μπορούσε μιá γυναικα αδύναμη
όπως έμεις να κάμη;
Τυλίχτηκα, λοιπόν, τα πέπλα μου και βγήκα.
Ψυχή Θεού δε βρήκα μες τό δρόμο.
Μπήκα στον κήπο του Έωσήφ.
Ένα παράξενο άρωμα άγνωστό μου
τον τόπο πλημμυρούσε.
Παραξενεύτηκα. Μά θάρρεψε ή ψυχή
στην πεθυμιά της όλα πώς γεμίζει κάλλος.
Κι' όποιοι τον γνώρισαν, τό κάλλος της ψυχής πιά βλέπουν.

Μαρία : Τό κάλλος της ψυχής τό πιό μεγάλο κάλλος.

Έωάννης : Δέν ήταν φύλακες στον κήπο;
Δέν ήτανε φρουρές ή πλήθος
που παραμόνευαν να βρουν τους μαθητές;

Μαγδαληνή : Δέν ήτανε ψυχή Θεού. Σιωπή μονάχα.
Σιωπή άπολιθωμένη με γεμάτη μύρο
κι' ένα μυστήριο άμάθητο και μιá λαχτάρα
που σου τρυπούσε την καρδιά
και σου άνοιγε τα στήθη.
Τό μνήμα ζύγωσα. Και νά! και νά!

Μαρία : Τί βρήκες;

Έωάννης : Ναι, άδερφή;

Μαγδαληνή : Έόλάνοιχτο τό μνήμα.

Μαρία : "Α!

Μαγδαληνή : Η πέτρα κύλησε μακρυά,
κι' ήταν τό μνήμα όλότελα άδειανό.

Μαρία : Χωρίς τό σώμα;

Έωάννης : Χωρίς φρουρές;

Μαγδαληνή : Παράξενη έρημιά. Δέν είχα δέος στο στήθος.
Έλπίδα μόνο μου έφεγγε τό νου.
Κοιτάξω έδω, κοιτάξω εκεί, κοιτάξω πέρα
Παράξενη έρημιά, γεμάτη άπ' τό Θεό.
Και ξαφνικά στο φως που ρόδιζε έλαφρά
και γεμίζε τον κήπο με' ένα ζύπνημα,
είδα την πλάτη ανθρώπου εύγενικού,
που λάτρευε τα ρόδα εκεί με χάρη.

Μαρία : Ποιός νάταν;

Έωάννης : Έο φρουρός.

Μαγδαληνή : Θάρρεψα ότι ήτανε ό κηπουρός και τό ζυγώνω.
Του άγγιξα έλαφρά τον θωμο και του λέω:
«Καλέ μου, που έχουν πάρει του Κυρίου τό σώμα;»
Έο τόπος γεμίσε μεμιάς με φως θαμπωτικό.
Και στράφτει. Κι' ήταν...

- Μ α ρ ί α : Ποιός;
- Μ α γ δ α λ η ν ή : Ἦταν Ἐκεῖνος σ' ἓνα κύκλο φῶς ζωσμένος.
- Μ α ρ ί α : Γυιέ μου χρυσέ μου, βασιλιά τῶν οὐρανῶν.
- Μ α γ δ α λ η ν ή : «Γυναίκα μὴ μ' ἀγγίξης» μοῦ λέει κι' εὐτὸς
μέσα σὲ λάμψη κόκκινη ἀποσθύστηκε
κεῖνη ἢ θεϊκὴ μορφή.
Ταράχτηκα. Χιλιάδες ρόδα κόκκινα
χορεύαν στὸ μυαλό μου κι' ἀποσβοῦσα.
Κι' ὄντας συνήλθα ἡ ἐρημιὰ
τριγύρω μου βασίλευε γεμάτη μύρα,
παράδοξο μυστήριο, κρυφές λαχτάρεις.
- Ἰ ω ά ν ν η ς : Τὸ πὼς ἀνέστη τὸ πιστεῦω.
Ἐξάλλου τούτη εἶν' ἡ ἐλπίδα μας.
Καὶ τούτη τὴν ὑπόσχεση ἔχει δώσει
σ' ἐμᾶς καὶ σ' ὅλους τοὺς πιστοὺς του.
Πὼς κατενίκησε τὸ θάνατο εἶν' ἀλήθεια
κι' ἄς δὲν ἐκοίταξα τὸ μνημα τ' ἀδειανό.
Ἡ πίστη μου τὸ μολογεῖ. Καὶ τοῦτο
εἶναι σημάδι ἀλάθητο κι' ἀπ' τὴ ματιὰ.
- Μ α γ δ α λ η ν ή : (Ἄλλοπαρμένη κοιτᾷ ἀπ' τὸ παράθυρο)
Μαρία, Ἰωάννη, ἐκεῖ. Νὰ ὁ Κύριος πέρα.
- Μ α ρ ί α : (τρέχει) Γυιέ μου, χρυσέ μου...
- Ἰ ω ά ν ν η ς : Δάσκαλε...
- Μ α γ δ α λ η ν ή : Κοιτάχτε πέρα στὸν ἐλαιώνα...!
Στ' ἄσπρα ντυμένος σὰ νεφέλη.
Δίπλα, τ' ἄρνιου πλεχτήκανε τὰ πόδια στὰ σκοινιά.
Κοιτάχτε ποῦ πασκίζει νὰ ξεπλέξη
τ' ἄρνιου τὰ πόδια καὶ νὰ τὸ γλυτώση
ἀπ' τὰ τυράννια τῆς σκλαβιάς!
Τὸ φῶς χρυσὸ τὴν κεφαλὴ του περιβάλλει.
Νά! τοὺς Ἀγγέλους γύρω ψέλνουν,
γαλάζιοι, κόκκινοι, χρυσοί, γαλάζιοι ἄγγελοι.
Κύριέ μου, Κύριέ μου, σῶσε μας!
Χαίρε, τ' οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς μας βασιλιά.
- Μ α ρ ί α : Γυιέ μου, χρυσέ μου, ἡ παρουσία σου
τὸν οὐρανὸ μᾶς φέρνει ἐδῶ στὴ γῆ.
Πόσο κοκκίνησαν τριγύρω σου τὰ ἐλιόδεντρα!
Σὲ χαιρετᾷ κ' ἡ χωματένια φύση.
Γεμίξεις φῶς τὰ δόλια μου τὰ στήθη,
πῶχουν πνιγὴ μὲς τὸν καύμὸ σου.
- Ἰ ω ά ν ν η ς : Ξεπλέκεις τὸ σκοινὶ νὰ λευτερώσης
τ' ἀσήμαντο μὰ ἀθῶο ἄρνι νὰ δείξης
πὼς καὶ τ' ἀσήμαντα ἔχουν σημασία
καὶ πρέπει νάχουν καὶ τὴν ἔγνοια μας.
Σ' εὐχαριστῶ. Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὴν τιμὴ
μπροστὰ στὰ μάτια μας νὰ δείξης τί εἶναι
ἡ καλωσύνη τῆς καρδιάς!
- Μ α γ δ α λ η ν ή : Τὰ πόδια ξέπλεξε τ' ἄρνιου.
Κοιτάχτε πὼς τ' ἀθῶο ἄρνι κρατᾷ στὴν ἀγκαλιά του!
Μὲ τί λαχτάρει τὸ φιλᾷ...!
Κύριε, δοξάζω τὴν ἀγάπη σου,
μὴ ἀγάπη γιὰ τὸ καθετὶ καὶ τὸν καθένα.
- Μ α ρ ί α : Ἀγάπη καὶ γιὰ τοὺς ἐχθρούς.

Σὲ χαίρομαι, καλὲ μου γυιέ, κι' ἄς μ' ἔχεις
μὲ πίκρα δυνατὴ ποτίσει.
Μὲ συγχωρεῖς ποὺ σὰ θνητὴ σὲ κοίταζα
κι' εἶχα λαχτάρεις μόνο τῆς θνητῆς.

Μ α γ δ α λ η ν ή :

Ἄ!

Ἰ ω ά ν ν η ς :

Ὁ ἥλιος ξαφάνισε τὸ καθετί.
Τοῦ Κυρίου χάθηκε ἡ μορφή καὶ μόνο χρῶμα,
χρῶμα χρυσοῦ στ' ἀσήμε τῆς ἐλιᾶς χορεύει.

Μ α γ δ α λ η ν ή :

Ἐφυγε ὁ Κύριος; Κύριε...
Χριστὸς Ἄνέστη. Νὰ χαροῦμε, νὰ χαροῦμε!
Θὰ τρέξω τὴν ἀνάσταση νὰ πῶ
στοὺς μαθητὲς καὶ στοὺς κρυφοὺς πιστοὺς
καὶ σ' ὅποιον ἀπαντήσω ποὺ θὰ θέλη
γιὰ τὸ Χριστὸ νὰ μάθη.

Ἰ ω ά ν ν η ς :

Ἄς τὸν δοξάσῃ ἡ πλάση.
Χαρὰ τρανὴ γιὰ σὲ ποὺ γέννησες
τὸν βασιλιὰ τῶν ὅλων.
Ἄλλὰ στὴν τόση μας χαρὰ θὰ πρέπει
ἡ λογικὴ τὸ βῆμα νὰ μετρή.
Θαρρῶ, μητέρα, ἴναι καιρὸς ν' ἀναπαυτῆς.
Τὴν πίκρα μας τὴν κέρδισε ἡ χαρὰ.
Μὰ ἡ ἀντοχὴ μᾶς ξεγελᾷ πὼς τάχα ἀντέχει
μὲ τὴ χαρὰ καὶ πιὸ πολὺ.
Κι' ἐσὺ Μαγαδαληνὴ, θαρρῶ πὼς πρέπει νάχης
τὴν προσοχὴ ὁδηγήτρα.
Τώρα οἱ ἐχθροὶ θ' ἀνάψουν πιὸ πολὺ.
Ἡ ἀνάσταση τὰ σχέδιά τους ξεγέλασε
καὶ θὰ γεμίσουνε χολὴ καὶ ξύδι.
Ἐκδίκηση παντοῦ θ' ἀναζητοῦν.
Τὸ σέβας δὲν κρατοῦν σὰ στήθη
κι' εὐκόλῃ λεία θ' ἀποζητοῦν. Φυλάξου.
Ἄλλο ἴναι ἡ πίστη κι' ἄλλο ἡ προσοχή.

Μ α γ δ α λ η ν ή :

Σὲ νοιώθω. Ἡ πείρα μίλησε τοῦ νοῦ.
Μὰ δὲ μπορῶ νὰ συγκρατήσω τὴν καρδιά μου.
Ἐδῶ ἀναστήθηκε ὁ Χριστὸς. Τί νὰ σκεφτῶ
τὸ πὼς θὰ τὸ δεχτοῦνε οἱ Φαρισαῖοι;
Ἡ καθαρὴ καρδιά μὲ προστατεύει.

Μ α ρ ί α :

Ὅ,τι ἡ καρδιά σου δείχνει, δέξου το.
Μὰ σκέψου καὶ τὸ λόγο τοῦ ἀδερφοῦ σου.

Μ α γ δ α λ η ν ή :

Ἡ ἀνθρώπινη δὲ μὲ νικάει πιά φύση.
Κεῖνος σταυρώθηκε μὰ γλύτωσε τὸν κόσμον.
Γιατὶ νὰ φοβηθῶ ἂν κηρύξω τὸ «Χριστὸς Ἄνέστη;»
Τὸν εἶδα καὶ τὸν ἄγγιξα.
Τοῦ μίλησα καὶ μ' ἀποκρίθηκε...

Μ α ρ ί α :

Πάρε με στὸ κρεβάτι μου, Ἰωάννη.
Τὰ ξαφνικὰ μοῦ κόψανε τὰ πόδια
κι' ἀδυνατῶ νὰ κάμω κι' ἓνα βῆμα.

Ἰ ω ά ν ν η ς :

Μετὰ χαρᾶς, μητέρα. Στὸν ἀγκῶνα μου στηρίξου.
Ἔτσι ἀπαλά... Σιγά... κι' ἐγὼ
θὰ σὲ κρατῶ σὰν τ' ἀντιστύλι.

Μ α ρ ί α :

Ἄς ἔχης τίς εὐχὲς τῆς κάθε μάνας.
Σ' ἐσένα θλέπω ὅλους τοὺς γιουὺς,
πῶχουνε τὸν γονιὸ τους ἔγνοια.

Καλή σου μέρα, ἔσέ Μαγδαληνή.
Τὰ λαμπερά σου μάτια ἀξίζουν κάθε χάρη
ἀφοῦ πρωτῶδες τὸ παιδί μου καὶ Θεό μας.
Ἡ χάρη τ' οὐρανοῦ στήν κεφαλή σου.

(Φεύγει μὲ τὸν Ἰωάννη).

Μ α γ δ α λ η ν ή : Εὐλογημένη ἐσὺ μὲς τίς γυναῖκες.
Τὰ σπλάχνα σου δεχτήκαν τὸ Θεό.
Τοῦτος μᾶς ἔσωσε ἀπ' τὸν Ἄδη.
Δική μας πιά κι' ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.
Κι' ὅμως θὰ τρέξω σέ κρυφούς καὶ φανερούς
τὸ μήνυμα νὰ φέρω τῆς ἀνάστασης.
(Ἀνοίγει τὴν πόρτα γιὰ νὰ φύγῃ καὶ βλέπει τὴ Σαλώμη)
Σαλώμη μου; Χριστὸς Ἄνέστη.
Ὁ Κύριος ἀναστήθηκε καὶ πῆγε
ψηλὰ στοὺς οὐρανοὺς. Χαρά, χαρά, χαρά!
(Μπαίνει ἡ Σαλώμη κρατῶντας ἓνα πανέρι,
ἐνῶ χυμᾶ ἡ Μαγδαληνή).

Σ α λ ὡ μ η : Σιγά, Μαγδαληνή, τ' αὐγά.
Ἵσχου, σοῦ τάραξε τὸ λογικὸ, καϋμένη.
Ἔ! πρόσεχε. Τὰ μάζεψα πρωτὶ καὶ τᾶθρασα
νὰ φάη ἡ Μαρία κι' ὁ Ἰωάννης.
Κι' αὐτοὶ τὸ πήρανε κατάκαρδα.
Δὲ λέω, ἡ Μαρία μητέρα ἴναι.

Μ α γ δ α λ η ν ή : Τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου ὀλοζώντανο.
Πρῶτη φορὰ στὸν κῆπο τοῦ Ἰωσήφ
τὰ μυρωδάτα ρόδα νὰ μυρίζῃ.
Τὴ δεύτερη φορὰ ἀπὸ τοῦτο τὸ παράθυρο
ἐκεῖ κοντὰ στήν πρώτη ἐλιά ἐκεῖ δὰ
ποὺ τώρα χαρωπὸ τ' ἄρνι βοσκίζει.
Εἶχαν τ' ἄρνιου τὰ πόδια στὸ σκοινὶ πλεχτῆ
κι' αὐτὸς γονάτησε τ' ἄρνι νὰ λευτερώσῃ,
κι' ὁ τόπος γέμισε τριανταφυλλένιο φῶς
καὶ μύρισε ὁ ἀγέρας ἀγιοσύνη.

Σ α λ ὡ μ η : Καλέ, τίς μέρες τοῦτες ἔχω ἀκούσει
ἓνα σωρὸ θαυμάσια πράματα ποὺ πιά
τὸ λογικὸ δὲν τὰ χωρεῖ κι' ἄς ἔχω πίστη.

Μ α γ δ α λ η ν ή : Μὰ τὸ ὑποσχέθηκε, Σαλώμη.
Θ' ἀναστηθῆ τὴν τρίτη μέρα γιὰ νὰ πάη
ψηλὰ στοὺς οὐρανοὺς.
Γιατὶ κοιτᾶς, λιγόπιστη;
Τί ἀπόδειξη ζητᾶς γιὰ νὰ πιστέψῃς;
Θέ μου! Νάρχότανε ξανά ἡ μορφή του
σ' αὐτὰ τὰ σπίτια...

Σ α λ ὡ μ η : Μέγας ὁ πόθος σου, Μαγδαληνή.
Κι' ὁ μέγας πόθος συνταράζει
κι' ἀλλοφρενιάζει ὁ ἄνθρωπος.

Μ α γ δ α λ η ν ή : Ἀπόδειξη ζητᾶς, τὸ νοιώθω.

Σ α λ ὡ μ η : Τοῦτα τ' αὐγά τὰ μάζεψα καὶ τᾶθρασα.
Εἶν' ἄσπρα σὰν βαμπάκι.
Ἄν τὸ ἄδिका χυμένο ἀπ' τὰ καρφιά
τοῦ Κυρίου αἶμα στάξῃ καὶ τὰ βάψῃ...
Πιστεύω πιά στὸ λόγο σου κι' ἀναφωνῶ μαζί σου
«Χριστὸς Ἄνέστη». Ἄλλοιῶς...

- Μ α γ δ α λ η ν ή : (Σιωπᾶ λίγο. Κοιτάζει στὸν οὐρανὸ)
 Ἄς λυπηθῆ ὁ Θεὸς τὴν λίγη πίστη σου
 κι' ἄς βᾶψη αὐτὰ τ' αὐγά στο χρῶμα τοῦ αἵματος...
- Σ α λ ῶ μ η : (Ξεσκεπάζει τὸ καλάθι καὶ βγάξει ἓνα κόκκινο αὐγὸ).
 Κοκκίνησαν τ' αὐγά. Χριστὸς ἀνέστη.
 Μαγδαληνή, Χριστὸς Ἄνέστη.
- Μ α γ δ α λ η ν ή : Χριστὸς Ἄνέστη. (Κτυποῦν τὴν πόρτα)
 Ἔχει πιά φέξη κι' ἔρχεται ὁ λαὸς
 τὴ μάνα τοῦ Χριστοῦ μας νὰ κοιτάξη.
 (Μουμουρητὰ πολλὰ)
 Δικοὶ μας (Ἄνοίγει). Χριστὸς Ἄνέστη
 (Μπαίνει κόσμος).
- Κ ά π ο ι ο ς : Ὁ Κύριος ἀναστήθηκε.
- Μ α γ δ α λ η ν ή : Χριστὸς Ἄνέστη.
- Σ α λ ῶ μ η : Ὡ πάρτε αὐγά ποὺ τᾶβαψε ὁ Χριστός.
 Κτυπήστε, Χριστιανοί μου, κι' εὐχηθήτε.
 «Χριστὸς Ἄνέστη» καὶ μᾶς λύτρωσε
 ἀπ' τοῦ θανάτου τὰ δεσμά.
- Μ α γ δ α λ η ν ή : (Ἐνῶ παίρνουν αὐγά)
 Δὲν εἶναι κύριος μήτε δοῦλος
 σ' αὐτὴ τὴ γῆ.
 Ἴσοι κι' ἀδέρφια, γιοιὶ κοινοῦ πατέρα.
 Δὲν εἶναι θάνατος παρά ζωὴ,
 ζωὴ στὴ γῆ, ζωὴ στοὺς οὐρανοὺς.
 Πετάχτε πέρα πιά τὴ λογικὴ,
 ἢ πίστη τώρα κυβερνᾶ.
 Χαρά, παντοῦ χαρά, παντοῦ χαρά!
 (Κτυποῦν τ' αὐγά).
 Χριστὸς Ἄνέστη, Χριστιανοί.
- Ὁ λ ο ι : Χριστὸς Ἄνέστη.
 (Ψάλλον Χριστὸς Ἄνέστη).

ΕΒΔΟΜΗ ΠΡΑΞΗ

Η ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ*

ΠΡΟΣΩΠΑ :

ΙΩΑΝΝΗΣ
ΜΑΡΙΑ
ΣΑΛΩΜΗ
ΘΩΜΑΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ

ΕΙΚΟΝΑ ΠΡΩΤΗ

(Δωμάτιο έβραϊκού σπιτιού)

- Ἰωάννης : Ἠσύχασαν τὰ πάθη, μάνα τοῦ Χριστοῦ.
Ὁ χρόνος, πού πρασαίνει κάθε πόνο,
μέ λάδι ἀλείφει τίς πληγές
ἢ δυναμώνει τήν ψυχὴ νά συνηθίσῃ.
- Μαρία : Ἐξὸν ἀπό τὸν πόνο τοῦ χαμένου γιουοῦ.
- Ἰωάννης : Τὸ ξέρω ὁ Κύριος μέ τὸ γήινο του τὸ σῶμα
δὲν εἶναι πιά κοντά μας.
Ὅμως τὸ πνεῦμά του τριγύρω φτερουγᾶ
κι' ἡ μνήμη τῆς ἐπίγειας του ζωῆς
μὲς τὴν καρδιά μας ζῆ.
Τάχατε τοῦτα δὲ δηλώνουν σίγουρα
τὴν παρουσία του ἀνάμεσά μας;
- Μαρία : Τὸ γήινο σχῆμα γιὰ τὴ μάνα
ἔχει μιὰν ξέχωρην ἀξία.
Ἡ μάνα ζῆ γιὰ περιποίησι τῶν παιδιῶν.
Στὸν ἀργαλειὸ δουλεύει νά τοὺς φάνῃ
μαστορικὰ χιτώνια,
τὸ φαγητὸ ἐτοιμάζει γιὰ τὸν ἅγιο δείπνο,
τὰ καθαρίζει — σῶμα καὶ ψυχὴ —
τὰ προστατεύει, τὰ ὀδηγεῖ,
καὶ προπαντὸς μοιράζεται μαζί τους
τὴ λύπη καὶ χαρὰ.
- Ἰωάννης : Μητέρα τοῦ Θεοῦ, νά μὴν ξεχνᾶς τὴν ἐντολὴ
τοῦ Γιουοῦ σου στὸ σταυρό.
Ἐγὼ ἔμαι τὸ παιδί σου. Ἐσὺ ἡ μητέρα μου...
- Μαρία : Εὐχαριστῶ, Ἰωάννη, γιὰ τὴ θέρημ τῆς καρδιάς σου,
γιὰ τὴν εὐγένεια καὶ προσήλωσή σου.

* Μεταδόθηκε ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸν Ἰδρυμα Κύπρου στίς 15.8.64.

Κι' ἀκόμα εὐχαριστῶ τὴ μάνα σου, ποὺ ζεῖ μαζί μας,
κι' ὅλα μοιράζεται: τὸν κόπο τοῦ σπιτιοῦ,
τὸν κίνδυνο καὶ τὴν εὐθύνη.

Ἡ μάνα, Ἰωάννη, δὲν ξεχνᾷ.

Μαυροφορεῖ παντοτινὰ ἡ ψυχὴ της
γιὰ τὸ χαμένο της παιδί κι' ἄς ἦτανε Θεός.

Σ α λ ὶ μ η : (μπαίνοντας) Ἔχει πολλὴ χλωμάδα ἡ ὄψη σου,
ὦ μάνα τοῦ Χριστοῦ μας.

Μ α ρ ί α : Προμήνυμα γιὰ κοίμηση.

Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Δὲν ἔνοιωσε ἡ ψυχὴ μου τέτοιο κάλεσμα.
Θαρρῶ ὁ Θεὸς θὰ τὸ θελήσῃ
μ' ἓνα σημάδι σίγουρο νὰ στείλῃ
σ' ἐμὲ μαντᾶτο τέτοιο, σοβαρό.

Μ α ρ ί α : Πιστεύεις στὸ προμάντεμα, Ἰωάννη;

Σ α λ ὶ μ η : Ἐγὼ πιστεύω. Τ' ἄσπρα μου μαλλιά
πολλὰ γνωρίσανε γιὰ τέτοια μυστικά μαντᾶτα.
Σὲ περασμένα χρόνια τέτοιες ὀπτασίες
κι' ὀράματα στὸν ξύπνιο εἰδοποιούσαν.
Ἄλλες φορὲς στὸν ὕπνο τ' ὄνειρο
κατέβαινε μὲ ζωγραφιὲς καὶ διαλαλοῦσε
χωρὶς φωνή, χωρὶς γραφή, πὼς θὰ συμβῆ
τὸ τάδε καὶ τὸ τάδε.

Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Ἔχει ἡ ψυχὴ τοὺς μυστικούς της κραδασμούς.

Μ α ρ ί α : Ἀγαπητοί μου, νοιώθω βᾶρος περισσὸ
νὰ κατεβαίνῃ στὸ κεφάλι μου
κι' ὁ λογισμὸς μου σὰ νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὴ γῆ.
Παρακαλῶ μονάχη ἀφήστε με νὰ νοιώσω
ξεκάθαρα τὸ μήνυμα ποὺ πέφτει
σάμπως ἀχτίδα ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς.

Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Πᾶμε, μητέρα. Ὁ ἀδερφὸς πρὶν λίγο
σ' ἀναζητοῦσε γιὰ δουλειὲς τῆς ἐκκλησίας.

Σ α λ ὶ μ η : Τὸ δεῖπνο θὰ ἐτοιμάσω, γιατί θάρθουν
ἀπὸ ἄλλες πόλεις ἀδερφοί.
Γλυκειὰ κυρά μου, ἂν μ' ἔχεις χρεια
μπορῶ νὰ μείνω δίπλα σου ἢ πιὸ ἔξω
στὸ λιακωτὸ προσμένοντας νὰ με φωνάξῃς.

Μ α ρ ί α : Ὅχι, καλή μου. Τέτοιες ὄρες μόνο
μὲ τ' ὄραμα τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς ἀρκεῖται
ὁ λογισμὸς.

(Φεύγουν Ἰωάννης καὶ Σαλώμη)

Ἄ γ γ ε λ ο ς : Χαῖρε, Μαρία κεχαριτωμένη.
Ὁ Κύριος μετὰ σοῦ.

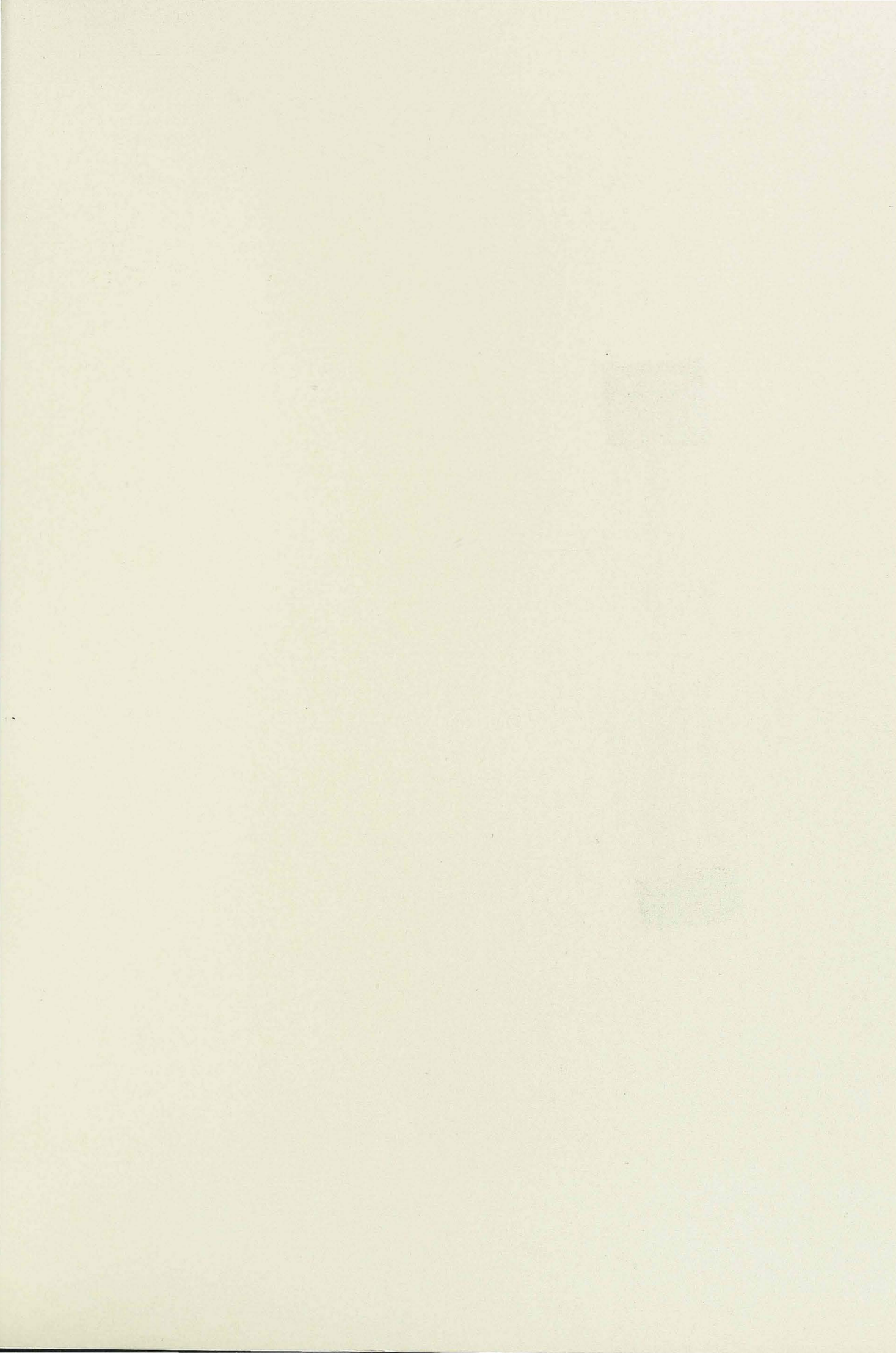
Μ α ρ ί α : Ὅψη γνωστὴ παλιῶν μου ὀπτασιῶν,
τότε ποὺ πιὸ εὐκόλα ἡ ψυχὴ κοιτοῦσε,
τὸ μήνυμά σου ἀκούω.

Ἄ γ γ ε λ ο ς : Τῶν οὐρανῶν ὦ πλατυτέρα,
κοντὰ του σὲ καλεῖ ὁ Θεός.

Μ α ρ ί α : Ψυχὴ καὶ σῶμα θὰ ἐτοιμάσω,
γιατὶ μπροστὰ στὸν Κύριο ἀλαφρῆ
ἀπὸ ψυχῆς καὶ σώματος ἀνάγκες
πρέπει νὰ γονατίσω.

Ἄ γ γ ε λ ο ς : Τῶν οὐρανῶν οἱ πόδες περιμένουν
τὴν εἴσοδό σου, ἐσέ, ὦ Κυρία τῶν Ἀγγέλων.

- Μ α ρ ί α : Ἡ καθαρή ψυχή δὲν ἔχει ἤρεια καμιά
παρὰ τὴν συγκατάνευση Ἐκεῖνου,
τὸ πᾶν ποῦ ὀρίζει.
- Ἄ γ γ ε λ ο ς : Ἀπόστολοι ἀπ' τὰ πέρατα τῆς γῆς
ὀδεύουν τώρα στὴ Γεθσημανή,
ἐδῶ ποῦ κατοικεῖς,
νὰ παραστοῦν στὴν κοίμησή σου.
- Μ α ρ ί α : Στῶν οὐρανῶν τὴν προσταγή ὑπακούω.
- Ἄ γ γ ε λ ο ς : Στ' ὄρος τῶν Ἐλαιῶν θὰ περιμένη ὁ Κύριος
τῆ μυστικῆ σου προσευχῆ.
Τριγύρω ἀγγέλοι θὰ σοῦ ἀραστεύουν
στὴν τελευταία σου γῆϊνην ὀμίλια.
- Μ α ρ ί α : Ἡ μνήμη ὡς ἄρωμα βαρὺ
μὲς τὴν καρδιά μου μένει,
μνήμη μεγάλων γεγονότων.
Ἐτοῦτα ὑπῆρξε ἀνὴ ἡ ζωὴ μου
κι' ἡ ἀπολογία μου.
- Ἄ γ γ ε λ ο ς : Στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆς
θὰ θάψουν τὸ φθαρτὸ κορμὶ σου.
Μὰ τοῦ κορμιοῦ ἡ οὐσία μαζὶ
μὲ τὴν ψυχὴ θ' ἀνέβη στὸ Θεό.
- Μ α ρ ί α : Κατὰ ποῦ λὲς θὰ πράξω.
Στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆς συχνὰ
ὁ γιός μου περιδιάβαζε.
Ἄλλὰ δὲ νοιώθω πῶς ἡ οὐσία
φθαρτοῦ κορμιοῦ θὰ πάη μὲ τὴν ψυχὴ
στοὺς κόσμους τ' αὐλοῦ καὶ τ' ἀόρατου;
- Ἄ γ γ ε λ ο ς : Τῶν θείων βουλῶν τὰ ἀξειδιάλυτα
ποῖς μπορεῖ νὰ ξεδιαλύση;
- Μ α ρ ί α : Σωστὰ μιλάς, πολίτη τ' οὐρανοῦ.
Πάντα ἡ περιέργεια τοῦ θνητοῦ ζητᾶ νὰ μάθη.
Δύναμη θεία μὰ κι' ἐπικίνδυνη
ἐτούτη ἡ περιέργεια τῆς ψυχῆς.
- Ἄ γ γ ε λ ο ς : Χαῖρε, Μαρία κεχαριτωμένη.
Σὲ καρτεροῦνε οἱ οὐρανοί. (Φεύγει)
- Μ α ρ ί α : Γυιέ μου, Ἰωάννη! (σὲ λίγο) Ἰωάννη...
- Σ α λ ὼ μ ῆ : (ἀπ' ἔξω) Σὲ δυὸ λεφτά, χρυση κυρά μου,
νὰ τὸν φωνάξω ἀπὸ τὸν κῆπο.
Γυιέ μου, Ἰωάννη, ἀνέβα... (μπαίνει)
Πόσο χλωμὴ μοῦ φαίνεσαι, χρυση κυρά!
Κι' ὀμως τριγύρω στὸ κεφάλι σου ἔνας κύκλος
ὀλόχρυσος λαμποκοπᾷ.
Χρυσὴ κυρά μου, νοιώθεις τίποτα...
ποῦ νὰ μπορῶ νὰ σὲ συνδράμω;
Πωπῶ! τὰ χέρια σου, χρυση κυρά, ξασπρίζουν
σὰν τῶν λευκῶν τριαντάφυλλων τὸ χρῶμα.
Καὶ γίνεσαι, χρυση κυρά μου, σὰν ἀγέρας...
- Μ α ρ ί α : Τὸ λόγο γρήγορα θὰ μάθης,
ἀγαπημένη μεταξὺ τῶν γυναικῶν.
Ἡ ἀγάπη σου μπορεῖ καὶ ξεχωρίζει
κάποια τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς μου ἀλλάγματα.
Κι' αὐτὸ ἀποδείχνει κι' ὀλας τὴν ἀγάπη σου.
Σ' εὐχαριστῶ, σ' εὐχαριστῶ.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

Πνευματική Όμάδα: Ι. ΚΟΥΤΣΑΚΟΣ, ΡΟΓ. ΛΟΪ-ΖΙΔΗΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΤΣΙΔΗΣ, ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ-ΠΕΡΝΑΡΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΟΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΥΣΟΧΟΣ.

Διευθυντής: Δρ ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΜΟΝΟ ΜΕ ΣΤΗΔΡΟΜΗΤΕΣ.

Συνδρομή Έσωτερικού: £1,000

Συνδρομή Έξωτερικού: £1,500

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ, ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ, ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ.

Έγγραφές στο περιοδικό «Πνευματική Κύπρος»

Άνδροκλέους 2, Λευκωσία,

ή Παιδαγωγικήν Ἀκαδημίαν Κύπρου, Λευκωσία.